

Handboek scouts met een beperking

Inhoudsopgave

Leeswijzer	4
1. Een beperking in jouw functioneren, nou en?	5
2. Informatie over scouts met een beperking	7
2.1 De geschiedenis	7
2.2 Scouts met een beperking anno nu	7
2.3 Visie Scouting Nederland	8
2.4 Visie in de praktijk	9
2.5 Trainingen en Scouting Academy	10
3. Integreren, een nieuwe speltak of een nieuwe groep?	12
3.1 Een kind met een beperking in je reguliere Scoutinggroep?	12
3.2 Overwegingen om een speciale speltak of groep op te richten	14
3.3 Afbakenen van je doelgroep	16
3.4 Stappenplan	17
3.5 Doorgroeien binnen de groep	23
3.6 Leiding met een beperking	24
4. Praktische informatie voor de opkomsten	25
4.1 De algemene ontwikkeling van kinderen	25
4.2 De groep en pestgedrag	26
4.3 Leiding geven aan kinderen	26
4.4 Het spelen van spel	28
4.5 Algemene praktische tips bij kinderen	28
4.6 Communicatietechnieken	30
5. Op kamp	32
5.1 Voorbereiding	32
5.2 Kamperen of blokhut?	33
5.3 Het is zover!	34
5.4 Vervoer naar en tijdens het kamp	36
5.5 Programma	39
5.6 Op kamp met scouts met een verstandelijke beperking	40
5.7 Op kamp met scouts met een lichamelijke beperking	41
5.8 Anders op kamp	45
5.9 Als het kamp achter de rug is	48
5.10 Tips voor uitstapjes	48
6. Veel voorkomende beperkingen	50
7. Medicatie en verzorging	51
7.1 Overleg met ouders/verzorgers	51
7.2 Een dagje weg	51
7.3 Op kamp/weekend	51
7.4 Zieke kinderen: diarree en braken	51
7.5 Als je naar het buitenland gaat	51
7.6 Medische verzorging	52
7.7 Verzorging	53
7.8 Tillen	54
7.9 Privé-gegevens	55
8. Contact met ouders en verzorgers	56
8.1 Aanspreekpunt	56
8.2 Hoe houd je ouders en verzorgers op de hoogte?	58
9. Het Scoutingspel	60
9.1 Het spel van Scouting	60
9.2 Programma maken	61

10. Werving van jeugdleden en leiding	64
10.1 Nieuwe leiding werven	64
10.2 Behoud van leidinggevenden	66
10.3 Stagiairs	67
10.4 Ledenwerving	68
Bijlage I: Kinderen met een verstandelijke beperking	70
Bijlage II: Kinderen met een lichamelijke beperking	72
Bijlage III: Kinderen met een chronische beperking	74
Bijlage IV: Kinderen met een zintuiglijke beperking	78
Bijlage V: Kinderen met autisme	80
Bijlage VI: Kinderen met ADHD	82

Enkele opmerkingen in verband met de leesbaarheid van het *Handboek scouts met een beperking*:

- Waar 'hij' staat, kan ook 'zij' gelezen worden.
- Bij Scouting wordt steeds geschreven en gesproken over 'scouts met een beperking'. Eigenlijk zou het correcter zijn om te spreken van 'scouts met een functiebeperking of scouts die speciale aandacht nodig hebben', maar omdat dit niet gebruikelijk is bij Scouting, is gekozen voor het woord 'beperking'.
- Gemakshalve wordt het woord 'kind' gebruikt, maar hiermee kan ook 'jongere' bedoeld worden.
- Wanneer in dit handboek geschreven wordt over ouders, worden hiermee ook verzorgers bedoeld. Kinderen met een beperking hebben vaker dan andere kinderen te maken met een pleeggezin of een woonvoorziening. Het is dus belangrijk om ook aan verzorgers te denken, daar waar ouders genoemd. Meestal worden ouders en verzorgers beide genoemd.

Colofon

Het *Handboek scouts met een beperking* is een uitgave van:

Scouting Nederland • Postbus 210 • 3830 AE Leusden

tel +31 (0)33 496 09 11

e-mail info@scouting.nl

web www.scouting.nl

3e uitgave juni 2012

De derde versie van dit handboek is geschreven door:

Monika van Boheemen

Suzanne Duffels

Lia van Loo

Stella Jurgens

Allen lid van het Landelijk netwerk scouts met een beperking van Scouting Nederland.

Met dank aan: de eerdere auteurs en alle scouts met een beperking en hun leiding.

Scouting Nederland is de grootste jeugd- en jongerenorganisatie van Nederland. Scouting zorgt voor een leuke en spannende vrijetijdsbesteding. De vereniging biedt ieder kind een veilige en leerzame speelomgeving en biedt uitdagende activiteiten voor jongeren.

©Scouting Nederland

1. Een beperking in jouw functioneren, nou en?

In Nederland spelen er in bijna alle Scoutinggroepen kinderen die een beperking hebben in hun functioneren. Er is een groot aantal groepen en speltakken speciaal voor kinderen met een beperking die niet of moeilijk mee kunnen doen in een reguliere groep vanwege hun beperking en de mate van begeleiding die zij nodig hebben.

'Tijdens ons zomerkamp zijn we met onze scouts, die allemaal een lichamelijke beperking hebben, gaan kanoën. Het was voor iedereen een geweldige ervaring.'

Het begrip 'beperking' is een ruim begrip en staat centraal in dit handboek voor een zintuiglijke-, fysieke, sociale interactieve- of een cognitieve beperking. De mate van beperking is bij Scouting vaak leidend voor het wel of niet nodig hebben van extra of specifieke begeleiding. Veel kinderen met een beperking kunnen gewoon meedoen met een reguliere Scoutinggroep, integratie staat bij Scouting voorop. Daar waar de beperking meer vraagt aan de leidinggevenden qua begeleiding en kennis of het kind meer gebaat is bij een groep die rustiger en overzichtelijker is, zijn er andere mogelijkheden. Voor deze groep kinderen is dan een Scoutinggroep of aparte speltak passender waardoor het kind meer plezier zal beleven aan het Scoutingspel.

Dit is een handboek voor alle leiding. Je staat bijvoorbeeld iedere week of één keer per maand voor een groep waar kinderen met een beperking lid van zijn. Of je nu net begint of al heel veel ervaring hebt, dit handboek kan je daarbij helpen. Als je van plan bent om te gaan werken met scouts met een beperking, kan dit handboek je goed van pas komen. Wat komt er allemaal bij kijken? Kunnen wij dat wel? Moeten we ons clubhuis aanpassen? En wie gaat dat betalen? Op welke doelgroep gaan we ons richten en waarom? Misschien denk je dat dit handboek voor jou gesneden koek is! Je geeft immers al jaren leiding aan een groep scouts die beperkt zijn. Soms is het goed om bevestigd te zien dat je inderdaad op de juiste weg zit. Daarover vind je informatie in dit handboek. Bovendien biedt dit handboek je diverse praktijkvoorbeelden van andere groepen in Nederland. Ook als je vragen hebt over een bepaald onderwerp, biedt dit handboek uitkomst. Je wilt bijvoorbeeld gaan kamperen, maar is dat niet een enorme heisa? Is kamperen dan nog wel kamperen? Je leest over ervaringen van groepen die jou voorgingen.

'Kamperen met scouts met een beperking is wel degelijk kamperen, maar dan anders...'

Dit handboek kan je een antwoord geven op veel vragen die je in je groep tegenkomt. Je vindt richtlijnen, concrete voorbeelden en tips om jouw ideeën te helpen uitvoeren. Scouting is voor iedereen. Maar wil je het Scoutingspel zó kunnen spelen dat iedereen er aan kan meedoen, dan heb je wat extra handvatten nodig en vooral: een heleboel plezier en creativiteit! De handvatten willen wij hierbij geven. We hopen dat het plezier en de creativiteit in je groep daardoor nog veel groter wordt!

In dit handboek staat niet op elke vraag een antwoord. Dat kan ook niet, want elk kind is weer anders en iedere beperking vraagt andere aanpassingen. We hebben geprobeerd om je de basisinformatie en ideeën te geven, zodat je er zelf mee verder kunt. Mocht je er niet uitkomen, dan kun je altijd met je vragen terecht bij het landelijke Team spelspecialisten via spelspecialisten@scouting.nl. Zij kunnen je ook in contact brengen met het Landelijk netwerk scouts met een beperking.

Het Landelijk netwerk scouts met een beperking bestaat uit vrijwilligers die zich inzetten voor deze doelgroep. Het landelijk netwerk wisselt informatie uit en adviseert de vereniging over de integratie en de mogelijkheden bij het meedoen van scouts met een beperking. De vrijwilligers in dit netwerk kunnen je ook ondersteunen bij vraagstukken over scouts met een beperking in je groep.

Veel plezier met het handboek!

Het Landelijk netwerk scouts met een beperking

'Vorig jaar kwam er een meisje bij onze groep dat blind was. In het begin vonden we dit als leiding best moeilijk. Hoe reageren de andere kinderen hierop? Hoe pak je dit aan als leidinggevend? We hebben het geprobeerd en tijdens een speurtocht wist ze mij precies te vertellen welke kant we op moesten, ze had namelijk de strookjes aluminiumfolie in de boom horen ritselen.'

2. Informatie over scouts met een beperking

In dit hoofdstuk lees je hoe Scouting omgaat met kinderen met een beperking en welke visie Scouting Nederland heeft. Welke mogelijkheden zijn er voor deze kinderen en hoe kan een Scoutinggroep deze kinderen een plek bieden?

2.1 De geschiedenis

In de jaren '20 van de vorige eeuw werd de eerste groep voor kinderen met een beperking opgericht in Nederland. Tjalda Koppius nam het initiatief bij de meisjes. Zij begon een vendel voor blinde meisjes in het Blindeninstituut in Amsterdam. Later startte ze een 'postgroep' voor meisjes met een ernstige beperking. De mobiliteit van kinderen met een beperking was destijds klein, zodat het contact werd onderhouden met rondzendbrieven. In de brieven stonden spelen en opdrachten. Ze werden van het ene naar het andere meisje gestuurd, totdat de brief de hele kring rond was geweest. Het jaarlijkse zomerkamp was in die tijd het enige moment dat de kinderen elkaar persoonlijk ontmoetten. P.M. Ariëns Kappers begon in hetzelfde instituut in Amsterdam een groep voor jongens.

Bijzondere Eisen (de jongens) en Blauwe Vogels (de meisjes)

Groepen voor kinderen met een beperking noemde men destijds BE/BV-groepen. 'BE' stond voor 'Bijzondere Eisen'. Bijzondere Eisen was de vertaling van het Engelse 'Special Tests', naar de persoonlijk aangepaste klasse-eisen. Engeland wijzigde dit later in 'Extension Scouts'. In Zwitserland gebruikte men 'Scouts malgré tout': scouts ondanks alles. De NPV (de vereniging De Nederlandsche Padvinders) en de KV (Katholieke Verkenners) gebruikten destijds de naam 'BE-groepen'. De Blauwe-Vogelgroepen zijn vernoemd naar het oude verhaal van de schrijver en Nobelprijswinnaar Maurice Maeterlinck. Het verhaal 'De blauwe vogel' gaat over twee kinderen, Mytyl en Tytyl. Zij gaan op zoek naar de blauwe vogel van het geluk die hun zieke buurmeisje kan helpen. Ze beleven allerlei avonturen om deze vogel te vinden, maar elke keer ontglipt de blauwe vogel hen. Uiteindelijk ontdekken ze dat ze het geluk niet buiten zichzelf moeten zoeken, maar in hun eigen hart. Wanneer ze hun vriendschap geven aan het zieke buurmeisje, knapt het kind op. De naam 'Blauwe Vogels' werd in 1932 voor het eerst gebruikt en kwam uitsluitend in meisjesgroepen voor. Beide termen worden anno 2012 niet meer gebruikt, we spreken nu van scouts met een beperking.

2.2 Scouts met een beperking anno nu

Bij het ter perse gaan van deze uitgave zijn er bij Scouting Nederland drie mogelijkheden voor kinderen met een beperking:

- Reguliere groep: een kind met een beperking wordt lid van de Scoutinggroep in de buurt en doet mee met het gewone programma, waarbij indien nodig aanpassingen worden gedaan aan de mogelijkheden van het kind.
- Specifieke speltak: een kind met (veelal een verstandelijke) beperking wordt lid van een reguliere groep waar een aparte speltak voor scouts met een beperking bestaat. De verstandelijke beperking kan voor sommige kinderen een belemmering zijn om mee te kunnen doen met het standaardprogramma. Een aparte speltak heeft meer mogelijkheden om het programma aan te passen aan de mogelijkheden van het kind en zal het Scoutingplezier daarom maximaliseren.
- Specifieke Scoutinggroep: een kind met een beperking wordt lid van een Scoutinggroep die geheel voor kinderen met een specifieke beperking is bedoeld. Van bevers tot en met roverscouts: de jeugdleden hebben allemaal eenzelfde beperking. Zo zie je Scoutinggroepen die alleen kinderen met een lichamelijke beperking hebben en waarvan sommigen in een rolstoel zitten. Er zijn ook Scoutinggroepen specifiek voor kinderen met een lichte tot zwaardere verstandelijke beperking. Het programma is aan de mogelijkheden van deze kinderen aangepast.

In Nederland zijn zowel groepen specifiek voor scouts met een beperking als reguliere groepen met speltakken die het Scoutingspel spelen met kinderen die een beperking hebben. Bij bijna alle reguliere groepen spelen daarnaast kinderen met een beperking. Afhankelijk van de leeftijdsgroep en mate van beperking kan dit aantal oplopen tot 25% van de kinderen. De meest voorkomende beperkingen bij de reguliere groepen zijn ADHD en PDD-nos.

2.3 Visie Scouting Nederland

Scouting staat open voor iedereen, dat is de visie van Scouting Nederland. Elk kind zou lid moeten kunnen worden van Scouting en zelf (samen met de ouders) moeten kunnen kiezen waar het wil meedoen. Hierbij moet wel gekeken worden naar de mogelijkheden van het kind en ook naar die van de groep (hebben zij voldoende begeleiding).

Integratie

Kinderen met een beperking vind je overal binnen Scouting. Integratie vindt plaats in de reguliere speltakken, maar ook wanneer een specifieke speltak of Scoutinggroep meedoet aan activiteiten met kinderen uit een reguliere speltak of Scoutinggroep, bijvoorbeeld bij een regioactiviteit.

'Voor scouts van een specifieke speltak is het leuk om mee te doen met een jaarlijkse groepsactiviteit, zoals een groepskamp of de JOTA-JOTI. Integreren kan op vele manieren en de drempel is vaak minder hoog dan dat vooraf vaak wordt ingeschat.'

Voordelen van integratie binnen een reguliere speltak

Als kinderen met een beperking gewoon meedoen binnen een reguliere speltak, dan spreken we van integratie. Integratie kan een aantal voordelen hebben:

- Het kind met een beperking leert bij Scouting de 'eisen' van de samenleving kennen. Deze kinderen groeien soms erg beschermd op, bijvoorbeeld omdat ze op een school voor speciaal onderwijs zitten. Daar wordt veel rekening met hen gehouden. De maatschappij buiten school en thuis is de andere wereld waar ze zich moeten (leren) aanpassen.
- Een kind met een beperking leert zijn eigen mogelijkheden kennen en leert daar gebruik van te maken, ook buiten zijn veilige omgeving. Juist binnen de Scoutinggroep zullen de medejeugdleden en de leiding uitgaan van wat kinderen wél kunnen.
- Andere kinderen leren rekening te houden met kinderen met een beperking.
- Voor de hele Scoutinggroep is het leerzaam om zelf te ervaren dat kinderen met een beperking toch altijd meer kunnen dan je denkt.

Ook in de praktijk blijkt dat kinderen met een beperking door de andere kinderen geaccepteerd worden, dat ze meedoen en dat er vriendschappen ontstaan. Bij veel Scoutinggroepen zien we dat deze integratie op jonge leeftijd gemakkelijker is dan wanneer ze ouder zijn.

Voordelen van een aangepaste Scoutinggroep of specifieke speltak

Naast het streven naar zoveel mogelijk integratie, kan het toch voor een kind belangrijk zijn naar een specifieke speltak of aangepaste Scoutinggroep te gaan. Voor de volgende groep kinderen zou dat een optie zijn:

- Kinderen die met een rugzakje regulier onderwijs volgen. Gewoon meedoen op school kost hen elke dag veel energie. Dan kan het leuk zijn om je in het weekend eens niet te hoeven bewijzen en geen uitzondering te zijn. Deze kinderen hebben vaak op school ook extra begeleiding.
- Aan kinderen met een verstandelijke beperking of een beperking in gedrag kan in een

specifieke speltak soms meer structuur en duidelijkheid geboden worden dan in een reguliere speltak.

- Een specifieke speltak heeft als voordeel dat die speltak tijdens gezamenlijke groepsactiviteiten integreert met andere groepsleden.
- Een aangepaste Scoutinggroep speciaal voor kinderen met een lichamelijke beperking heeft vaak aangepast een toilet, extra brede deuren, geen drempels etc. Ideaal als je in een rolstoel zit of als je moeilijk ter been bent.

Het motto van Scouting Nederland is dan ook: gewoon waar het kan en speciaal waar het nodig is. Integratie met andere scouts hoort erbij voor kinderen met en zonder beperking.

2.4 Visie in de praktijk

Scouting Nederland heeft geen speciaal spelaanbod voor kinderen met een beperking. Hiervoor zijn twee redenen:

- De eerste ligt bij de kinderen zelf: de groep kinderen met een beperking is zeer divers en de beperkingen vragen bijna altijd om individuele aanpassingen. Een oplossing voor de een, levert alsnog een knelpunt op voor een ander. Dat maakt het moeilijk om spelaanbod te schrijven dat voor alle kinderen passend zou zijn.
- De tweede reden ligt bij het spelaanbod: er is binnen Scouting voor de verschillende leeftijdsgroepen spelaanbod geschreven, passend bij hun leeftijd en ontwikkelingsfase. Het is zo geschreven dat er een doorlopende leerlijn in zit.

Dit spelaanbod biedt alle Scoutinggroepen mogelijkheden een divers Scoutingspel te kunnen aanbieden. Het spelaanbod biedt aansluiting voor meisjes en jongens, ongeacht religie, culturele achtergrond of geloof. Het spelaanbod sluit ook aan bij verschillen tussen de Scoutinggroepen. Zo zijn er binnen Scouting groepen die hun activiteiten op het land doen, groepen die op het water actief zijn en zelfs groepen die zich met name richten op de luchtvaart. Al deze groepen vinden in de aangeboden materialen hun weg. Het spelaanbod is de kapstok waar de speltak zijn programma aan ophangt. Een apart spelaanbod zou deze structuur doorkruisen en daarbij is integratie niet meer aan de orde. Je creëert een eigen wereld. En dat is nou net wat Scouting niet wil.

Het bestaande spelaanbod biedt alle ruimte om aan te sluiten bij de mogelijkheden en interesses van kinderen met een beperking. Bij het gebruik van het spelaanbod zal leiding een vertaalslag naar de mogelijkheden van de leden moeten maken. Sommige Scoutinggroepen geven aan moeite te hebben om de vertaalslag te maken en hebben er voor gekozen om binnen een eigen verhaallijn het Scoutingspel te spelen. Men moet dan alles zelf ontwikkelen, ook de zaken die geen aanpassing zouden behoeven en je zal altijd een dubbele aanpassing moeten doen bij activiteiten. Enerzijds naar de mogelijkheden van de scouts en daarnaast naar de eigen verhaallijn. Je bent er dus extra druk mee en tegelijkertijd sluit het niet aan bij Scouting en het landelijk beleid.

Er is bewust voor gekozen om ook geen aparte speltakbadge te ontwikkelen. Eigenlijk is de hoofdvraag: Waarom wel? Er zijn immers voor elke speltak bijbehorende speltakteken. Een apart speltakteken benadrukt extra dat kinderen met een beperking een aparte groep vormen. Het is dan letterlijk een etiket plakken. Dat is juist bij Scouting niet nodig. Er is wel een speciale badge ontwikkeld die staat voor de inclusie van scouts met een beperking binnen Scouting. Deze badge kan gebruikt worden door groepen en/of speltakken met scouts met een beperking, maar ook door iedereen die van mening is dat alle scouts, met en zonder beperking, recht heeft op een plek binnen Scouting. Dit is dus geen speltakteken. Scouts met een beperking dragen het reguliere speltakteken en kunnen ervoor kiezen om deze badge op hun rechtermouw te dragen.

Visie in je eigen groep

De visie van een Scoutinggroep geeft kleur aan het denken en doen in de groep. Zo speel je een spel anders als je vindt dat kinderen met een beperking zo zelfstandig mogelijk moeten worden, dan wanneer je van mening bent dat je deze kinderen niet te veel moet belasten. Visie wordt gemaakt en gedragen door de leiding en de leden. Daarom zal een groepsvisie ook veranderen in de loop van de jaren, net zoals Scouting Nederland ook haar spelvisie met de tijd heeft laten meegroeien. Visie verandert ook als er veel van leiding wordt gewisseld. Het is daarom belangrijk met de nieuwe leiding over je visie te praten – bijvoorbeeld in spelvorm – en te horen welke ideeën nieuwe leiding heeft. Vaak is het moeilijk onder woorden te brengen, maar als je er even de tijd voor neemt, zul je ontdekken dat iedereen toch een eigen idee en mening heeft.

Als Scoutinggroep of speltak kun je een visie hebben op de volgende aspecten:

- Het spelaanbod: waarom kies je voor het bever- of juist voor het welpen- of scoutsthema?
- Doelgroep: waarom kies je juist voor kinderen met een verstandelijke, zintuiglijke of motorische beperking?
- Waarden en normen: waarom heb je bepaalde afspraken en regels in de Scoutinggroep en waarom juist die?
- Communicatie: in hoeverre betrek je ouders bij de groep en waarom?

Door deze onderwerpen te bespreken in je Scoutinggroep of speltakteam krijgt de leiding meer duidelijkheid over het denken en doen met de kinderen. Bovendien kan een gezamenlijke visie een groepsgevoel scheppen.

Werkwijzen voor het vormen van een visie

Het ontwikkelen van een groepsvisie doe je samen met alle kaderleden van de Scoutinggroep. Het is belangrijk om gezamenlijk af te stemmen hoe jullie tegen integratie van scouts met een beperking aan kijken en deze visie ook uit te dragen. Er zijn verschillende hulpmiddelen verkrijgbaar die jouw groep kunnen helpen om de visie helder te krijgen en ook de verschillende aspecten hierbij mee te nemen:

- De *Drempeltest* (verkrijgbaar bij de ScoutShop): hiermee kijk je hoe open je als Scoutinggroep staat voor kinderen met een beperking en in de discussie die daarop volgt kan afgestemd worden wat zou moeten veranderen of wat zo moet blijven.
- *Hallo, hier ben ik!-waaier* (verkrijgbaar bij de ScoutShop): hiermee kun je zien welke stappen ondernomen moeten worden wanneer een kind met een beperking zich aanmeldt en waar je als Scoutinggroep beslissingen over kan nemen.
- De folder *Scouts met een beperking in je groep, hoe doe je dat*: deze folder kun je downloaden op www.scouting.nl.

Met deze middelen kan de Scoutinggroep helder maken welke mogelijkheden er zijn voor scouts met een beperking. Nogmaals het is belangrijk om dit met alle kaderleden van de Scoutinggroep te doen, om het een gemeenschappelijke visie te laten zijn en zo problemen bij bijvoorbeeld overvliegen te voorkomen. Als je de visie hebt opgesteld, dan werk je die uit in een beleidsplan. Hierin staan de stappen die je neemt om je visie te ondersteunen en de afspraken die nodig zijn om de stappen te nemen.

2.5 Trainingen en Scouting Academy

Een veel gestelde vraag: waarom zijn er geen aparte trainingen voor leiding van scouts met een beperking? Het uitgangspunt is, dat leidinggevenden van scouts met een beperking meedoen met Scouting Academy, de route voor deskundigheidsbevordering bij Scouting. Scouting Academy gaat uit van hetgeen een vrijwilliger van Scouting in huis heeft aan kennis en vaardigheden (competenties).

Er zijn twee niveaus: een basisoniveau en een niveau waarop je gekwalificeerd bent. Voor meer informatie over deze niveaus en wat je moet kunnen en weten, log je in op www.scouting.nl en klik je op Vrijwilligers – Scouting Academy. Voor het niveau gekwalificeerd leiding ga je binnen je groep samen met je praktijkbegeleider kijken welke competenties jij al bezit en welke nog niet. De competenties die je nog niet beheerst, kun je je eigen maken door een module van Scouting Academy te volgen of door de kennis of vaardigheid bij je eigen Scoutinggroep of elders op te doen. Het spelaanbod van Scouting is immers de basis van het Scoutingprogramma. Elke leidinggevende heeft dus een standaardpakket nodig om gekwalificeerd leiding te worden. Of er wel of geen kinderen in de groep zitten met een beperking heeft hier niet direct invloed op. Immers de basis van de kwalificatie is algemeen. Er zijn binnen de basiskwalificatie echter wel competenties die te maken hebben met het omgaan met kinderen. Wil je specifiek kennis en vaardigheden opdoen over kinderen met een bepaalde beperking, dan kun je zoeken binnen Scouting welke vervolgentrainingen hiervoor worden aangeboden. Zo is er een training over omgaan met kinderen die ADHD of PDD-nos hebben. Sommige provincies beschikken over een steunpunt waar een groot aanbod is van dit soort trainingen, anders kun je ernaar informeren bij je regio. Momenteel wordt gekeken welke aanvullende modules er nog geschreven zullen worden voor de extra competenties die leidinggevendenden nodig hebben.

3. Integreren, een nieuwe speltak of een nieuwe groep?

Om te zorgen dat kinderen met een beperking integreren met andere kinderen zijn er bij Scouting diverse mogelijkheden.

- Het kind wordt lid van een reguliere Scoutinggroep.
- De oprichting van een speltak voor kinderen met een beperking in een bestaande groep.
- De oprichting van een Scoutinggroep die zich speciaal richt op kinderen met een specifieke beperking.

Bij het opnemen van een kind met een beperking in je reguliere Scoutinggroep komen heel wat vragen op je af. Daar wordt in dit hoofdstuk eerst op ingegaan.

Als je een nieuwe aangepaste Scoutinggroep gaat oprichten of een specifieke speltak wil starten, is een van de eerste vragen die bij je zal opkomen: op welke leeftijd en op welke beperking ga je je richten? Kortom: welke doelgroep kies je? Voor het oprichten van een aangepaste Scoutinggroep of speltak voor scouts met een beperking is een apart stappenplan opgenomen (zie paragraaf 3.4). Ook als je leiding geeft aan een speltak of aangepaste Scoutinggroep die al een aantal jaren draait, maak je mee dat je doelgroep soms verandert. Er komen kinderen bij de Scoutinggroep die er misschien niet direct op hun plaats zijn. Je doelgroep verandert door ontwikkelingen, die je meestal niet zelf kunt beïnvloeden. Overvliegen en leidinggeven komen ook in dit hoofdstuk aan bod. Een kind kan immers het spelaanbod van een speltak ontgroeien. De overgang naar een nieuwe speltak is een grote verandering, zowel voor de scout zelf als voor de groep. In de nieuwe situatie is het niet altijd vanzelfsprekend dat leiding en de andere scouts hier direct aan gewend zijn. Het kind zelf heeft ook tijd nodig om te wennen.

3.1 Een kind met een beperking in je reguliere Scoutinggroep?

Een kind met een beperking opnemen in een reguliere Scoutinggroep moet een gezamenlijk besluit zijn van een groep. Het is niet eerlijk tegenover het kind met een beperking wanneer het wel kan meespelen bij de welpen, maar vervolgens niet meer bij de scouts. De ouders van een kind met een beperking kloppen bij je Scoutinggroep aan met de vraag of hun kind lid kan worden of het kind komt een keer met een vriendje mee. Als een kind spontaan mee komt, weet je niet altijd of het kind extra begeleiding nodig heeft. Vaak kom je hier na een tijdje achter, maar dan is het lastig om het kind niet op te nemen in de Scoutinggroep. Ook ouders vertellen niet altijd meteen of een kind een beperking heeft. Ze hebben hier vaak een eigen reden voor.

Belangrijk is om zo snel mogelijk contact met de ouders te hebben, liefst binnen een tot twee weken. Je zou dit telefonisch kunnen doen. Informeer naar algemene gegevens, maar ook of het kind nog bijzonderheden heeft. Leg uit dat dit belangrijk is om te weten, zodat je er eventueel rekening mee kunt houden en het plezier van het kind aan Scouting daardoor zo optimaal mogelijk kan zijn. Indien je als Scoutinggroep hebt besloten dat er geen kinderen met een beperking meer bij kunnen, omdat je er niet meer bij kunt hebben die extra begeleid moeten worden, dan is het verstandig dit tijdig aan de ouders te melden. Het klinkt misschien hard, want welk kind gun je een leuke vrijetijdsbesteding. Maar als je als leidingteam al weet dat je het niet aankunt, kun je beter eerlijk zijn tegen ouders. Ook naar de andere kinderen is het niet eerlijk als je hen onvoldoende aandacht en dus plezier kunt ontnemen. Een optie is het kind op een aparte wachtlijst te zetten.

Bespreek met de ouders van tevoren de bijzonderheden van het kind dat lid wil worden. Geef bij de ouders aan welke visie de groep heeft, je kunt dit ook als folder o.i.d. meegeven. Op de folder heb je dan tevens algemene informatie over afbellen, contact met leiding, etc. Indien je een kind met een beperking wilt opnemen in de groep en je bent zelf niet goed bekend met de beperking, dan kun je advies vragen bij een externe organisatie. Bijvoorbeeld Bartimeus of Visio, organisaties voor mensen

met een visuele beperking of MEE, een organisatie voor mensen met een beperking. Zij geven graag informatie en tips. Sommige kinderen worden door zo'n organisatie begeleid en weten jou dus ook meer te vertellen. Het is goed om met de ouders een proeftijd af te spreken van bijvoorbeeld twee maanden. Je kunt dan zelf kijken of je de begeleiding ook kunt bieden, of het past bij de andere jeugdleden en of Scouting ook bij het kind past.

Ook het leidingteam van de speltakken die na de speltak komen waar het kind mogelijk lid wordt, moeten achter de beslissing staan. Als het kind blijft, dan zal het op een gegeven moment doorstromen naar de volgende speltak en die leiding zal dan ook de benodigde begeleiding moeten kunnen bieden en hun programma zal misschien aangepast moeten worden. En een belangrijke vraag is ook: is er voldoende leiding om ook de begeleiding te kunnen bieden. Bij de scouts en explorers kunnen de jeugdleden ook zelf een deel van de hulp bieden? Binnen Scouting zijn er diverse vervolgentrainingen en modules die je kunt volgen om meer kennis op te doen over verschillende beperkingen en hoe je ermee om kunt gaan.

De Scoutinggroep en het kind

Welke punten spelen mee bij het afwegen een kind met een beperking lid te laten worden van de groep? Het moet voor alle partijen natuurlijk wel leuk blijven: voor het kind, maar ook voor de Scoutinggroep. Het kind met de beperking moet niet constant op z'n tenen hoeven lopen en de andere kinderen moeten 'kind' kunnen zijn. Aan de andere kant is het natuurlijk goed dat de kinderen rekening leren houden met anderen. De onderstaande aspecten zijn hierbij belangrijk:

- Het kind met een beperking krijgt wellicht wat (meer) vrienden. Dit is natuurlijk een erg gunstig gevolg van het lidmaatschap.
- Verandert er iets aan de opkomsten, de weekenden of het zomerkamp? Zijn er zaken waarmee je nu opeens rekening moet houden?
- Welke zaken gaan nu meer tijd kosten? Hebben jullie die tijd?
- Hoe maak je het spelaanbod begrijpelijk voor kinderen met een verstandelijke beperking? Moeten er zaken worden aangepast, bijvoorbeeld aan de blokhut, voor een kind in een rolstoel of een kind dat moeilijk of slecht kan zien?
- Kan het kind de gangbare Scoutfit aan of moeten er aanpassingen plaatsvinden?
- Welke beperkingen liggen in de begeleiding moeilijk?
- Kunnen kinderen met een visuele beperking of die doof zijn ook lid worden? Zij vragen een heel andere begeleiding dan een kind in een rolstoel.
- Hoe zit het met de leeftijden en niveaus binnen de Scoutinggroep of de speltak? Denk bijvoorbeeld aan een kind van 12 jaar dat nog bij de welpen lid is, omdat hij verstandelijk het scoutsniveau niet aan kan. Tot welke grens ga je als Scoutinggroep?
- Clubhuis: afhankelijk van de aard van de beperking moet je natuurlijk je accommodatie kritisch bekijken. Dat geldt zowel voor je eigen clubhuis als voor de accommodatie voor een weekend of zomerkamp. Let daarbij op de toegankelijkheidssubsidies of -fondsen. Houd ook de wettelijke eisen in het vizier!

Tips over de ouders

- Heb begrip voor de ouders. Ze hebben vaak al een heel traject bij hulpverleners en instanties achter de rug. Het is voor ouders vaak al een grote stap om te erkennen dat hun kind een beperking heeft. Vooral bij jonge kinderen kan het zo zijn, dat de ouders dit nog niet helemaal geaccepteerd hebben of dat ze nog niet precies weten waaruit de beperking bestaat. Ook kunnen beperkingen zich in de loop van tijd ontwikkelen. Denk maar aan ADHD, dit komt meestal pas rond een jaar of 10 bij een onderzoek als uitslag. Men weet dat het kind druk is en zich moeilijk concentreert, maar een diagnose stellen is vaak niet snel gedaan.

- Geef ouders de tijd om te wennen hun kind zelfstandig dingen te laten doen en afstand te nemen. Leg hen zaken uit en stel ze gerust. Ouders van kinderen met een beperking zijn nogal eens overbezorgd, de kinderen kunnen wat beschermd worden opgevoed. Dit is van de ouders vanuit een goede bedoeling. Scouting is in dat geval meestal heel nuttig voor een kind. Het kind leert z'n grenzen verleggen en de ouders nemen hopelijk wat meer afstand. Ze krijgen wat meer tijd voor zichzelf en hun eventuele andere kinderen. Dit is zeker niet onbelangrijk als het kind op kamp of weekend is. Het kan soms wenselijk zijn om ouders vooraf niet in te lichten over een activiteit. Wat je bij Scouting doet, is voor ouders geen gebruikelijke kost. Denk aan een kind in een rolstoel in een gepioneerde schommel hangen of het kind met rolstoel en al van een kabelbaan af laten gaan.
- Lees de suggesties die in de *Drempeltest* of de waaier *Een kind op de stoep...* staan vermeld. Deze zijn allemaal aangedragen door ouders waarvan het kind lid van Scouting is of was. De *Drempeltest* en de waaier zijn te bestellen bij de ScoutShop.
- Wees eerlijk naar de ouders. De leiding is geen expert of hulpverlener. Er zijn heel veel verschillende beperkingen en daarbinnen nog eens evenzoveel andere omstandigheden. Heeft een kind een lichamelijke beperking, een verstandelijke beperking of wellicht allebei? Dit is natuurlijk wel belangrijk om mee te nemen in de overweging om een kind lid te laten worden. De leidinggevendenden zetten zich in op vrijwillige basis, het is hun hobby. Wees eerlijk tegenover de ouders, het kind en jezelf. Als je het niet ziet zitten om een kind op te nemen in je Scoutinggroep, zeg dat dan en probeer samen naar een oplossing te zoeken. Misschien kan een andere Scoutinggroep in jouw buurt een betere optie zijn.

3.2 Overwegingen om een speciale speltak of groep op te richten

Als je van plan bent zelf een speltak of groep voor scouts met een beperking te starten, moet je je afvragen op welke groep kinderen of jongeren je je gaat richten. Het is heel belangrijk om vooraf met de andere leidinggevendenden samen – als je die tenminste al gevonden hebt – je doelgroep af te bakenen. Het klinkt heel ouderwets, maar: bezint eer gij begint!

Wil je een speltak voor kinderen met een beperking oprichten, dan vraag je medewerking van de (leiding van) andere speltakken. Je probeert iedereen warm te maken voor je ideeën. Verder moet je het clubhuis misschien aanpassen, net als sommige groepsactiviteiten. Je zoekt naar integratie in groepstradities. Je kunt ook goed gebruikmaken van het bestaande netwerk en de cultuur van de Scoutinggroep. Vooral het Scoutingeigene zal daardoor sneller een normale plaats krijgen in het spel. Veel leidinggevendenden bij scouts met een beperking komen uit de zorg, maar zijn geen scout. Het is bijna onmogelijk om een team met alleen maar beroepsmensen het Scoutingeigene aan te leren. Dat is iets waarin je moet groeien. Bij het oprichten van een groep heb je misschien ook je handen vol om een geschikte locatie te vinden. Verder komen er nog heel wat werkzaamheden om de hoek kijken die beschreven staan in de brochure *Het succesvol oprichten van een groep of speltak*. Deze uitgave is te downloaden op www.scouting.nl

Als je een nieuwe Scoutinggroep start, is het belangrijk contact te leggen met andere Scoutinggroepen met als doel ervaringen uitwisselen en van elkaar leren. Het Landelijk netwerk scouts met een beperking en de regio kan hierin een bemiddelende rol vervullen. Heb je vragen voor het Landelijk netwerk scouts met een beperking, neem dan contact op via Scouting Nederland via info@scouting.nl. Regelmatig worden er landelijke of provinciale netwerkactiviteiten georganiseerd of kun je in jouw regio of in een regio in jouw buurt speciale modules volgen. Als je een speltak of Scoutinggroep wilt oprichten voor scouts met een beperking, moet je eigenlijk een soort eigen marktonderzoek doen. Doe je een grondige voorbereiding vooraf, dan bespaart je dit een hoop teleurstelling achteraf.

Bij het bepalen van het doel van je Scoutinggroep of speltak, kun je de volgende vragen in een marktonderzoek proberen te beantwoorden:

- Is er al een aangepaste Scoutinggroep of -speltak in je regio? Zo ja, op welke beperkingen richt die zich?
- Kun je samenwerken met een reguliere Scoutinggroep als je een aangepaste Scoutinggroep opricht?
- Staat de hele Scoutinggroep erachter dat er binnen de groep een speciale speltak komt?
- Bij een aangepaste Scoutinggroep: richt je je op kinderen met een verstandelijke of lichamelijke beperking?
- Bij een speciale speltak: zijn dit voornamelijk kinderen met een verstandelijke beperking? Wil je een gemengde groep kinderen met diverse beperkingen of richt je je uitsluitend op een beperking, zoals kinderen met een stoornis binnen het autistisch spectrum?
- Informeer bij de organisatie MEE in je regio. Je kunt de MEE vinden in de gemeentegids of via www.mee.nl. De consulenten kunnen vaak helpen bij het geven van adviezen over je doelgroep, adressen van organisaties waar je leden kunt werven, of andere tips geven.
- Is er een school, zorginstelling of andere organisatie bij jou in de buurt waar je reclame kunt maken voor de nieuwe speltak of Scoutinggroep?
- Kun je hier eens op bezoek gaan of bij een andere soortgelijke Scoutinggroep of speltak om te kijken of de ideeën over het spel van Scouting aansluiten bij jouw doel? Hoe hebben zij het georganiseerd?

Als je deze informatie verzameld hebt, moet je ook informatie inwinnen over de verschillende beperkingen. Misschien heb je door je opleiding of werk deze kennis en ervaring al in huis. Dat maakt het een stuk gemakkelijker. Informeer anders bij organisaties die jou informatie kunnen geven in je omgeving of zoek op internet.

Kinderen met een verstandelijke beperking

Als je een speltak of Scoutinggroep wilt beginnen voor kinderen met een verstandelijke beperking, moet je van tevoren bedenken op welk niveau je je wil richten. Het kan zijn dat het niveau dat je wilt aanbieden, te hoog is voor de kinderen in je omgeving. Bij spelaanbod vind je meer informatie over hoe je een keus kunt maken in het spelaanbod. Daarnaast staat een andere vraag centraal: hoe wil je als leiding het spel van Scouting spelen? Kies je voor een speltak of Scoutinggroep met kinderen met een verstandelijke beperking van een laag niveau, dan zal dit zeker ook praktische aanpassingen nodig hebben. De vraag is, of je dit wilt. Het ligt aan de samenstelling van je speltak of Scoutinggroep of de 'speelbaarheid' toeneemt of afneemt. Met 'speelbaarheid' wordt de mate waarin kinderen aan het Scoutingspel kunnen meedoen bedoeld. Verder moet je bekijken of het niveau van de leden binnen de speltak of Scoutinggroep min of meer gelijk is. Als de niveaus erg uit elkaar liggen, maakt dit het begeleiden van de Scoutinggroep er niet gemakkelijker op. Je kunt dit oplossen door in niveaus te werken tijdens een opkomst. Het spelaanbod van welpen en scouts biedt veel mogelijkheden om in een programma met meerdere niveaus te werken.

Kinderen met een lichamelijke beperking

Als je een speltak of Scoutinggroep voor kinderen met een lichamelijke beperking gaat oprichten, moet je goed weten welke verzorging de kinderen nodig hebben. Niet alle kinderen met een lichamelijke beperking hebben uitgebreide verzorging nodig. Dat hoor je snel genoeg van de ouders of het kind zelf! Soms hebben kinderen echter zoveel verzorging nodig, dat dit te zwaar is voor (onervaren) leiding. Het kan ook gebeuren dat een kind te veel aandacht nodig heeft waardoor de andere kinderen 'ondersneeuwen'. De Scoutinggroep en leiding moeten dit wel aankunnen. Een andere overweging is de accommodatie. Deze moet wel geschikt zijn voor bijvoorbeeld kinderen die

moeilijk te zijn of in een rolstoel zitten. De aanpassingen hiervoor, zoals een aangepast toilet of een aangepaste doucheruimte, brengen op hun beurt weer meer benodigde financiële middelen met zich mee.

Kennismakingsperiode bij de groep

Bij de aanmelding van een kind kun je vaak niet direct goed inschatten of een kind in de groep past. Spreek daarom met de ouders en het kind een kennismakingsperiode af. Kinderen kunnen een aantal keren (gratis) meedoen. Je kunt de ouder of begeleider laten meekomen. Zorg er wel voor dat je de kennismakingsperiode afsluit en schrijf het kind in als lid als het blijft meedoen. Tijdens zo'n kennismakingsperiode kan blijken dat een kind toch niet in de groep past. In dat geval kun je dat met goede argumenten aan de ouders duidelijk maken. Op deze manier bereid je ouders voor op een mogelijke tegenvaller. Het is goed om vanaf het begin eerlijk te zijn. Als een kind wordt afgewezen, kun je in de groep afspreken hoe je dan handelt. Je kunt bijvoorbeeld helpen met het zoeken naar een alternatief of ze doorverwijzen naar een andere Scoutinggroep, MEE of www.gehandicaptensport.nl.

3.3 Afbakenen van je doelgroep

Bij het afbakenen van je doelgroep speelt dus een combinatie van factoren: wat kun je aan als leidinggevenden, wat is mogelijk bij jouw accommodatie en welke kinderen en jongeren met een beperking zijn er bij jou in de buurt? Als je dit vooraf goed afweegt en onderzoekt, maak je een goede start. En... precies, een goed begin is het halve werk!

Een groep of speltak staat midden in de maatschappij, een wereld die voortdurend verandert. Dit geldt ook voor de groep kinderen waarvoor jij activiteiten organiseert. Je doelgroep verandert steeds. Hier heeft de Scoutinggroep meestal geen invloed op. Het kan gebeuren dat een woning voor kinderen met een verstandelijke beperking bij jou in de buurt gaat verhuizen, waardoor je veel leden verliest. Het komt regelmatig voor dat kinderen met een lichamelijke beperking meedoen in een reguliere Scoutinggroep. Sommige Scoutinggroepen voor kinderen met een lichamelijke beperking zien hun ledenaantallen hierdoor afnemen. Er zijn daarentegen ook groepen voor kinderen met een lichamelijke beperking die een wachtlijst hebben. Scoutinggroepen voor kinderen met een verstandelijke beperking krijgen steeds meer kinderen met gedragsproblemen in hun groep. De vraag is, hoe je hiermee als groep kunt omgaan. Hieronder volgen een aantal stappen en tips die van pas kunnen komen bij het afbakenen van je doelgroep.

Weten wat je wilt

Voor een Scoutinggroep is het belangrijk een eigen kleur of visie uit te stralen. Je moet duidelijk maken voor welke kinderen je groep openstaat. De groep staat bijvoorbeeld open voor kinderen met een verstandelijke beperking met een hoog niveau of juist met een lager niveau, of voor kinderen met een motorische beperking die zelfstandig naar het toilet kunnen. Als je dit samen hebt afgesproken, kun je duidelijk voorlichting geven aan ouders, maar ook aan nieuwe leiding. Ook voor kinderen is het prettig om te weten in welke groep ze komen. Elke keuze voor een bepaalde doelgroep heeft gevolgen voor je spel en je organisatie. Het is in het belang van de groep om het karakter van de groep te bewaren. Het evenwicht in de groep staat voorop. Je kunt natuurlijk best eens een kind opnemen dat niet helemaal aan de eisen voldoet, maar voor wie het goed is om mee te doen. Als er teveel kinderen zijn die niet in de groep passen, kun je de balans kwijt raken. Het is dan voor leiding onmogelijk om een goed programma te maken. Kinderen kunnen ook afhaken omdat ze zich niet op hun gemak voelen. Het wordt dan een te brede groep zonder samenhang.

Toekomstvisie

In een aantal stappen kun je komen tot een inventarisatie van je activiteiten en doelgroepen. Je ontwikkelt een soort toekomstvisie. Waar wil je zijn met je groep over een aantal jaren?

In de eerste plaats moet je een duidelijk beeld hebben van de doelgroepen waarop je je nu richt:

- Hoe en waar bereik je deze doelgroep(en) op dit moment?
- Wat heb je die doelgroep(en) te bieden?
- Hoe staat het met de ledenaantallen?

Na deze inventarisatie heb je meer inzicht in de doelgroepen die je nu bereikt. Vervolgens ga je bekijken of je ook nieuwe doelgroepen zou willen bereiken. Ook als iedereen van je team tevreden is over de kinderen die ze bereiken, is het raadzaam om met elkaar af te spreken welke kinderen je wel en welke je niet kunt opnemen in de groep. Het is handig om enkele eisen te formuleren, die voor jouw groep haalbaar zijn. Dit is moeilijk om uit te leggen aan de ouders en het kind zelf. Toch moet je als groep keuzes maken. Stel in een teamvergadering de doelstelling per speltak een keer aan de orde. Zo kun je de activiteiten in elke speltak op elkaar afstemmen. Je moet eerst met alle speltakken praten om te weten of je op een lijn zit. Je zult dus naast het gesprek in de speltakken ook het gesprek in de groep moeten voeren zodat je met de hele groep op één lijn komt: je bent het over bepaalde punten eens. Toenemende zelfstandigheid kan bijvoorbeeld zo'n punt zijn, dat iedereen heel belangrijk vindt. Spreek af welke activiteiten je in welke speltak wel en niet doet.

3.4 Stappenplan

Mocht je plannen hebben om een speltak of een groep voor scouts met een beperking op te richten, dan heb je een lange weg te gaan. Maar net als bij iedere lange weg, is er een verdeling in stappen mogelijk.

Stap 1: Voorbereiding, vorm een eigen team

Peil eerst de stemming in je eigen groep. Is er bereidheid om een speltak op te richten voor scouts met een beperking? Zijn er meer mensen te vinden die met jou een groep willen oprichten voor deze scouts?

- Hoe krijg je een goed team?
  - Formuleer gezamenlijke doelen waar ieder lid van het team zich in kan herkennen.
  - Besteed niet alleen aandacht aan de doelen, maar ook aan de weg er naar toe. De proceskant is net zo belangrijk.
  - Het is goed dat een team bestaat uit verschillende mensen met verschillende invalshoeken, verscheidenheid is een groot goed, maar de neuzen moeten wel dezelfde kant opstaan, de teamleden moeten openstaan voor elkaar en elkaars verschillen.
- Wat beïnvloedt teamvorming positief?
  - De wil om een team te vormen en het doel te bereiken.
  - Samenhang tussen de leden.
  - Elkaar goed kennen. Hierdoor ontstaat meer openheid. Dit kost tijd en zal niet binnen een maand bereikt worden.
  - Goede communicatie, het is handig als iemand die post in zijn portefeuille heeft. Maak afspraken over overleg en eventuele rapportage naar samenwerkingspartners.
  - Luisterbereidheid: interesse hebben in elkaars wel en wee.
  - Men moet bereid zijn elkaar te ondersteunen en begrip hebben voor elkaars mogelijkheden en beperkingen.
  - Maak gebruik van elkaars sterke kanten. Daar moet je dus eerst achter komen. Iemand met vergaderervaring kan gaan voorzitten en iemand met schrijfkwaliteiten wordt secretaris. Wie goed kan netwerken krijgt de taak om contacten te gaan leggen.
  - Rekening houden met elkaar. Niet te snel in je eigen straatje en patroon denken.
  - Gelijkwaardigheid in het team.

- Niet alleen taakgericht bezig zijn, maar ook tijd maken voor informele contacten, zoals een barbecue of een uitje.
- Valkuilen van het teamproces:
  - Een onduidelijke doelstelling maakt het lastig samenwerken, omdat iedereen wat anders nastreeft. Iedereen is vaak wel druk, maar het resultaat is er niet. Zorg dus voor duidelijkheid.
  - Ruis in voorwaarden of onduidelijkheid over verantwoordelijkheden of budgetten maakt ook dat er verwarring ontstaat.
  - Mensen komen hun afspraken en beloftes niet na. Goede afspraken en feedback geven kunnen dit oplossen.
  - Slechte of onduidelijke communicatie 'Ik dacht dat jij hij zei dat...'
  - 'Dat gaan we doen.' Laat iemand de communicatie bewaken. Geef elkaar feedback.
  - Onzekerheid. Men durft niet te handelen en wacht op elkaar. Het voorkomt dat mensen zich 100% inzetten. Dit voorkom je door vertrouwen in elkaar uit te spreken en elkaar complimenten te geven.
  - Te moeilijke en grote taken zorgen dat mensen afhaken. Weet dus goed wat je van elkaar vraagt.
  - Tijdgebrek is een bekende factor voor vrijwilligers. Maak van te voren een zo goed mogelijke inschatting hoeveel tijd het kost en maak een reëel tijdspad.

Stap 2: Bepaal je doelstelling

Voor je een gezamenlijke doelstelling met je team bepaalt, moet je eerst eens achterhalen wat ieders motivatie is om Scoutinglid te zijn en leiding te geven. Waarom vinden de leden van je team het belangrijk om een speltak of groep voor scouts met een beperking op te richten? Is ieders persoonlijke motivatie duidelijk, dan kun je de gezamenlijke doelstelling gaan bepalen. Het is dus belangrijk goed van elkaar te weten wat ieders drijfveren en idealen zijn. Daarna moet je vastleggen met welk doel jullie gezamenlijk aan het werk zijn. Als je daarover eerst goed overlegt, voorkom je later teleurstellingen.

Informatie inwinnen

Voor jullie een doelstelling bepalen, ga je eerst informatie inwinnen. Dat kun je doen aan de hand van de volgende vragen:

- Wat zijn de voor- en nadelen van de diverse opties en de wensen die de leden van het team hebben?
- Met welke organisaties kun je samenwerken?
- Welke steun en faciliteiten kan jullie Scoutinggroep verschaffen aan een nieuw te vormen groep of speltak? Denk bijvoorbeeld aan consultatie bij spelprogramma's, gebruik van ruimte en spelmateriaal in het eerste jaar.
- Informeer bij een instelling voor speciaal onderwijs in de buurt of je daar eens mag komen praten over de mogelijkheden die er zijn om gebruik te maken van hun kennis en ervaring.

Doel formuleren

Het doel dat jullie formuleren, moet haalbaar zijn. Een onhaalbaar doel laat mensen al bij voorbaat afhaken. Door goed te informeren, voorkom je dat. Het doel moet ook realistisch zijn. Luchtkastelen worden er al genoeg gebouwd. Voor een plan dat weinig realistisch is, krijg je ook niet genoeg medewerking van anderen. Voorbeelden van doelen: Wij willen vijf plaatsen bieden aan kinderen met een beperking. Of: Wij willen in ieder leidingteam iemand met een beperking. Of: Ons doel is een beverspeltak op te richten voor kinderen met een visuele beperking.

Een tijdpad

Het doel moet ook in een afzienbare tijd te bereiken zijn. Als je een doelstelling formuleert, die je pas over tien jaar kunt realiseren, zullen de meeste mensen van je team afhaken. Knip desnoods een groter doel in kleinere stappen. Het motiveert de leden van je team zeer, als jullie steeds een deel van de doelstelling bereiken. Voorzie je doelstelling dus ook van tijdpad.

Financiën

Het doel moet betaalbaar zijn. Een doelstelling zonder begroting mist een bodem. Bij je doel formuleer je dus ook een financiële onderbouwing. Je begroting laat niet alleen zien op welke manier jullie geld willen uitgeven. Er is ook zichtbaar, hoe je aan dat geld denkt te komen. Hieronder volgen enkele mogelijke manieren om aan geld te komen.

De eigen Scoutinggroep

Dat het geld niet vanzelf op je komt afrollen, is duidelijk. Je moet moeite doen om het bij elkaar te krijgen. De meeste Scoutinggroepen beschikken niet over veel geld. Het kan echter zijn dat je Scoutinggroep heel bewust kiest voor bijvoorbeeld de oprichting van een speltak voor scouts met een beperking. In dat geval kan er geld voor gereserveerd worden. Het bestuur zet dan voor dit doel een bedrag op de begroting.

Gemeente

Bij veel gemeenten is integratie een beleidsspeerpunt. Als je meldt dat je van plan bent deze integratie daadwerkelijk gestalte te geven, is er misschien wat te ontvangen uit de subsidiepot. Datzelfde geldt voor andere overheden. Je zult alleen wel tijd moeten investeren om die subsidiestromen op het spoor te komen. Een gesprek met een verantwoordelijk wethouder of ambtenaar kan veel duidelijkheid verschaffen. Vraag door op welke manier(en) je voor die subsidie in aanmerking kunt komen en aan welke voorwaarden je moet voldoen.

Fondsen

Op de website van Scouting Nederland vind je veel informatie over fondsen, onder andere over fondsen die zich speciaal richten op kinderen met een beperking. Ga niet in het wilde weg fondsen aanschrijven, maar verdiep je eerst in hun doelstellingen en de manier waarop je in contact moet treden. Een aantal fondsen heeft afspraken met Scouting Nederland en verzoeken kunnen alleen via Scouting Nederland lopen.

Begroting

Neem in je begroting investeringskosten op voor inrichting van de ruimte en nieuw spelmateriaal.

Andere posten die op je begroting kunnen voorkomen, zijn:

- training leidinggevenden.
- werving en communicatie.
- gebruik accommodatie: huur, verlichting, elektra, verwarming, schoonmaakkosten, etc.
- aanpassingen in de accommodatie.
- programmakosten: uitstapjes, eten en drinken.
- aanschaf literatuur.

Heb je bovengenoemde onderdelen afgewerkt, dan kun je een organisatieplan opstellen. In dat plan maak je duidelijk welke acties je de komende tijd gaat ondernemen, hoe je dat gaat doen, wat je van alle betrokkenen verwacht, wanneer de doelen bereikt zijn en hoe je gaat evalueren.

Stap 3: Zoek hulp, intern en extern

Een dergelijk plan is te groot om met een klein groepje mensen te bedenken en uit te voeren. Probeer steun te vinden bij anderen. Eerst zoek je natuurlijk in je eigen Scoutinggroep en je eigen (Scouting)netwerk. Vertel de mensen dat ze niet meteen 'levenslang' vastzitten aan een klus. Geef ze een realistisch beeld van wat er van ze wordt verwacht en hoeveel tijd dat gaat kosten. Peil daarna welke organisaties geïnteresseerd zijn om bijdragen te leveren aan je plannen. Welke tegenprestatie moet daar tegenover staan? Om beter beslagen ten ijs te komen, is het verstandig de huidige leidinggeevenden een training te laten volgen over kinderen met een beperking, als ze die kennis niet hebben.

Soms worden er in regio's speciale trainingen gegeven voor leiding van scouts met een beperking. Praat ook met andere groepen die al ervaring op dit gebied hebben. Op de website van Scouting Nederland kun je namen en adressen vinden. Ook bij je eigen Scoutingregio is wellicht hulp te vinden. Misschien zijn daar al ervaringen bekend waarvan je kunt profiteren. Voer gesprekken met vertegenwoordigers van de meest geïnteresseerde organisaties, zeker met de MEE-consulent. In dit stadium is alle hulp welkom. Deze stap hoeft je niet pas te zetten na de vorige twee stappen. Hij kan gelijk opgaan met Stap 1 en Stap 2.

Stap 4: Contacten met sleutelfiguren

De MEE-consulent is al een aantal keren genoemd. Deze persoon is waarschijnlijk heel goed in staat om je met je plan de goede weg te wijzen. Het kan ook zijn dat je iemand op het spoor komt via het Landelijk netwerk scouts met een beperking of via een ander kanaal. Laat je goed adviseren door deze mensen die de weg kennen in het oerwoud van regelgeving en over een netwerk beschikken waarvan je voordeel kunt hebben. Ook hier geldt weer dat je veel energie zult moeten steken in de verkennende fase. Als je contacten hebt gelegd, kun je samen met die personen verder werken aan je plannen.

Stap 5: Werving leiding

Zonder leiding begin je geen Scoutinggroep. Toch is het goed om eerst de 'buitenste kring' compleet te maken. Begin met het zoeken van bestuursleden als je een nieuwe groep opzet. Is dat bestuur eenmaal compleet, dan gaat daarvan een stimulerende werking uit. Daarvan heb je veel plezier bij de werving en bij de ondersteuning van leidinggeevenden. Ben je bezig met het opzetten van een nieuwe speltak, dan is er natuurlijk al een bestaand bestuur. In dat geval probeer je de zittende bestuursleden mee te krijgen in je plannen. Aan een bestaand bestuur is het waardevol om een lid toe te voegen dat (kennis van) een beperking heeft. Hij weet uit ervaring wat het is om tegen 'drempels' aan te lopen.

Leidinggeevenden

Zijn de bestuursstoelen gevuld, maak dan een plan voor het werven van geschikte en gemotiveerde leidinggeevenden. Bij Scouting Nederland is daar in de loop van de jaren aardig wat literatuur over verschenen. Ook op de website van Scouting Nederland vind je het een en ander over dit onderwerp. Maak bij het werven van bestuursleden en leidinggeevenden gebruik van de sleutelfiguren van de vorige stap. Hun invloed is veel groter dan de jouwe. Het is natuurlijk niet verplicht om mensen met een beperking in je leidingteam op te nemen. Het kan echter voor ouders drempelverlagend werken als ze zien dat de Scoutinggroep ook in de leiding integratie nastreeft. Bepaal zelf hoe de verhouding tussen mensen met en zonder beperking in het leidingteam moet zijn. Maak voor het werven van leidinggeevenden een plan. Ga niet in het wilde weg aan het vragen. Schrijf hiervoor ook weer een apart (deel)plan. Daarmee dwing je jezelf gestructureerd te werk te gaan. Betrek in de wervingscampagne voor nieuwe leiding ook de organisaties. De mensen in die organisaties kennen de weg. Is iemand als leidinggevende toegetreden tot je groep, dan kan het erg stimulerend werken

als hij een mentor krijgt toegewezen. Dat klinkt erg officieel. Je kunt het ook een 'maatje' noemen. De bedoeling is hetzelfde: zo'n maatje of mentor kan de nieuweling wegwijs maken in de Scoutinggroep.

Training

Nieuwe leidinggevenden worden ingeschreven als leidinggevende op basisniveau. Ze kunnen eventueel het traject volgen via Scouting Academy om leidinggevende op gekwalificeerd niveau te worden, de praktijkbegeleider van de groep speelt hierbij een grote rol. Afhankelijk van de competenties en vaardigheden die iemand al heeft, zal men de nog ontbrekende competenties moeten opdoen. Zoals reeds aangegeven kan dit in de eigen groep geleerd worden, door middel van het volgen van trainingen in de eigen regio of op een andere manier.

Stap 6: Werving kinderen

Heb je eenmaal een enthousiaste werkgroep, een voortvarend bestuur en een gemotiveerd leidingsteam, dan is het vaak niet meer zo moeilijk om kinderen te 'vinden' die willen ervaren wat Scouting voor ze kan betekenen. De ervaring leert dat een Scoutinggroep meestal sneller kinderen werft, dan leidinggevenden. Juist de eerste drie gezelschappen die hiervoor genoemd staan, kunnen hun invloed gebruiken om te werven op persoonlijke basis. Het kan ook goed zijn een gestructureerd wervingsplan op te stellen. Dat betekent: niet in het wilde weg zieltjes winnen, maar op een weloverwogen manier op je doel afgaan. Je zult je doelgroep moeten zoeken op de plaatsen die je aan het begin al las.

Stap 7: Contacten met ouders

Ouders zijn allemaal 'sleutelfiguren'. Krijg je de ouders niet mee, dan kun je de deelname van kinderen ook wel vergeten. Het is dus belangrijk om veel zorg te besteden aan de contacten met de ouders. Werk daarbij samen met de sleutelfiguren uit Stap 4. Zij kunnen de weg voor je effenen. Ouders kunnen een belangrijke rol spelen vóór, tijdens of na de opkomsten. Als ze meehelpen, wordt het ook hun project. Dat hangt natuurlijk wel sterk af van de taken die je deze ouders vraagt uit te voeren. Een klus waarbij iemand geen enkele verantwoordelijkheid heeft, motiveert niet erg. Is het slagen van de opkomst afhankelijk van iemands inzet, dan rust er een hele andere verantwoordelijkheid op de schouders. Oudergesprekken kunnen hierbij helpen. Bij de voorbereiding van een ouderbezoek is het belangrijk om eerst eens een voorbeeld van een oudergesprek op papier te zetten: hoe ziet een ouderbezoek eruit, welke onderwerpen moeten aan bod komen? Benoem deze duidelijk en uitgebreid. Doe dit niet alleen, maar met hulp van zoveel mogelijk mensen in je groep, of probeer een commissie te vormen met bijvoorbeeld de groepsvoorzitter en groepsbegeleider. Bespreek je opzet voor ouderbezoeken met een contactpersoon uit de doelgroep. Probeer samen mogelijke knelpunten te vinden en bespreek hoe je deze kunt vermijden. Schrijf op hoe je omgaat met oudercontacten: wanneer, waarom en wie. Laat dit ook aan je contactpersoon lezen. Deze manier kan er al toe leiden dat je vertrouwen krijgt in jezelf en je doelgroep.

Informatie over Scouting

Maak een duidelijk informatiebulletin over je groep of speltak. Bespreek met de ouders of ze het leuk of interessant vinden om bij een bijeenkomst te komen kijken. Bespreek in een volgend gesprek in alle rust de opgedane ervaringen.

Op ouderbezoek

Maak na een proefperiode een afspraak om op huisbezoek te komen. Bij dit bezoek komen de zaken van pas die je van je contactpersoon hebt geleerd. Zorg dat je op tijd bij de ouders bent. Als je weet dat je de kunst niet beheerst om via waarderende opmerkingen over het huis en via koetjes-en-kalfjes-onderwerpen door te stoten naar de reden voor je komst, vertel dan meteen waarvoor je komt. Sta open voor vragen en bezorgdheid van ouders. Mocht je op een vraag geen antwoord hebben, zorg er

dan voor dat je later een antwoord krijgt en houd de ouders op de hoogte van die antwoorden. Geef nooit halve antwoorden, dat beschaamt het vertrouwen.

Stap 8: Het programma

Je hebt al zeven stappen gezet. Nu pas kom je toe aan de kern van de zaak: het programma. Net zoals je een opkomst gewend bent voor te bereiden, doe je dat nu ook. Daarbij kun je gebruikmaken van alle ervaring die maar voorhanden is. Maar in dit geval moet je waarschijnlijk toch wat meer moeite doen. Het gaat immers niet om zo maar een programma voor zo maar een Scouting-groep. Je moet zorgen voor een programma dat voldoende Scoutinglike is, waarbij je meer uitgaat van de mogelijkheden dan van de beperkingen. Je programma moet dus staan als een huis en klinken als een klok. Net als je altijd al gewend was, is je programmaopzet geen dwangbuis. Als je merkt dat iets niet goed loopt, grijp je in en bied je een alternatief. Voor nieuwe leidinggevenden kan dat nog erg moeilijk zijn. Het is aan te raden om eerst eens een spelmiddag te organiseren om te kijken hoe het gaat. Op zo'n middag doe je enorm veel ervaring op. Het kan zijn dat je op basis van deze ervaring besluit nog enkele stappen terug te gaan in het stappenplan. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

Jaarprogramma

Ook in je 'gewone' Scoutingwerk hobbel je niet van opkomst naar opkomst maar plan je een flink eind vooruit. Je maakt een (half) jaarplan. In grote lijnen staat daarin wat je van plan bent iedere opkomst te gaan doen. Het kamp staat er al op, net als andere 'grote' activiteiten die jullie van plan zijn te gaan houden. Vervolgens detailleer je steeds een gedeelte van het jaarplan, naarmate de tijd verstrijkt. Door planmatig te werken, voorkom je plotselinge verrassingen. Een excursie zie je dan al lang van tevoren aankomen. Je kunt dus tijdig contact opnemen om dat uitstapje te regelen. Meer informatie over ouders vind je in hoofdstuk 7.

Bestaande programma's

Een jaarplan opzetten, is een heel werk. Maar waarom zou je dat gaan doen, als er al heel veel werk door anderen is gedaan. Je kunt gebruikmaken van andere Scoutingliteratuur en de activiteitenbank (www.scouting.nl/activiteitenbank). Natuurlijk zijn die vaak gericht op scouts zonder beperking maar ook de aanpassingen om ze meer geschikt te maken voor jouw doelgroep staan hierbij genoemd.

Proefmiddagen

Overweegt een kind lid te worden van een Scoutinggroep, dan is het gebruikelijk dat het eerst een aantal opkomsten vrijblijvend komt meedoen. Er is dan nog geen enkele verplichting; het kind kan in alle vrijheid een keuze maken. Het is goed om dat juist in deze situatie ook te doen. Ouders en kinderen moeten de kat uit de boom kunnen kijken.

Stap 9: Communicatie

Bij communicatie draait het eigenlijk steeds om de vraag: Wie moet Wat Wanneer Weten? Werk je de antwoorden op die vraag uit, dan heb je eigenlijk al een communicatieplan. Ook hier is het dus belangrijk planmatig te werk te gaan. Niet in het wilde weg een folder maken, een persbericht versturen omdat iemand toevallig even tijd heeft of een groepsblad opstarten omdat er geld voor is. Zorg dat al je communicatie past in een groter verband. Dat verband – je communicatieplan – zorgt ervoor dat er geen doelgroepen worden overgeslagen, dat je de juiste middelen inzet, dat je je boodschappen op de juiste momenten verspreidt. Communiceren is niet zo moeilijk, zeker niet als je het planmatig doet.

Verantwoordelijkheid

Het is praktisch om iemand van de werkgroep verantwoordelijk te maken voor de uitvoering van het

communicatieplan. Daarmee is hij niet veroordeeld om de complete uitvoering op zijn schouders te nemen. Delegeren is natuurlijk een goede oplossing. De eindverantwoordelijke houdt echter wel overzicht over de taken die hij gedelegeerd heeft en de manier waarop ze worden uitgevoerd. Heeft niemand 'communicatie' in zijn portefeuille, dan denkt iedereen dat een ander het wel doet. Het gevaar bestaat dat dan niemand het doet.

Intern gaat voor extern

Zorg dat je eerst je interne communicatie goed op orde hebt. Daarna komt de buitenwacht pas aan de beurt. Verspreid geen persberichten als je interne organisatie nog niet goed geregeld is. Wie staat de journalist te woord als hij naar aanleiding van het persbericht contact opneemt? Gooi nog geen folders huis-aan-huis in de brievenbussen als je nog niet precies weet wanneer je van start kunt gaan met de eerste opkomst. Dat werkt contraproductief en is onnodig duur, omdat je daarna nog een keer een folder moet samenstellen en verspreiden. 'Intern gaat voor extern', is bij communiceren de gouden regel. Hanteer die regel niet te strikt. Natuurlijk kun je wel vast je voorbereidingen treffen voor de externe communicatie, terwijl je bezig bent de interne organisatie op poten te zetten.

Stap 10: Evaluatie en vervolg

Er is sprake van een cyclisch proces: je maakt een cirkelbeweging. Na het vaststellen van de doelstellingen, ga je aan het werk om die doelen te bereiken, de uitvoering. Na die uitvoering bekijk je of de doelen bereikt zijn, de evaluatie. Uit die evaluatie kunnen nieuwe doelen voortkomen. Uiteraard verwerk je daarin de ervaringen van de eerste keer. Wat de eerste keer goed ging, handhaaf je de volgende keer. Wat minder goed ging, stel je bij. Op die manier werk je aan een proces van permanente verbetering. De cirkel is rond. Je evalueert tussentijds natuurlijk ook met alle betrokkenen. Hoe ver zijn we nu? Wat moet er nog gebeuren? Die evaluaties zijn goede gereedschappen om iedereen 'bij de les' te houden. Op basis van die tussentijdse evaluaties stel je eventueel bij. Was het doel realistisch? Wilden we ergens te snel of te langzaam? Kunnen we meer bereiken dan we aanvankelijk dachten?

Plan de evaluatie

Neem voor de tussen of -eindevaluatie een goed moment waarop iedereen voldoende tijd heeft. Het moet niet even tussendoor gebeuren. Stel een agenda op voor deze evaluatie. Laat iedereen de agenda van tevoren doornemen en zich goed voorbereiden. Dat scheelt veel tijd tijdens het evaluatiegesprek. Het laatste agendapunt kan zijn: Hoe gaan we verder? Komt er een vervolg? Zo ja, in welke vorm? Daarbij stel je dus weer de vragen die hiervoor al genoemd zijn. Besteed bij het 'afhechten' ook tijd aan informele zaken. Een maaltijd of barbecue aan het eind is er niet alleen om je honger te stillen. Het kan prima zijn om op die manier een project af te ronden.

3.5 Doorgroeien binnen de groep

Overvliegen

Er komt een moment dat een jeugdlid moet overvliegen naar een andere speltak. Hij is te oud, past niet meer in het onderdeel of er zijn andere redenen. Overvliegen is een belangrijk moment voor de groep en voor het jeugdlid zelf. De kans dat de vereniging juist op dit moment jeugdleden kwijtraakt, is groot. In de kompassen voor leiding (*Beverkompas*, *Welpenkompas* en *Scoutskompas*) staan allerlei tips over hoe je het overvliegen zo goed mogelijk kunt laten verlopen.

Bij scouts met een beperking speelt nog een aantal andere aspecten een rol:

- Welk moment kies je om kinderen te laten overvliegen? In het reguliere spelaanbod wordt in principe rekening gehouden met de leeftijd van de scouts. Bij scouts met een beperking kan hun verstandelijke leeftijd anders liggen dan hun kalenderleeftijd. Je zult met hen criteria

- moeten afspreken, bijvoorbeeld maximumleeftijd, niveau of het feit dat vriendjes of vriendinnetjes ook overvliegen.
- Past het kind in de nieuwe groep? Soms kan een kind met een beperking prima meedraaien bij een reguliere bever- of welpenspeltak, maar gaat dat bij de scouts of de explorers niet meer lukken. De niveaoverschillen worden dan te groot of door de afnemende leiding wordt de verantwoordelijkheid bij medejeugdleden te groot. Het is belangrijk om dit in de visie van de groep al mee te nemen en dus vooraf met jeugdleden en hun ouders hierover te spreken. Bespreek dit eerlijk. Spreek bijvoorbeeld een kennismakingstijd af bij de nieuwe speltak. Dit geldt natuurlijk niet alleen voor de kinderen met een beperking, maar voor iedereen. Als het toch gebeurt dat een kind niet langer lid kan blijven, probeer dan samen met de ouders en het kind een alternatief te vinden. Wie weet heeft een andere Scoutinggroep meer mogelijkheden of is er bijvoorbeeld een speltak of Scoutinggroep voor scouts met een beperking in de buurt. Een andere mogelijkheid is bijvoorbeeld een sportclub waar het kind lid van kan worden. Voor kinderen met een verstandelijke beperking zijn er allerlei activiteitenclubs.

Eindige of oneindige tijd als roverscout

Als een scout te oud wordt voor de groep, wordt het niveaoverschil met de rest te groot. Het wordt – volgens de leiding – tijd dat zo iemand langzamerhand eens opstapt. Dit is een moeilijk moment. Misschien is iemand al vanaf de welpen lid en is de groep een onderdeel van zijn leven geworden. Je kunt een soort ‘eindtijd’ invoeren als leeftijd geen criterium kan zijn. Wat dacht je van een ‘roverscouthoud’ van bijvoorbeeld vijf seizoenen? Iedereen weet dan van tevoren waar hij aan toe is en kan daar ook aan werken. Op die manier schep je ruimte voor nieuwe instroom. Een ander idee is dat de oudsten een plusscoutskring vormen. De Stormvogels uit Dongen hebben dit goed opgelost. Er waren wat oudere leden met een redelijk niveau, die eigenlijk de spelletjes wat te kinderachtig vonden. Voor deze stoere mannen is toen een nieuwe kring opgericht: de zogenaamde Klussenpatrouille. Deze groep houdt zich vooral bezig met kleine opknopklusjes in en om het clubhuis, zoals een tuintje aanleggen, kapstokken verven en het berghok opruimen.

3.6 Leiding met een beperking

In een reguliere groep stromen veel roverscouts door naar de leiding. In een groep voor scouts met een beperking is dat minder vanzelfsprekend. Natuurlijk hoeft een beperking geen belemmering te zijn om iemand leiding te laten geven. Beperking of niet, je vormt samen een team, je bent collega's! Leiding met een beperking kan een heel goed voorbeeld zijn voor kinderen. Iemand met een lichamelijke beperking kan prima leiding geven. Hij zal zelf het beste kunnen aangeven wat wel en niet kan en of er specifieke ondersteuning nodig is. Het is wel verstandig om in een team met uitsluitend leidinggevend in een rolstoel te bekijken hoe je een aantal praktische zaken oplost, zoals het tillen van kinderen en het vervoer. Wanneer je leiding wilt worden bij een groep moet je eerst aan de instapeisen voldoen. De praktijkbegeleider binnen de Scoutinggroep kan hier meer over vertellen. Ook voor roverscouts met een verstandelijke beperking zullen deze instapeisen geen probleem zijn. Om gekwalificeerd leiding te worden, moet je over diverse competenties beschikken, wat voor mensen met een verstandelijke beperking wel een probleem kan zijn. Zij zullen dan geen gekwalificeerd leiding kunnen worden, maar wel binnen hun mogelijkheden bepaalde taken kunnen uitvoeren. In sommige gevallen zal het voor scouts met een beperking niet mogelijk zijn om leiding te worden, bijvoorbeeld wanneer ze zelf nog teveel begeleiding nodig hebben. Je zou dan aan andere taken binnen de groep kunnen denken, zodat ze wel bij de groep betrokken blijven.

4. Praktische informatie voor de opkomsten

Werken met kinderen vraagt bepaalde vaardigheden van je als leiding. Hieronder volgt informatie over de ontwikkeling van kinderen, die geldt in het algemeen. Voor kinderen met een beperking kan dit wat extra aangrijpingspunten geven. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op de verschillende beperkingen, maar het is belangrijk om de algemene zaken als basis te weten.

4.1 De algemene ontwikkeling van kinderen

Kinderen zijn lid van Scouting, omdat ze een leuke tijd willen hebben. Daarnaast is Scouting goed voor de ontwikkeling van kinderen op verschillende vlakken, motorisch, sociaal, etc. De kinderen zijn vaak enthousiast over de programma's en de andere kinderen, ook al zullen ze dat niet altijd laten blijken. Sommige kinderen zullen meer opvallen in de groep dan andere kinderen en hebben een andere aanpak nodig. Andere kinderen kunnen hier last van hebben en het kan als leiding moeilijk zijn om alle kinderen dezelfde aandacht te geven. Kinderen die extra aandacht vereisen doordat zij ongebruikelijk gedrag vertonen, worden vaak in een negatief daglicht gesteld. Ze krijgen vaker straf, worden vaker apart genomen en dan toegesproken door een leidinggevende en krijgen vaker kritiek van leeftijdsgenoten. Hierdoor kan een negatieve spiraal ontstaan. Wanneer de kinderen een sterker zelfbeeld hebben, kan dit patroon doorbroken worden.

Zelfvertrouwen

Kinderen ontwikkelen zich door het opdoen van succeservaringen. Als leidinggevende bij Scouting is het mogelijk om deze ontwikkeling te helpen. Een manier om dit te doen, is door het aanbieden van activiteiten waarvan je weet dat het kind in staat is om ze te doen. Dit kan voor het kind een succeservaring betekenen. Hierdoor creëer je bij het kind het zelfvertrouwen wat het kind nodig heeft om überhaupt mee te willen doen, ook aan de activiteiten die voor hem moeilijk kunnen zijn. Voor een kind met problemen in de grove motoriek kan het bijvoorbeeld moeilijk zijn om te pionieren en de bever die moeite heeft met stilzitten kan niet zo goed meedoen met slapende leeuwen. Denk als leiding niet te snel dat een kind iets niet kan, laat hem het gewoon proberen en zie wat er gebeurt. Neem het kind serieus. Kinderen weten vaak zelf wel wat ze wel en niet kunnen en bedenken zelf vaak oplossingen. Luister hier dan ook naar. Om bij de kinderen wat meer vertrouwen in zichzelf en in de groep te creëren, is er een aantal spelletjes die je kunt doen:

- Een parcours afleggen waarbij een kind een blinddoek om krijgt en een ander kind aanwijzingen geeft hoe het moet lopen. Het kind kan ook het andere kind bij de schouder vastpakken en door het parcours begeleiden
- Een kind staat in het midden van de kring en houdt zich stokstijf. Het kind laat zich vallen, waarbij de andere kinderen (eventueel met behulp van volwassenen) het kind opvangen

Een beloningssysteem waarbij je punten kunt verdienen bij goed gedrag, kan helpen om het groepsgevoel te verbeteren. Dit kan ook op groepsbasis of subgroepbasis, waarbij je per groep of subgroep punten kunt behalen.

Structuur bieden aan kinderen

Het kan lastig zijn om een kind met beperkingen in de groep te hebben. Dit kind kan extra aandacht nodig hebben van de leiding. Door te draaien in een vaste structuur, creëer je overzichtelijkheid. De activiteiten die je tijdens je opkomst gaat doen, zijn voor de kinderen dan beter te voorspellen, waardoor minder speciale aandacht nodig is voor sommige kinderen. Structuur bieden kun je doen door aan te geven wat er (in grote lijnen) gaat gebeuren door bijvoorbeeld plaatjes met activiteiten op een prikbord in je lokaal te hangen, een zogenaamd pictobord. Je kunt hierin zelf keuzes maken wat je wel en niet zichtbaar maakt voor de kinderen. Een plaatje van buiten spelen geeft alsnog veel vrijheid voor de invulling van het programma.

Duidelijke regels (die bij alle kinderen bekend zijn doordat ze bijvoorbeeld ergens in het lokaal hangen) die consequent gehandhaafd worden passen hier goed bij. Door als leiding consequent en gestructureerd te werk te gaan, bijvoorbeeld met behulp van bovenstaande ideeën, creëer je veiligheid in de groep, waardoor kinderen zich vrij voelen om mee te doen. Soms kan het fijn zijn als de andere kinderen in de groep een beetje weten hoe ze met bepaalde kinderen om kunnen gaan. Bijvoorbeeld als er een kind in de groep zit dat fel en boos uit de hoek kan komen op Scouting. Hier kunnen andere kinderen onzeker van worden. Als ze weten dat dit kan gebeuren en hoe ze hiermee om kunnen gaan, kan dit begrip opwekken en kan men wel met elkaar samen spelen en werken.

4.2 De groep en pestgedrag

Van Scoutinggroepen is niet bekend hoe de exacte groepssamenstelling ongeveer is met betrekking tot welke kinderen populair zijn en welke niet. Als leidraad om wat over groepsprocessen te vertellen, is daarom gebruik gemaakt van informatie die gaat over basisschoolklassen. In klassen op de basisschool wordt 10 tot 24% van de kinderen gezien als populair, hiernaast bestaat 10 tot 22% van de kinderen uit kinderen die 'afgewezen' worden. Bovendien wordt 12 tot 20% van de kinderen genegeerd. De rest van de kinderen heeft een gemiddelde status van populariteit onder de andere klasgenoten. Uit lange termijnonderzoeken blijkt dat de populariteit van de meeste kinderen een aantal jaar hetzelfde blijft: dezelfde kinderen blijven populair en anderen blijven genegeerd. Kinderen met een beperking zijn vaker degenen die afgewezen of genegeerd worden.

Het is daarom goed om als leiding te weten wie in de groep bij welke subgroep hoort. Je kunt je programma erop af stemmen. Het populaire kind laat je bijvoorbeeld samenwerken met het genegeerde kind en het afgewezen kind geef je de verantwoordelijkheid over de te maken opdracht. Dit geldt ook voor het maken van de subgroepen. Denk bewust na over wat voor verschil het kan maken voor een kind. Voor meer informatie kun je een training over pesten volgen. Kijk ook eens naar de sfeer in je groep. Een onveilige sfeer speelt een belangrijke rol bij bijvoorbeeld pesten. Als de gedragscode van de groep is dat pesten niet goed is, zal de sociale controle onderling hoog genoeg zijn dat het dan ook niet gebeurt. Als leidingteam heb je hier een belangrijke rol in, want met jouw voorbeeldgedrag laat je best zien hoe je op een goede manier met elkaar omgaat. Grapjes kunnen op veel manieren geïnterpreteerd worden, wat veel ruis kan geven. Grapjes kunnen kwetsend zijn of te letterlijk worden genomen.

4.3 Leiding geven aan kinderen

Leiding geven is ontzettend leuk en geeft veel voldoening als het goed gaat in je speltak en groep. Als leidinggevende van een Scoutinggroep wordt er van je verwacht dat je de programma's maakt, de financiële acties regelt, ouderavonden houdt en speltakmateriaal regelt. Ook het omgaan met de kinderen kan een aardige klus zijn. Het is lastig om leuke programma's te bedenken, alle kinderen betrokken te laten blijven bij de activiteiten, te zorgen dat er niet gepest wordt, etc. Onderstaand stuk geeft informatie over hoe je op een duidelijke manier instructie kunt geven, feedback kunt geven en hoe je kunt luisteren naar de kinderen.

Speluitleg geven aan kinderen

Bij het geven van instructie is het handig om de kinderen dicht bij je te hebben. Van een afstand roepen kan er toe leiden dat het kind niet door heeft dat het wel een serieuze instructie is. De verleiding om de instructie te negeren is dan erg groot.

Denk ook aan het moment wanneer je het kind instructie geeft. Tijdens een spel bijvoorbeeld heeft het weinig zin, omdat het kind vaak te veel in het spel zit. Doe het vooraf of leg als je iets vergeten bent het spel eerst helemaal stil (op een goed moment) waarna je de (nieuwe) instructie geeft. Als je uitleg geeft, houd dan in gedachten dat kinderen het beste leren door het te vertellen, door het te zien (doe

het voor) en door het zelf ze te laten doen (praatje, plaatje, daadje). Ook tijdens het spel zijn er nog momenten genoeg dat je kinderen aanspreekt, bijvoorbeeld op hun speelgedrag. Kinderen lijken soms ongehoorzaam maar kinderen met een beperking zijn dit vaak niet expres. Het kan voorkomen dat ze gewoon niet de juiste instructie hebben gehad en hierdoor niet weten wat er van ze wordt verwacht. Wees daarom tijdens het spel duidelijk in wat je zegt. Alleen 'STOP' roepen als een kind iets doet wat niet mag werkt niet, omdat het kind zich niet meteen realiseert waar het mee op moet houden. Geef aan waar het mee moet stoppen. Het geven van instructie in de gebiedende wijs leidt er toe dat het kind het sneller oppakt dan in een vragende vorm. Het creëert duidelijkheid wat er van hem verwacht wordt. 'Stop nu met weglopen en doe mee!' heeft waarschijnlijk meer effect dan 'Wil je nu eindelijk eens mee gaan doen?' Door te gaan staan waar andere kinderen zitten, laat je zien dat je de baas bent. Dit is goed om te doen als je duidelijk wilt maken dat je iets verwacht van de kinderen, zoals beter luisteren. Wil je juist dat de kinderen wat vertellen en zich veilig voelen om dit te doen, ga dan op dezelfde hoogte zitten als de kinderen. Bijvoorbeeld in het kringgesprek. Door taken te delegeren naar de kinderen laat je zien dat je vertrouwen hebt in ze.

Positieve feedback (complimentjes) geven aan kinderen

Complimenten geven kan een kind zelfvertrouwen geven en zorgt dat het kind zich prettig voelt in de groep. Let er bij het geven van een compliment op dat het wel echt iets is dat je meent. Er kan een pionierswerk gemaakt zijn van satéprikkers dat er vrij gammel uitziet, maar waarbij de knopen wel allemaal op de juiste manier gemaakt zijn. Geef daarover dan een compliment en benoem concreet wat je goed vindt. Probeer ook niet te overdrijven in je compliment. Een compliment als 'Wat een mooie kleuren heb je gebruikt in je werk' komt bij een kind beter aan dan 'Zo'n mooie tekening heb ik nog nooit gezien.' Geef complimenten over zaken die kinderen hebben gedaan, zaken die je hebt gezien en gehoord. Wees er alert op dat sommige verlegen kinderen het niet prettig vinden om een compliment in de hele groep te krijgen. Maar geef het dan 1 op 1.

Negatieve feedback (kritiek) geven aan kinderen

Er zijn verschillende stappen die je kunt doorlopen als je negatieve feedback geeft. Op deze manier bereik je dat de feedback het kind bereikt, en dat het niet kwetsend overkomt. Denk eerst na wat je wilt zeggen en waar je het doet. Voor de hele groep werkt bijvoorbeeld niet goed.

- Beschrijf het gedrag waar het om gaat. Probeer dit zo concreet en feitelijk mogelijk te doen. Wat heb je gezien, gehoord, etc.
- Formuleer de kritiek vanuit jezelf: 'Ik vind het vervelend dat...'
- Ga na of het kind het begrepen heeft en vraag wat hij ervan vindt. Ga op dit moment niet in discussie, maar geef wel de mogelijkheid aan het kind om te reageren.
- Maak afspraken over het gedrag in de toekomst.
- Ondersteun bij het vervolg, geef een compliment als het gedrag veranderd is of spreek het kind aan als hij de gemaakte afspraken niet nakomt.

Mocht je als leidinggevende een sanctie willen opleggen, denk dan goed na over wat je het kind laat doen. Straf heeft meer waarde als er een relatie is met het incident, bijvoorbeeld het aanbieden van excuses. Veel sancties opleggen, verliest op den duur zijn effect. Het is dan beter te kijken waarom het kind het niet oppakt en een andere aanpak te kiezen. Let op: je vindt het gedrag vervelend, niet het kind zelf!

Luisteren naar het kind

Een belangrijke vaardigheid van leidinggeven is het kunnen luisteren naar kinderen. Open staan voor wat ze vinden, denken en voelen. Vaak kunnen kinderen dit niet meteen goed zelf aangeven. Door als leiding de kinderen zelf goed te observeren en het te vragen aan hen, kun je het vaak wel ontdekken. Neem de kinderen serieus in hun verdriet, boosheid, angst, etc. Het is voor hen een reële emotie en door te zeggen dat het wel meevalt, wordt het niet minder voor hen. Vraag door en kijk wat

er achter zit. Als twee kinderen ruzie gemaakt hebben en je weet als leiding niet zo goed wie de veroorzaker is, luister dan naar het verhaal van beide partijen. Je kunt er eventueel getuigen bij roepen en hen hun verhaal laten doen. Vertel de kinderen dat je het niet gezien hebt en kijk hoe je in de toekomst een gezamenlijke oplossing kunt zoeken voor het probleem. Het feit dat je als leiding open staat voor hun verhaal en de kinderen serieus neemt, lost vaak al veel op. Daarnaast zijn kinderen ook heel goed zelf in staat om ruzies op te lossen met wat begeleiding van de leiding.

4.4 Het spelen van spel

Om een goed Scoutingspel te spelen, is het belangrijk om te weten wat spelen nu inhoudt. Er zijn zes belangrijke kenmerken van spelen:

- De motivatie voor het spel moet komen vanuit het kind zelf.
- Het spel is belangrijker dan het winnen.
- Het kind bepaalt wat het met het speelgoed kan doen in plaats van wat het speelgoed doet.
- Figuurlijk spelen, nadoen.
- Vrijheid van buitenaf opgestelde regels.
- Actieve medewerking van de speler.

Deze punten kun je gebruiken bij het bedenken van een spel of gebruiken op momenten dat je merkt dat een kind of de groep het niet zo leuk meer vindt bij Scouting of bij bepaalde spellen. Sommige kenmerken horen bij het spel of het speelgoed, terwijl andere kenmerken zich richten op het kind. Kijk welk kenmerk er bij het kind of bij het spel niet aanwezig is en probeer hier je spel op aan te passen. Een spel als Britisch Bulldog/Hollandse Leeuwen is leuk omdat je lekker kunt rennen, je energie kwijt kunt (kenmerk 1), omdat als je af bent, je nog kunt winnen door andere kinderen op te kunnen tillen (kenmerk 2), er weinig regels van buitenaf zijn (kenmerk 5) en je actief mee moet doen (kenmerk 6). Kinderen die naar Scouting komen, vinden het spel van Scouting leuk en dit geeft motivatie die vanuit het kind zelf komt.

4.5 Algemene praktische tips bij kinderen

Er is een aantal algemene praktische tips bij kinderen met een beperking. Hieronder lees je over de tips per soort beperking.

Kinderen met beperkingen van fijne en grove motoriek

Kinderen met problemen in de fijne en grove motoriek kunnen in principe zonder veel aanpassingen participeren aan alle Scoutingactiviteiten. Om participatie makkelijker te maken, is een aantal praktische tips benoemd in de activiteitenbank (www.scouting.nl/activiteitenbank).

Spelmateriaal

Aangepast spelmateriaal is waarschijnlijk voor veel van de kinderen die op Scouting zitten niet nodig. Met een portie creativiteit kan genoeg bereikt worden om ook het kind met beperkingen mee te kunnen laten doen met de activiteiten. Mocht je spelmateriaal aan willen schaffen, denk dan aan wat voor doel je hebt bij het spelen. Spelmateriaal dat op verschillende manieren te gebruiken is, prikkelt de fantasie van de kinderen (en de leiding). Voor kinderen die problemen hebben met de motoriek is het makkelijker om spelmateriaal vast te kunnen pakken dat meegeeft, zoals zachte ballen, pionnen of pittenzakken, dan spelmateriaal gemaakt van hard materiaal. Verdikkingen van pennen, prikpenen, potloden en kwasten kunnen aangeschaft worden (informeer bijvoorbeeld bij de ouders of deze al in het bezit zijn), maar kunnen ook makkelijk gecreëerd worden met wat creativiteit. Met klei kunnen pennen ook zelf verdikt worden. Doe dit dan op de plek waar de kinderen met hun vingertoppen de pen raken.

Een lichtgewicht knijpschaar kan het knippen makkelijker maken. Dit kan met name handig zijn voor kinderen met problemen in de fijne motoriek.

Kinderen die uitleg niet begrijpen

Hieronder is een aantal voorbeelden van ezelsbruggetjes vermeld dat te gebruiken is om kinderen de geleerde Scoutingtechnieken beter te kunnen laten onthouden. Dit is maar een aantal voorbeelden, op internet kun je er een heleboel te vinden, bijvoorbeeld op het forum van de Pabo

(www.paboforum.nl/forums/index.php):

- Het verschil tussen stuurboord en bakboord onthouden: in stuurboord zitten twee r's, in bakboord één. Stuurboord is daarom rechts.
- Het onthouden van de volgorde van de windrichtingen: leer het zinnetje 'Nooit Op Zondag Werken' - Noord Oost Zuid West.
- Waar komt de zon op en gaat hij onder: de zon gaat **Op** in het **O**osten, en **Weg** in het **W**esten.
- Aanleren van het uittekenen van coördinaten op de kaart met behulp van een kaarthoekmeter: 'Huisje in, trappetje op' om aan te geven dat eerst horizontaal de kaarthoekmeter bewogen moet worden en vervolgens verticaal.)

Kinderen die niet meedoen

Er zijn drie verschillende groepen kinderen zijn die niet meedoen aan een spel:

- Kinderen die te bang of te verlegen zijn om te participeren; kinderen met faalangst.
- Kinderen die niet geïnteresseerd zijn in het spelen met andere kinderen.
- Kinderen die niet mee mogen doen van andere kinderen.

Kinderen met faalangst

Kinderen met faalangst hebben moeite zichzelf uit te drukken in woorden en kunnen gesloten overkomen. Ze kunnen de clown uithangen. Ze maken van alles een grapje, juist om zo te voorkomen dat mensen hun moeilijke vragen stellen. Deze kinderen willen bij iedereen positief over komen; uit angst om niet aardig gevonden te worden past het kind zijn gedrag aan anderen aan. Deze kinderen hebben vaak een laag zelfbeeld.

Kinderen die niet geïnteresseerd zijn in het spelen met andere kinderen

Deze kinderen kiezen ervoor om niet met anderen te spelen, omdat zij graag alleen willen zijn en omdat zij het sociale contact niet waarderen. Deze kinderen zijn te motiveren als zij een op het kind aangesloten goede uitnodiging krijgen die voor het kind de moeite waard is om mee te doen. In de activiteitenbank wordt hiervoor een aantal praktische tips gegeven:

- Zelfstandigheid geven.
- Beloning of complimenten geven.
- Duidelijke instructies geven.
- Een goede sfeer creëren.
- Een leidinggevende die stimuleert en communiceert.

Kinderen die niet mee mogen doen van andere kinderen

Bij Scouting is dit minder aan de orde, omdat aan de geprogrammeerde activiteiten iedereen automatisch meedoet. In paragraaf 4.2 wordt meer informatie gegeven over de buitensluiting van kinderen. Door als leidinggevende goed in de gaten te houden wat er speelt, bijvoorbeeld bij zelfstandig werken in de subgroepen, en te zorgen voor een goede sfeer, voorkom je dat kinderen buitengesloten worden. Je kunt bij je regiotrainingsteam informeren naar een training over pesten.

Kinderen die stil zijn

Introverte kinderen zijn kinderen die stil zijn in de groep, weinig aandacht vragen en tijd nodig hebben om over dingen na te denken. In de kaartenbak wordt geadviseerd om kinderen van tevoren bekend te maken met de situaties die komen gaan, zodat kinderen de tijd krijgen om na te denken over wat gaat volgen. Introverte kinderen zijn te herkennen aan hun rustige en zachte stem, hun vermoeidheid na een tijdje sociale interactie. Ze lijken soms niet geïnteresseerd te zijn en hebben een kleine groep van goede vrienden. Ongeveer 25% van de kinderen is introvert. Introverte kinderen hoeven niet perse verlegen te zijn. Ze communiceren liever één op één dan in een groep en zullen hierdoor in een groep vaak wat stiller zijn. Je zult zien dat als er in subgroepen gewerkt gaat worden de kinderen veel meer aan het woord zijn en kennis delen.

Kinderen met agressief gedrag

Agressief gedrag kan op twee manieren geuit worden: naar binnen en naar buiten gericht. Naar buiten gericht agressief gedrag is het gedrag wat voor de ontvanger als vervelend wordt ervaren. In verband met de veiligheid moet dit gedrag gestopt worden door consequent optreden door de leiding. Hiermee vermindert het gedrag, wat voornamelijk goed is voor het slachtoffer van het gedrag. Het eigenlijke probleem van het kind wordt er echter niet mee opgelost. Bij echt agressief gedrag is het belangrijk dat er gezocht wordt naar de oorzaak van het gedrag. Als Scoutingleiding is dit niet één van je taken, maar het goed doorgeven wat je hebt gezien en gehoord aan de ouders is wel je taak. Zij kunnen dan eventueel met behulp van hulpverleners op zoek gaan naar de oorzaak.

Mocht je een kind in de groep hebben dat zich wel eens agressief uit, ga dan niet in discussie met het kind. Het wordt snel een welles-nietes-gevecht. Het kind kan dit ervaren als een agressieve tegenactie en zijn gedrag zal eerder versterkt worden dan dat het afneemt. Vandaar dat in de activiteitenbank geadviseerd wordt om niet in discussie te gaan met het kind. Het is sowieso verstandig om niet meteen inhoudelijk te reageren op de agressieve reactie. Als het kind eerst even af kan koelen, is het later veel beter in staat om het er over te hebben. Ook als leiding kan het fijn zijn om eerst even na te kunnen denken over de situatie en gebruik te maken van de overlegfunctie van het team. Reageren vanuit je eigen emoties is nooit een goede start. Duidelijk aangeven dat het gedrag gezien is door jou of de leiding en dat je dat niet kunt tolereren, is wel belangrijk. Benoemen wat je gezien hebt, kort en bondig aangeven dat je ander gedrag verwacht tijdens het spel en hoe dat gewenste gedrag er uitziet. Ten slotte het afmaken waardoor het kind weer tot bedaren kan komen. Wat duidelijk naar voren komt in de boeken over agressie die geraadpleegd zijn, is dat agressie bij kinderen vaak aangeleerd wordt door voorbeelden van volwassenen. Als leidinggevende heb je ook een voorbeeldfunctie. Niet op een lijn zitten met andere leidinggevenden en daar over discussiëren, mopperen op andere leidinggevenden of het bestuur, schreeuwen naar anderen etc. zijn allemaal uitingen van agressief gedrag.

4.6 Communicatietechnieken

Met elkaar kunnen communiceren, elkaar iets duidelijk kunnen maken, is ook bij Scouting van groot belang. Samen spelen of iets ondernemen, staat veelal centraal en dan is het erg belangrijk dat je elkaar verstaat. Niet alleen in letterlijke zin, maar vooral dat je elkaar begrijpt. Communicatie gaat meestal vanzelf. Maar bij sommige kinderen met een beperking is het erg lastig om de ander iets duidelijk te maken of om te begrijpen wat de ander bedoelt. Het meest bekende voorbeeld zijn dove kinderen die gebarentaal gebruiken. Voor blinde kinderen is de communicatie op papier een probleem, daar gebruiken zij het braillealfabet voor.

Daarnaast zijn er kinderen die belemmerd worden in het spreken door spasticiteit. Zij gebruiken soms een pictosysteem dat bijvoorbeeld op het rolstoelblad is geplakt of in een map zit. Door in een

bepaalde volgorde plaatjes aan te wijzen, kunnen ze zich uitdrukken. Hierin bestaan heel veel verschillende systemen.

Er zijn al veel communicatievormen en -hulpmiddelen ontwikkeld. Een van deze systemen is het Bliss-systeem. Bliss is een internationaal symbolensysteem dat van de gebruiker wel een redelijk verstandelijk niveau vereist om het te kunnen leren gebruiken. Bliss kent verschillende soorten symbolen die je met elkaar kunt combineren, bijvoorbeeld tot werkwoorden. Je kunt de betekenis veranderen door iets toe te voegen (zie tekening: stoel + water = wc). Bovendien kun je met behulp van Bliss hele zinnen samenstellen. Systemen met picto's, zoals het Bliss-systeem, kennen vaak geen Scoutingbegrippen. Het is voor het kind natuurlijk leuk als het thuis kan 'vertellen' wat het bij Scouting gedaan heeft. Je kunt dan zelf een aantal picto's toevoegen aan het systeem.

Communiceren bij Scouting

- Het is voor kinderen erg belangrijk dat zij zich duidelijk kunnen uitdrukken. Een kind dat niet de kans krijgt te communiceren, wordt eigenlijk buitengesloten. Het doet niet mee. Scouting wil juist dat iedereen op zijn eigen wijze meedoet en betrokken is. Je moet als leidinggevende dus bewust aandacht besteden aan de communicatie met je kinderen, of ze nu een beperking hebben of niet.
- Vraag aan het kind of de ouders/verzorgers hoe het kind het gemakkelijkst communiceert en hoe leidinggevenden en andere kinderen daar het best mee kunnen omgaan.
- Zorg dat iedereen (ook de kinderen) weten hoe je iets duidelijk kunt maken.
- Geef een kind altijd de ruimte en de tijd om zich uit te drukken.
- Vraag bij speluitleg altijd of het kind het begrepen heeft of laat hem herhalen wat de bedoeling is.
- Je kunt zelf teksten omzetten in braille. Sommige bibliotheken of gemeenten hebben ook de mogelijkheid dit te doen.
- Met een reglet, een soort liniaal waarmee je zelf braille kunt prikken, zet je een tekst in braille. Een braillesetje kost € 5,00. Je kunt hem bestellen bij de Nederlandse vereniging van blinden en slechtzienden (www.nvbs.nl).

Gebarentaal is een echte taal en je kunt er een cursus voor volgen bij een doveninstituut. Je kunt altijd samen met het kind de anderen de belangrijkste gebaren leren. De meeste kinderen vinden dit razend interessant. Er is ook een handig alfabet op A4-formaat te vinden op de site www.gebarent centrum.nl.

5. Op kamp

Net als bij iedere andere Scoutinggroep, ga je ook met scouts met een beperking op kamp. Sommige groepen kamperen, sommige gaan op bivak. Je gaat er meestal wel een paar dagen op uit. Misschien heb je hier met jouw groep al jaren ervaring mee opgedaan en ben je op zoek naar een nieuwe uitdaging. Je vindt in dit hoofdstuk ook andere manieren om op kamp te gaan. Verder lees je meer over de ervaringen van Scoutinggroepen die gekampeerd hebben met kinderen en jongeren met een beperking. Als je nog niet eerder op kamp bent geweest, vind je in dit hoofdstuk allerlei praktische tips. De nadruk ligt hier natuurlijk op kamperen met kinderen met een beperking.

De basisinformatie over op kamp gaan is voor scouts met een beperking gelijk aan de reguliere groepen. Je vindt in het handboek *Kamp en bivak* dat je bij de ScoutShop kunt kopen, de belangrijkste aandachtspunten. Verder kun je natuurlijk de kampeertraining volgen. Ten slotte is aan dit hoofdstuk een lijst toegevoegd van pretparken, speeltuinen, zwembaden en excursies die goed toegankelijk zijn voor scouts met een beperking. Jouw tips zijn welkom! Het Landelijk netwerk scouts met een beperking ontvangt ze graag.

5.1 Voorbereiding

Ouders informeren

Voor sommige ouders/verzorgers is het de eerste keer dat hun kind niet thuis slaapt en mee op kamp gaat. Besteed hier voldoende aandacht aan en ga er niet zomaar aan voorbij. Ook als kinderen vaak mee zijn geweest, is het soms goed om even bij de ouders/verzorgers langs te gaan; zij kunnen je informatie geven over de beperking van hun kind en de medicatie. Tijdens het gesprek kun je het medisch formulier aanvullen (zie hoofdstuk 4) en kun je de bijzondere activiteiten toelichten. Sommige ouders/verzorgers willen hun kind heel erg beschermen. Respecteer hun argumenten, maar leg ook uit waarom je bepaalde activiteiten in het programma hebt opgenomen. Je kunt ook een ouderavond organiseren. Nodig ouders/verzorgers uit voor een informatieavond. Laat foto's, dia's en een video zien van andere zomerkampen. Nodig scouts uit om te vertellen wat zij van de afgelopen kampen vonden. Zo'n avond kan er toe bijdragen dat twijfelende ouders/verzorgers hun mening herzien.

Voorbereiding

Om je kamp goed voor te bereiden, kun je gebruikmaken van een stappenplan en een draaiboek. In een stappenplan geef je aan welke activiteiten je moet ondernemen in de maanden voorafgaand aan het zomerkamp. In september ga je op zoek naar een accommodatie en maak je de zomerkamperperiode bekend, in maart houd je de ouderavond. In het draaiboek zet je alles wat je moet regelen, van vervoer tot activiteiten, van boodschappen tot verzekeringen tijdens het kamp. Het kampprogramma geef je hier ook een plaats in. Zo kun je 's avonds met de leiding het programma van de volgende dag doornemen aan de hand van het draaiboek. In het handboek *Kamp en bivak* is een heel hoofdstuk gewijd aan de voorbereiding en organisatie van je zomerkamp.

Ook moet je de kinderen voorbereiden op een kamp. Vertel ze wat een kamp is. Sommigen hebben nog nooit niet thuis of in een tent geslapen, Misschien kun je een oefendag of overnachting houden in je gewone jaarprogramma in de aanloop naar het kamp of het thema alvast wat oefenen. Soms hebben kinderen met een beperking heel eigen (vreemde) associaties bij een kamp of elders slapen. Bespreek dit met hen en beantwoord hun vragen.

Verzekeringen

Sluit een goede reis- en bagageverzekering af. Via Scouts Online kun je de reis- en bagageverzekering van Scouting Nederland afsluiten. Controleer of alle scouts goed verzekerd zijn voor medische kosten, ook als er in het buitenland iets gebeurt.

'Bij de meeste groepen voor scouts met een lichamelijke beperking worden de tenten door de leiding voor aanvang van het kamp opgezet. Alles staat al klaar als de scouts komen.'

Locatie zoeken

Hoe vind je een goede (bivak)accommodatie? Een geslaagd kamp staat of valt onder meer met een goede voorbereiding over de accommodatie. Waar wil je heen? Naar de bossen, naar zee, in een woonwijk of juist niet? Op de website van Scouting Nederland kun je accommodaties zoeken. Hier kun je zien of de accommodatie voor jouw scouts toegankelijk is. Het Labelterrein Buitenzorg in Baarn is bijvoorbeeld geschikt voor scouts met een beperking. Ga altijd eerst zelf het terrein bekijken en beoordeel dan of het geschikt is voor jouw scouts.

Verder kun je de *Blauwe Gids* bestellen bij de Nederlandse Branchevereniging Aangepaste Vakanties (www.nbav.nl, 088-33 55 700). Dit is een vakantieids voor mensen met een beperking. Als je zelf gaat kijken bij een accommodatie kun je de onderstaande checklist meenemen, zodat je niets vergeet! Gebruik ook de checklist die in het handboek *Kamp en bivak* zit:

- Heb je rolstoelers, neem dan iemand mee in een rolstoel om het terrein zelf te ervaren. Zijn er drempels, trapjes, etc. Zijn de slaapzalen niet op zolder, kun je de draai in de wc wel maken, is er verwarming, zijn er voldoende oplaadpunten?
- Bekijk de bereikbaarheid, toegankelijkheid en de bruikbaarheid: kleedruimte, sanitair, keuken, slaapruiimte, speelruimte, bewegingsruimte, ruimte voor eventuele subgroepen).
- Zijn er nooduitgangen, ook voor rolstoelers?
- Mocht het slecht weer zijn op kamp, is er dan ruimte om je te vermaken, ook als je veel (grote, elektrische) rolstoelen hebt?
- Kan er een douchebrancard in de douche-/badruimte staan?
- Let op de inventaris: wasmachine, verwarming, bedden, ziekenhuisbedden. Een wasmachine of -droger is handig wanneer kinderen ('s nachts) niet zindelijk zijn. Mochten er geen (ziekenhuis)bedden zijn, kijk dan of je die wellicht bij het Rode Kruis of de thuiszorg ter plekke kunt huren of lenen. Je kunt misschien ook matjes, veldbedden of stretchers gebruiken.
- Zorg dat je de adressen hebt van de leveranciers van de hulpmiddelen die de kinderen meenemen. Dat is handig in verband met eventuele reparaties. Zet dit ook op het gezondheidsformulier.
- Vraag aan de ouders waar ze bereikbaar zijn tijdens de kampweek. Sommige ouders gaan juist in de week van het kamp ook een weekje weg, met de eventuele andere kinderen. Het is dan noodzakelijk om te weten waar je hen kunt bereiken. Zorg dat je de telefoonnummers bij je hebt van de kinderen die in een tehuis wonen. Zorg dat je ook zelf altijd bereikbaar bent. Je kunt een bepaalde tijd afspreken dat ouders kunnen bellen, bijvoorbeeld 's avonds tussen 21.00 en 22.00 uur.
- Maak een overzicht van alle medicijnen die de kinderen nodig hebben en neem dit overzicht mee op kamp.

5.2 Kamperen of blokhut?

Bever en welpen zijn over het algemeen nog wat te jong om te kamperen, maar met scouts en explorers kun je kiezen tussen bivakkeren en kamperen. Er zijn regio's waar alle speltakken kamperen. De keuze tussen kamperen en bivakkeren kun je baseren op verschillende argumenten. Er zijn voorbeelden dat kamperen met personen met zware beperkingen – zij het met enige aanpassingen – goed mogelijk is. Aan de andere kant kan bivakkeren zeer comfortabel zijn vergeleken met kamperen. Je hoeft bijvoorbeeld minder spullen mee te nemen, zeker wanneer het clubhuis waar je verblijft over een ingerichte keuken en een slaapzaal beschikt! Maar bedenk ook dat kinderen met een beperking, net als andere kinderen, kamperen vaak prachtig vinden en dat meestal

in gezinsverband niet doen. Kijk van tevoren wat er in de omgeving te doen is, toegespitst op je speltak. Het is leuk als er een zwembad in de buurt is, maar is het ook goed toegankelijk?

Ook hiervoor geldt: ga even kijken. Zijn de kleedhokjes goed toegankelijk, zijn de toiletten aangepast, hoe kom je bij de zwembaden, is de temperatuur van het water warm genoeg, hoe kom je in het water?

5.3 Het is zover!

Je programma heb je tot in de puntjes voorbereid, de laatste programmavergadering met je overige teamleden is geweest en het draaiboek is klaar; jullie kunnen op kamp! Toch zul je tegen allerlei onverwachte zaken aanlopen die tijdens het kamp spelen en waar je misschien van tevoren niet aan had gedacht.

Het slapen en de nacht

Bij kinderen met een beperking moet je extra aandacht besteden aan het overnachten. Je moet er altijd rekening mee houden dat de kinderen je ook 's nachts nodig kunnen hebben. De kinderen moeten weten waar de leiding slaapt. Je moet dus een systeem bedenken waardoor kinderen je 's nachts weten te bereiken. Sommige kinderen met een lichamelijke beperking moeten 's nachts een of meer keren naar het toilet geholpen worden. Andere kinderen hebben hulp nodig bij het omdraaien in bed om doorliggen te voorkomen. Soms hebben kinderen 's nachts medicatie nodig. Bij kinderen met een verstandelijke beperking speelt vaak mee dat de omgeving onbekend is, waardoor ze niet naar het toilet durven gaan en bang worden. Voor kinderen die niet eerder op kamp zijn geweest is heimwee soms een probleem. Stel ze gerust en laat ze desnoods een knuffel van huis meenemen.

Je kunt 's nachts bij de kinderen gaan slapen, maar dan altijd met minimaal twee personen. Een nadeel is dat je dan zelf geen plaats meer hebt om je even terug te trekken. En dat heb je gedurende een kampweek vaak wel nodig. Het is voor de kinderen misschien ook minder leuk als je er steeds bij bent. Je kunt elkaar ook afwisselen per nacht. Een andere manier om bereikbaar te zijn voor de kinderen, is een belsysteem. Met een aantal telefoons en een accu is het mogelijk een intern circuit aan te leggen van de tent/slaapzaal waar de leiding slaapt en 's avonds zit, naar de tenten/slaapzalen van de kinderen. Hierbij moet je er wel voor zorgen dat in elke tent/slaapzaal een of meer kinderen zijn die dit systeem kunnen bedienen. Door te oefenen en duidelijk uit te leggen wanneer ze moeten bellen, help je kinderen over de drempel heen. Als je ze er dan even mee laat spelen, is de lol er snel af. Of je gebruikt een babyfoon, zodat je het hoort als er iemand roept. Vraag ook de ouders om raad, zij slapen ook niet bij hun kinderen.

Natuurlijk maak je de eerste avond met alle kinderen een rondje door het gebouw of over het kampterrein. Zo weten ze waar de leiding slaapt en waar jullie 's avonds zitten. Ze weten dan ook de nooduitgang en het toilet te vinden. Het is voor de kinderen al een hele geruststelling als ze weten waar ze leiding kunnen vinden als het donker is. Laat in het gebouw ergens het licht aan. Als je kampeert, kun je een stormlantaarn laten branden voor de slaaptent(en).

In de nachtdienst!

Als kinderen ook 's nachts een beroep op de leiding doen, is het handig om daar afspraken over te maken. Sommige groepen hanteren een mentorsysteem, waarbij een vaste persoon van de leiding gedurende de hele week gekoppeld is aan een van de kinderen. Een nadeel hiervan is dat je als leidinggevende veel bezig bent met een en hetzelfde kind. Dit kan ook een voordeel zijn, omdat je een sterke band kunt opbouwen met dat kind. Het gevaar is wel dat je heel individueel, één op één, bezig bent met de kinderen. Zorg ervoor dat de gegevens over het kind op papier staan en bij andere

leidinggevenden bekend zijn. Als de mentor onverwachts wegvalt, is het eenvoudiger om taken over te dragen. Maak ook afspraken over alcoholgebruik.

Zorg ervoor dat er altijd minimaal één persoon van het team 'alcoholvrij' blijft. Andere groepen maken een 'dienstrooster', waarbij een persoon van de leiding 'dienst' heeft gedurende de nacht en de kinderen helpt. De anderen slapen door, de persoon met 'dienst' mag 's ochtends een uurtje langer blijven liggen en krijgt een lekker ontbijt op bed! Neem voor deze persoon een eenpersoonstentje mee. Als zich een calamiteit voordoet waarbij meerdere personen nodig zijn om hulp te bieden, kan deze persoon een beroep doen op de overige leden van de leiding. Voordeel van dit systeem is dat je de vervelende taken (niemand vindt het leuk om 's nachts zijn bed uit te moeten) eerlijk verdeelt. Als je niets afspreekt, is het vaak dezelfde persoon die uit bed gaat, bijvoorbeeld omdat hij zich erg verantwoordelijk voelt of licht of slecht slaapt.

Gemengd slapen

In sommige groepen is het heel gebruikelijk om gemengd (jongens en meisjes bij elkaar) te slapen, in andere groepen weer niet. Het is belangrijk om dit van tevoren te bespreken in je team, met ouders en met de kinderen zelf. Soms is met een simpele oplossing het eventuele probleem uit de wereld. In een grote slaapzaal kun je met het spannen van een aantal gordijnen het probleem oplossen. Het is voor sommige kinderen prettiger om gescheiden te slapen. Ze voelen zich dan meer op hun gemak. Ook bij scouts met een beperking kunnen op kamp relaties een rol gaan spelen. Bespreek dit voordat je op kamp gaat met de leiding, met ouders en de leden zelf. Op het moment dat je op kamp met zo'n situatie wordt geconfronteerd, is het vaak moeilijker om er in alle rust over te praten. Soms heeft de leiding eerder door dat het wellicht verstandig is eens te denken aan anticonceptie dan de ouders/verzorgers. Schroom niet om dit aan te kaarten bij ouders/verzorgers! Sommige ouders denken dat hun kinderen dit soort gevoelens absoluut niet kunnen hebben: 'Mijn kind doet zo iets niet.' Denk bij relaties niet alleen aan problemen rond anticonceptie, maar ook aan andere aspecten. Bij scouts met een verstandelijke beperking kan het niveau van de partners sterk uiteenlopen, waardoor je niet zeker weet of het van beide kanten allemaal uit vrije wil verloopt. Er kunnen ook homoseksuele relaties ontstaan. Denk niet dat je dit soort problemen hebt opgelost door niet gemengd te slapen. Nogmaals, bespreek dit van tevoren in je team! Je kunt je voorbereiden en je grenzen bepalen. Niet iedereen praat even gemakkelijk over dit soort onderwerpen. Soms zijn mensen zelf heel onzeker over hun eigen grenzen en beleving. Ook de samenstelling van je team kan hierbij een rol spelen. Sommige kinderen vinden het prettig om dit soort zaken te bespreken met iemand van de leiding die zij helemaal vertrouwen, of iemand die van hetzelfde geslacht is.

Hygiëne

Een belangrijk punt op kamp is hygiëne. Het lijkt vanzelfsprekend, maar het zal niet de eerste keer zijn dat een kamp volledig in het water valt door een, weliswaar onschuldig maar zeer besmettelijk, virusje. Houd de volgende regels in de gaten:

- Laat kinderen na ieder toiletbezoek de handen wassen met een goede desinfecterende zeep. Ook voordat je met koken begint en voordat je gaat eten.
- Was goed af. Let daar ook op als je kinderen laat afwassen. Gebruik schone theedoeken. Gebruik gekookt heet water.
- Vaak heb je gedurende het hele kamp door allerlei wasjes vanwege sanitaire ongelukjes van kinderen. Ga daar zorgvuldig mee om.
- Let bij de dagelijkse verzorging van kinderen op de hygiëne.
- Ventileer regelmatig de tenten/slaapvertrekken.
- Let erop dat de kinderen geen natte handdoeken en washandjes en bevuild ondergoed in hun
-

tas stoppen. Controleer tassen af en toe met de kinderen. Maak een waslijn voor de natte handdoeken en washandjes.

- Ten slotte spreekt het voor zich dat je zelf de nodige hygiëne in acht neemt bij het verschonen van kinderen, bij het toedienen van bepaalde medicatie en bepaalde verzorgende handelingen (klyasma/katheteriseren) en ook bij het plakken van een pleister. Zorg ervoor dat je schone handen hebt, dat je schoon materiaal gebruikt en dat de plaats waar je het kind verzorgt, schoon is.

Materialen op kamp

Maak voordat je op kamp gaat een lijst met materialen die je absoluut niet moet vergeten. In het handboek *Kamp en bivak* staat hoe je een materiaallijst kunt samenstellen. Hieronder vind je een aantal tips dat misschien goed van pas komt als je met scouts met een beperking op kamp gaat:

- Neem een reserverolstoel mee. Vergeet daarbij niet een reservezwenkwieltje en een inbus-sleutelsetje mee te nemen. Denk ook aan het nippeltje om het autoventiel van de rolstoelband toch met een fietspomp te kunnen oppompen.
- Denk aan medicatie, waarvan leden zelf meer dan voldoende moeten meebrengen.
- Neem ook een extra set slaapzakken en luchtbedden mee voor de 'ongelukjes'. Handig voor kinderen die snel koud worden 's nachts of tijdens het kampvuur. Kinderen die 's nachts last hebben van koude benen (met name rolstoelgebruikers) hebben vaak een slechte doorbloeding. Zij kunnen hierdoor gemakkelijk kramp krijgen.
- Neem warmwaterkruiken mee.
- Neem stretchers mee.
- Neem extra regenkleding, bandenplakspullen, een reservebinnenband, een fietspomp en een acculader mee. Let op: niet elke acculader past op iedere rolstoel!
- Vergeet extra luiers en maandverband niet.
- Voor rolstoelgebruikers zijn plasflessen van plastic verkrijgbaar, ook voor vrouwen. Er zijn tegenwoordig ook opvouwbare 'uri-bag'-urinalen beschikbaar. Ze zijn gemakkelijk mee te nemen in een etui. Wel goed omspoelen.
- Maak een reservekledingkist. Speciaal voor noodgevallen waarbij de kinderen niet meer voldoende eigen kleding bij zich hebben, is het handig om een kist met kleding achter de hand te hebben.

Als je een oproep in je groepsblad, nieuwsbrief of plaatselijke krant plaatst, kom je vaak ook aan een goede voorraad materialen.

'Sinds twee jaar maken wij voor de speltak scouts met een verstandelijke beperking een programmaboekje. Dit boekje geven we samen met de kampbrief voor de ouders. In dit boekje staat iets over het thema. De bagagelijst en een strip maken ook deel uit van dit boekje. Dit boekje vinden de kinderen heel erg leuk en tegen onze verwachting in sloeg het in als een bom.'

Het maken van een kampkrant is leuk voor de leiding en voor de kinderen. Het is ook erg leuk voor de ouders. De kinderen laten vaak hele 'gaten' in hun verhaal aan ouders. Zo'n kampkrant geeft ouders een goed beeld van wat er is gedaan.

5.4 Vervoer naar en tijdens het kamp

Voor een Scoutinggroep of een speltak voor scouts met een beperking neemt het vervoer een belangrijke plaats in. De kinderen kunnen meestal niet op eigen kracht naar de opkomsten komen. Je moet hier iets op verzinnen met de groep en samen met de ouders. Het zou toch jammer zijn als kinderen niet aan Scouting kunnen meedoen, alleen vanwege een vervoersprobleem.

Wie gaat dat betalen?

Je kunt proberen het geld voor vervoer zelf bij elkaar te krijgen. Hiervoor kun je soms een beroep doen op de subsidies die in de gemeente verdeeld worden. Je kunt eventueel een bijdrage van de kinderen vragen. Sommige kinderen hebben in hun persoonsgebonden budget wat geld voor eigen vervoer zitten dat ze mogen gebruiken bij vrijetijdsbesteding.

Ouders

Je kunt overwegen de ouders in te schakelen. Ouders vinden het meestal erg leuk om te zien waar hun kind de hele week verblijft. Wanneer ouders carpoolen, kan de een de kinderen brengen en de ander kan ze ophalen.

Met het openbaar vervoer

Wanneer je in je groep een paar kinderen in een rolstoel hebt en met de trein wil reizen, dan moet je dit van tevoren goed regelen. De NS heeft een folder uitgegeven over hoe je met de trein kunt reizen als je een beperking hebt. Deze folder kun je bij de NS aanvragen. Begeleiders kunnen gratis reizen met een begeleiderkaart die de ouders/verzorgers zelf voor het kind moeten aanvragen bij de NS in Utrecht. Dit duurt een paar weken dus wacht er niet te lang mee. Zo'n kaart is een jaar geldig. Deze kaart is ook geldig in bus, tram en metro en op sommige veerboten. Begeleiderkaarten moet je dus vooraf aanvragen bij de NS. Er is ook een pasfoto nodig. Als je met de trein reist met een aantal kinderen in een rolstoel, is het in- en uitstappen lastig. Ook het aantal plaatsen voor rolstoelers laat soms te wensen over. Soms biedt een bagagewagen of fietscoupé uitkomst. Zorg dat je van tevoren goed afspreekt wanneer je waar vertrekt en aankomt. De NS regelt dat er een oprijplank op dat station aanwezig is. Je hebt vaak maar even de tijd om uit te stappen. Vraag op stations extra hulp aan andere leiding van de groep en ouders.

'Een Scoutinggroep uit Amsterdam had het op weg naar Wiltz in Luxemburg allemaal goed geregeld, maar bij aankomst op het station in Wiltz bleek er geen oprijplank aanwezig te zijn. Dit was echter wel toegezegd. Alle rolstoelen, inclusief elektrische rolstoelen, moesten uit de trein op het perron getild worden. Tussen trein en perron gaapte overigens een behoorlijk gat.'

Met de bus

Een touringcar is vaak wel praktisch maar behoorlijk prijzig. Er zijn touringcars waar veel rolstoelen in kunnen (lift). Je kunt dan één of meer kleine busjes huren voor de heen- en terugreis. Dit is erg praktisch. Er zijn in Nederland diverse bedrijven waar je (aangepaste) bussen kunt huren. Informeer naar prijzen en voorwaarden: hoeveel kilometer per dag, verzekering, vrijwaring, met of zonder chauffeur. Soms is het voordeliger een bus de hele week te huren dan alleen voor de heen- en terugreis. Bovendien heb je de hele week vervoer bij de hand.

Naar het buitenland

Wanneer je naar het buitenland gaat, kun je ervoor kiezen om met het vliegtuig te reizen. Informeer van tevoren bij de luchtvaartmaatschappij naar de mogelijkheden in het vliegtuig en op de luchthavens en eventuele voorwaarden. In een vliegtuig is de ruimte zeer beperkt. Voor kinderen in een rolstoel is het toilet waarschijnlijk veel te krap. Op vliegvelden zijn meestal wel invalidentoiletten. Het is dus handig om iedereen zo kort mogelijk voor vertrek naar de wc te laten gaan.

Probeer tijdens de reis het drinken wat te beperken. Je moet altijd van tevoren doorgeven hoeveel rolstoelers er zijn. Je kunt niet zomaar elektrische rolstoelen mee het vliegtuig in nemen. Hier zijn diverse bepalingen voor. Een elektrische rolstoel heeft immers een accu. Ze mogen niet mee de cabine in. De KLM heeft speciale duwrolstoelen die net zo smal zijn als het gangpad van een

vliegtuig. Deze duwrolstoelen zijn niet erg comfortabel en bieden weinig ondersteuning. Neem zelf extra gordels mee. Voor gewone duwrolstoelen gelden andere regels, vaak dezelfde als voor kinderwagens. Even informeren dus! Als je je rolstoelen moet 'afstaan', spreek dan goed af waar je ze bij aankomst weer kunt ophalen.

Met de veerboot

Als je bijvoorbeeld de boot neemt naar Engeland, is het handig om te weten dat er aangepaste hutten zijn op de veerboot. Het aantal is altijd beperkt. Geef het aantal rolstoelen op. Informeer ook naar liften, of je elektrische rolstoelen mag meenemen en of de toiletten zijn aangepast.

Vervoer tijdens het kamp

Wanneer je per trein, touringcar, busje (dat niet op de kampbestemming blijft) of vliegtuig reist, heb je ter plekke geen (aangepast) vervoer. Dat kan onhandig zijn als je eens weg wilt en voor de boodschappen. Het is praktisch om een (aangepaste) bus bij de hand te hebben voor noodgevallen. Als je 's nachts met een kind in een elektrische rolstoel naar het ziekenhuis of een dokter moet, dan stop je het meestal niet even in een gewone auto.

Informeer eens bij een verpleegtehuis of andere instelling in de buurt van je kampterrein. Wie weet mag je hun bus gebruiken. Dit kan ontzettend handig en voordelig zijn. Houd echter wel rekening met zaken als verzekering en pech. Er is immers geen vervangend vervoer als er iets stukgaat; niet voor jullie, maar ook niet voor de desbetreffende instelling!

Materiaalvervoer

Als je op kamp gaat met kinderen met beperkingen, is de kans groot dat je meer materiaal moet vervoeren. Je hebt meer nodig. Denk alleen al aan de extra tenten, (ziekenhuis)bedden, tafels, stoelen, po-stoel, brancard, driewielers, extra rolstoelen, tillift, etc. Misschien zijn er ouders met een aanhangwagen of werkt er iemand bij een transportbedrijf waar wat te regelen valt. Misschien kun je het vervoer combineren met een andere speltak die bijvoorbeeld in diezelfde week in de buurt op kamp gaat. Maak een goede materiaallijst! Deze kun je na het kamp aanvullen en het jaar erna weer gebruiken. Schrijf tijdens het kamp op wat je mist, dan staat dat voor volgend jaar alvast wél op de lijst.

Wat neem je extra mee?

Behalve de 'gewone' kampspullen zoals tenten, keukengerei en EHBO-trommel, kunnen de volgende zaken handig zijn om bij je te hebben: belsysteem voor kinderen die hulp nodig hebben 's nachts, goede verlichting, verlengsnoeren voor acculaders, bandenplaksetje, fietspomp, kachels, extra gasfles, dekens, luiers, plasflessen, koeltas of koelkast op gas voor medicijnen, extra slaapzakken en luchtbedden.

Tips voor vervoer

- Sluit een inzittendenverzekering af.
- Zorg dat rolstoelen altijd volgens de regels worden vastgezet en dat iedereen een veiligheidsgordel draagt.
- Vervoer nooit meer personen dan is toegestaan!
- Zorg dat er tijdens het kamp 's avonds altijd iemand met rijbewijs beschikbaar is.
- Spreek af wie er wanneer geen alcohol gebruikt.
- Ga je naar het buitenland, informeer dan naar eventuele afwijkende bepalingen en regels.
- Accesswise is de nieuwe naam voor het Vakantie Informatie Punt voor mensen met een

- beperking. Je kunt hier terecht voor informatie over vervoersmogelijkheden, subsidies, aangepaste vakanties, etc. (info@accesswise.org, www.accesswise.org).
- Benader een instelling of tehuis in de buurt van je kampterrein. Wie weet, mag je van hun vervoersmiddelen gebruik maken!
- Als je met kinderen met een verstandelijke beperking reist, besteed dan extra aandacht aan de begeleiding en de indeling. Maak goede afspraken.
- Vaak zijn in het weekend de Rode Kruisbussen beschikbaar als je een chauffeur kunt regelen.
- Zorg dat je goed verzekerd op reis gaat!
- Zorg voor veilig vervoer! Wissel chauffeurs af en vertrek goed uitgerust!
- Gebruik de folder *Getipt op reis* en het handboek *Kamp en bivak*.

5.5 Programma

De activiteiten tijdens het kamp

Een kamp is een afsluiting van een heel seizoen. Het moet dan ook de kroon op het Scoutingseizoen worden. Je kunt voor je kamp een thema kiezen. In een thema kun je allerlei activiteiten verwerken. Bedenk een leuke manier om het thema te introduceren en besteed aandacht aan de aankleding. Je kunt ideeën opdoen voor een thema in stripboeken, tekenfilms of series op televisie. Scouts met een beperking kunnen dezelfde activiteiten doen als reguliere scouts, als je als leiding er de moeite en tijd voor wilt nemen. Een kabelbaan, kampvuur, een tocht of primitief koken, zorg dat de Scoutingactiviteiten aan bod komen. Laat je er niet van weerhouden om uitdagende activiteiten te doen tijdens het zomerkamp! Hierna volgen wat voorbeelden om je alvast in de stemming te brengen.

Een Scoutinggroep voor scouts met een beperking uit Amsterdam wilde de laatste nacht van het kamp op ludieke wijze doorbrengen en zou in een 'patatzak' gaan overnachten. Dat doen reguliere groepen immers ook wel eens, dus waarom zou het bij hen niet kunnen?

Het weer was goed, dus de meeste tenten werden vast afgebroken. Tussen de bomen werden touwen gespannen en daaroverheen kwam een gigantische patatzak van doorzichtig landbouwplastic. Luchtbedden, stretchers en ziekenhuisbedden werden naar het nieuwe onderkomen verhuisd. Het grote avontuur kon beginnen. Iedereen vond het reuze spannend. Er werd gezorgd dat iedereen warm naar bed ging (warme chocolademelk) en dat er voldoende extra dekens aanwezig waren. De laatste nacht werd zodoende doorgebracht onder de sterren en de maan. Of de kinderen van opwinding veel geslapen hebben, vertelt het verhaal niet! De volgende dag mocht het bouwsel beslist nog niet afgebroken worden: de kinderen wilden het eerst aan ouders, grootouders en anderen laten zien. Die reageerden natuurlijk wisselend, maar het enthousiasme overheerste. De groep had laten zien dat je ook met scouts met een beperking het spel van verkennen uitstekend kunt spelen en je ook daar de grenzen kunt verleggen.

Een variatie op de patatzak is al jarenlang een succes op het kamp van Scoutinggroep Luctor et Emergo uit Arnhem. Dit is een groep voor jongeren met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking. Een opdracht op de kamp-insigne kaart is namelijk: een nacht slapen zonder tent. De explorers bepalen zelf wanneer ze in de open lucht slapen. Je loopt zo niet het risico dat het de laatste nacht vanwege het weer niet lukt. De explorers hebben in een straal rondom het kampvuur op een zeil geslapen. Om de beurt moesten ze samen met iemand van de leiding dit vuur twee uur brandend houden en vervolgens de volgende 'wakers' wakker maken. Het is alweer een paar jaar geleden, maar ze praten hier nog steeds over.

De scouts van de Metrogroep (meisjes met een lichamelijke beperking, beleefden een ander avontuur. Tijdens hun kamp hebben ze in de vrije uurtjes allemaal een hangmat geknoopt. De hangmatten werden in een kring tussen de bomen opgehangen. De laatste nacht van het kamp hebben ze daarin geslapen.

Naast het programma moet je zorgen dat je het kamp goed organiseert. We gaan hier verder in op een aantal voorwaarden waaraan je zomerkamp moet voldoen om een succes te worden.

5.6 Op kamp met scouts met een verstandelijke beperking

Vaste dagindeling

Scouts met een verstandelijke beperking hebben vaak weinig besef van tijd. Dagen krijgen structuur door de tijdstippen van eten en slapen. Als je op kamp bent, gaat dit allemaal een beetje anders. Probeer voor deze kinderen de dag duidelijk en overzichtelijk in te delen. Houd een vaste volgorde aan in activiteiten: opstaan, aankleden, daarna naar het toiletgebouw/wastent en vervolgens het ontbijt. Na een activiteit 's middags of bij terugkomst op het kampterrein kun je eerst samen wat drinken, daarna rusten en vervolgens eten koken. Je kunt de activiteiten aangeven met tekeningen of picto's, zodat alle kinderen weten wat er gaat gebeuren. Soms wil je op kamp geheime activiteiten doen om de kinderen te verrassen. Niet elk kind kan hier goed mee omgaan. Het helpt hen juist om te weten wat er gaat gebeuren en samen met de leiding het geheim te weten en geheim te houden. Ze zijn vaak verrassend goed in staat het geheim te bewaren. Teveel spanning is voor bepaalde kinderen niet goed, houd hier als leidinggevende rekening mee.

Rust

De behoefte aan rust kan per groep verschillen. Soms hebben kinderen dat uurtje of meer echt nodig om bij te komen. Voor anderen (vooral bij scouts met een verstandelijke beperking) heeft het ook de functie van even iets voor jezelf doen. Niet steeds in de groep iets doen, je aanpassen, maar even op jezelf zijn. Ook is rust even niet lopen rennen, maar tot rust komen door een middagslaapje, te relaxen in een hangmat of schommelstoel, of samen rustige dingen te doen. Iemand van de leiding kan met deze kinderen een rustige activiteit gaan doen, een spelletje of wat vrij tekenen. Maak met de ouders afspraken over het meenemen van computergames. Wil je dit wel of niet toestaan? Neem een kist met stripboeken, spellen en tekenspullen mee. Ook het opzetten van een DVD kan goed werken. Voor jezelf als leidinggevende kan het een uurtje zijn om even 'bij te tanken'. Wees ook weer niet te dwingend met deze rustige uurtjes! Als kinderen er geen behoefte aan hebben, heeft het geen zin om ze te dwingen. Je bereikt dan eerder het tegenovergestelde.

Let erop dat kinderen met een lichamelijke beperking in veel gevallen meer fysieke rust nodig hebben dan andere kinderen. Bouw dit in je programma in, bijvoorbeeld met een rustuurtje. Een leuke tip om eens uit te proberen, is het verzetten van de zomertijd naar wintertijd. Vooral voor 'jonge' speltakken met scouts met een beperking is dit erg leuk. Het is dan 's avonds een uur eerder donker. Dit komt soms goed uit bij een avondactiviteit of kampvuur.

Programma

Door in je programma een vaste structuur aan te brengen, creëer je voorspelbaarheid en duidelijkheid voor de kinderen. Voor de leiding geeft het ook houvast door de vaste taken die elke dag terugkomen te verdelen. Bespreek elke dag 's avonds hoe de dag verliep en verdeel daarna de taken voor de volgende dag. Wissel voldoende af.

Een voorbeeld: tijdens het kamp voor scouts met een verstandelijke beperking komen de onderstaande taken elke dag terug.

's Ochtends:

- Iemand van de leiding staat in de wastent.
- Bij elke tent is iemand van de leiding om de kinderen te helpen met aankleden en ze te stimuleren dat in een redelijk tempo te doen.
- Iemand van de leiding maakt het ontbijt klaar, dekt de tafel en zet thee, samen met een paar kinderen die snel klaar zijn.

's Middags:

- Als er in subgroepjes wordt gekookt, zijn er bij elk subgroepje twee tot drie mensen van de leiding om mee te helpen.
- Als er in de grote groep wordt gekookt, zijn daar twee mensen van de leiding verantwoordelijk voor.
- Iemand zorgt dat het programma steeds doorgaat.

Bij het naar bed gaan:

- Iemand staat weer in de wastent.
- Per tent is weer iemand van de leiding die ervoor zorgt dat de kinderen in bed komen.
- Na het gezamenlijk zingen, gaat iedereen slapen.
- Later op de avond nemen twee leidinggevenden de kinderen op, bij wie dit nodig is.
- Per tent is er iemand die voorleest.

Als je deze taken vooraf verdeelt, zorg je voor veel rust. De leiding weet waar ze aan toe is. Als je steeds per situatie moet overleggen, neemt dit veel tijd in beslag en daardoor verdeel je de taken misschien niet voldoende over het team.

Je kunt ook het mentorsysteem gebruiken dat al eerder in dit hoofdstuk is genoemd. Je zult zelf een manier moeten vinden om om te gaan met de vaste taken en verzorging van de kinderen. Er geldt één spelregel: maak afspraken met elkaar vóór je op kamp gaat!

5.7 Op kamp met scouts met een lichamelijke beperking

De verzorging van kinderen met een lichamelijke beperking neemt veel tijd in beslag. Neem hier de tijd voor, want op kamp kan dat! Het is tenslotte vakantie. Thuis moeten veel kinderen met een lichamelijke beperking vaak 'racen tegen de klok' om op tijd te zijn voor de bus, voor de therapie, voor school. Daarnaast is op kamp alles anders en kost alles meer tijd. Je moet wachten op een ander, je vergeet je toiletpullen mee te nemen naar de wastent, je kunt iets niet vinden, etc. Het is heerlijk om op kamp eens lekker veel tijd te hebben voor verzorgende taken, mits de kinderen dit zelf prettig vinden. Voor sommige kinderen kun je van verzorgen een gezellige, ontspannen activiteit maken waarvan ze kunnen genieten. Je bent natuurlijk ook op kamp om allerlei activiteiten te doen, dus probeer enigszins een evenwicht te vinden.

Veel zaken, die wij zo vanzelfsprekend vinden, ervaren kinderen met een lichamelijke beperking vaak thuis nooit. Het is voor ouders/verzorgers soms niet te doen. Naar De Efteling, naar een 'gewoon' zwembad of boodschappen doen op de markt of bij een supermarkt, schiet er bij in. Tijdens een kamp is het een goed moment om de grenzen van kinderen te verleggen en nieuwe ervaringen op te doen. De kinderen kunnen heel goed leren om zelf te koken. De educatieve faculteit Iselinge (uitgeverij

Edudesk) heeft kookstrips uitgegeven. Aan de hand van plaatjes wordt stap voor stap uitgelegd hoe je een bepaald gerecht maakt.

Deze kookstrips, er staan twee voorbeelden afgebeeld op de vorige bladzijde, kunnen je op kamp goed van pas komen. Je kunt deze kookstrips zelf aanvragen bij de uitgeverij. De strips zijn opgenomen in de serie *Praktische vaardigheden in beeld* (verzorging-koken).

Net even anders dan thuis

Het wil op kamp nog wel eens voorkomen dat een kind geen zin heeft om z'n warme beugels of (in zijn ogen) onelegante orthopedische schoenen aan te doen, terwijl de rest in z'n zwembroek en op blote voeten loopt. Gebruik in dat geval gewoon je verstand. Neem de voorschriften van de ouders/verzorgers in acht, maar bedenk ook dat het kind op kamp is en alles toch wat gemakkelijker is dan thuis. Dit geldt uiteraard niet voor medicijngebruik!

Hulpmiddelen

Wees altijd voorzichtig met beugels, spalken, speciaal schoeisel, rolstoelen. Ze zijn moeilijk vervangbaar en de kinderen zijn vaak totaal afhankelijk van dergelijke attributen. Niet laten slingeren dus! Mocht het slecht weer zijn op kamp, zorg dan dat orthopedische schoenen niet al te nat worden. Ze drogen vaak erg slecht en het kind heeft over het algemeen maar één paar. Laat de kinderen overschoenen of plastic zakken over de schoenen gebruiken.

Zelfstandig

Het is altijd goed om te kijken welke kinderen zichzelf kunnen redden. Hulp nodig? Dan kunnen ze dat vragen. Probeer kinderen zoveel mogelijk zelf te laten doen. Het kan immers erg prettig zijn als iemand alles voor je doet... Laat dus niet met je spotten. Sommige kinderen hebben last van 'aangeleerde hulpeloosheid'. Zij verwachten dat alles vanzelf voor ze wordt gedaan, zonder dat ze daarin ook zelf hun verantwoordelijkheid nemen door om hulp te vragen. Andere kinderen kunnen juist weer erg eigenwijs zijn en zelf gaan modderen omdat ze het moeilijk vinden om hulp te vragen. Ieder kind heeft daarin zijn eigen persoonlijke drempels. Met name bij kinderen met een verstandelijke beperking is het goed bepaalde taken aan te geven en ze iets meer structuur te bieden. Bijvoorbeeld: eerst gaan we ons wassen, dan tandenpoetsen, etc. Zorg voor toezicht en ondersteuning.

Privacy

Bij de persoonlijke verzorging (wassen, toiletbezoek) zijn integriteit en privacy belangrijk. Niet iedereen vindt het prettig om naakt gezien te worden. Bedenk wat je zelf ook niet prettig zou vinden. Ben je met een gemengde groep op kamp, dan moet je ook rekening houden met het verschil tussen de jongens en de meisjes, met name in en na de puberteit. Met scouts met een beperking loop je snel tegen de volgende vragen aan: kan een vrouw van 30 een jongen van 18 helpen of een meisje van 18 een man van 30? We zijn immers allemaal mensen, maar het moet wel voor iedereen leuk blijven. Maak dit soort vragen bespreekbaar voordat je op kamp gaat! Je kunt je voorbereiden en je grenzen bepalen. Het *Protocol ongewenst gedrag* van Scouting Nederland gebruik je als je in de groep geconfronteerd wordt met ongewenste intimiteiten. Vraag altijd aan het kind zelf hoe het verzorgd wil worden. Probeer de verzorgende handelingen samen met een andere leidinggevende te doen. Help iemand bijvoorbeeld altijd met z'n tweeën op het toilet. Zo voorkom je problemen. Span in een tent, wasruimte of slaapzaal een laken of gordijn, zodat men toch nog wat privacy heeft.

Teken

Ben je aan het kamperen, controleer dan de huid op teken. Dit zijn kleine beestjes die zich in de huid vastzuigen. Verwijder ze voorzichtig met een speciale tekenpen. Ook dit is een bezigheid die je beter

in het bijzijn van anderen kunt doen.

Weer of geen weer?

Het zal niet altijd stralend weer zijn tijdens je kamp. Houd bij het voorbereiden van je programma rekening met slecht weer, maar ook met bijzonder goed weer! Zorg dat je je programma flexibel kunt aanpassen aan het weer en ga daar logisch mee om. Ga geen wilde spelletjes doen om op te warmen als het bloedheet is, maar doe dan een watergevecht! Als je kampeert met scouts met een lichamelijke beperking, kan een aantal butagaskacheltsjes uitkomst bieden als het koud is. Deze kinderen bewegen vaak minder en houden zichzelf minder goed warm. Neem een extra voorraad warme truien mee. Let erop dat kinderen iets aantrekken, voordat ze het koud krijgen. Ga hierbij niet teveel van jezelf uit! Jij bent in beweging, voor iemand in een rolstoel kan 15 graden en een beetje regenachtig weer al heel erg koud zijn. Let ook op kinderen die niet afhankelijk van een rolstoel zijn, maar door bijvoorbeeld een spasme wel extra gevoelig zijn voor kou. Ten slotte: zorg op kamp ook goed voor jezelf!

Vervoer

Tijdens je kamp heb je vervoer nodig. Houd er rekening mee dat je waarschijnlijk zult moeten pendelen, omdat je budget het meestal niet zal toelaten voldoende busjes te huren. Als je kinderen in een auto vervoert, denk dan aan de veiligheid. Op een achterbank mag je bijvoorbeeld niet meer kinderen laten plaatsnemen dan er zitplaatsen (lees: autogordels) aanwezig zijn. Zie er op toe dat – ook op de achterbank – iedereen gebruikmaakt van de gordel. Zorg voor een inzittendenverzekering en vraag ook na of de ouders die rijden deze verzekering hebben. Besef dat een kamp vaak vermoeiend is. Als je moet rijden op kamp, let er dan op dat je goed uitgerust bent. Neem geen risico's! Laat anderen terugrijden naar huis. Je hebt een kampweek achter de rug en je bent waarschijnlijk moe. Houd rekening met het vervoer van rolstoelen en/of fietsen en driewielers, ook tijdens het kamp. Misschien moet je voor een aantal leden aangepast vervoer regelen. Kortom: breng van tevoren in kaart hoe je het vervoer tijdens het kamp regelt.

Plezier

Vergeet vooral het belangrijkste niet: een kamp is samen met de leiding en scouts een avontuur beleven en plezier maken! Iets waar je het jaren later nog over hebt. Een onvergetelijke ervaring en het mooiste wat er is.

Tips voor op kamp: lichamelijke beperkingen

Zithouding

Allereerst: de mens is niet gemaakt om te zitten, maar om te staan. Veel klachten zoals rugproblemen worden dan ook veroorzaakt door langdurige (verkeerde) zithoudingen. Vandaar dat het te begrijpen is dat kinderen die gedurende langere tijd in een rolstoel zitten hier problemen mee ervaren.

Voor kinderen in een rolstoel is zitten een belangrijke functie bij het verplaatsen. De rolstoel vervangt het staan en lopen geheel of grotendeels. De zittende mens verandert ongeveer elke zes minuten van houding. Tussen de grote houdingsveranderingen doet de mens nog tal van kleine houdingsveranderingen. Kinderen die in een rolstoel zitten met verlammingen en gevoelsproblemen verzitten dus veel minder vaak dan wij dat doen, gewoon omdat zij dit niet kunnen. Hierdoor wordt gedurende langere tijd een bepaalde plek op het zitvlak zwaar belast door het lichaamsgewicht. Dit kan beschadigingen aan de huid toebrengen. Er zijn tal van risicofactoren die het risico op beschadigingen kan vergroten. Denk bijvoorbeeld aan dubbelzittende kleding onder het zitvlak, of een kind dat gedurende langere tijd schuin in de stoel zit. Ook vocht kan het risico op doorligplekken vergroten. Het is dus belangrijk om alert te zijn op incontinentie en op goed afdrogen na het wassen.

Sommige rolstoelen kunnen naar achteren kantelen. Het kind verandert hierdoor van zithouding waardoor je de kans op drukplekken vermindert.

Wassen en kleden

De tips hieronder zijn algemene tips om te gebruiken bij het wassen en kleden van kinderen met lichamelijke beperkingen. Heb goed contact met de ouders over hoe zij het kind verzorgen. Eventueel kunnen zij het een keer demonstreren met het kind erbij. Het kind kan zelf natuurlijk ook het een en ander aangeven. Als ouders hulpmiddelen gebruiken, kun je vragen of je deze mag lenen voor op kamp. Je kunt eventueel via de Thuiszorg hulpmiddelen lenen. Informeer ook eens bij het Rode Kruis in de plaats waar je op kamp bent.

Laat het kind zoveel mogelijk zelf doen. Ook al heeft het kind meer tijd nodig dan andere kinderen of ziet zijn handelen er wat raar uit, neem niet iets uit handen. Het kind kan dit wel van je verwachten, doordat het aangeleerd heeft niet alles zelf te kunnen en daar hulp voor te krijgen. Een kind doet dan veel minder dan het zelf kan, en wordt zo niet zelfstandig. Zelfstandigheid kost meer tijd, maar is van belang voor het gevoel van eigenwaarde. Let wel op de kinderen die het juist moeilijk vinden om om hulp te vragen.

Een belangrijk aandachtspunt bij het wassen van een kind met gevoelsproblemen is dat het kind niet altijd pijn en temperatuursverschillen kan voelen. Jij als leiding moet er dus op letten dat het water dat je gebruikt niet te heet is. Dit geldt ook voor bij het kampvuur; het kind voelt het niet als het been te dicht bij het vuur ligt.

Douchen

Voer een douchebeurt met twee personen uit. Als je iets vergeten te pakken bent, kan er altijd een persoon bij het kind blijven. Let goed op de veiligheid bij het douchen. De douchevloer is glad door het water. Laat het kind zo min mogelijk lopen tijdens het douchen of gebruik een douchestoel. Zorg dat het kind met zijn voeten bij de steunen of de grond kan, zodat het niet onderuit kan schuiven. Het kind heeft dan voldoende balans en heeft beide handen vrij om zichzelf te kunnen wassen. Zorg dat je alle benodigdheden bij de hand hebt: handdoek, washand, kleding, toiletartikelen, etc.

Verzorgen van spastische arm

Als kinderen spasmes hebben in armen en benen kan het wassen lastig zijn. Hoe meer ontspannen de ledematen zijn, hoe makkelijker je het kind kunt wassen.

Door de arm rustig een aantal keer te buigen en te strekken kan het zijn dat de arm ontspant. Als de arm ontspannen is kun je de pols naar buiten draaien, waardoor je de handpalm kunt wassen. Let goed op dat je de handpalm goed afdroogt. Als de spanning in de arm weer toeneemt, gaat de hand weer dichtzitten. Als deze niet goed gedroogd is, kan het gaan broeien en kunnen er huidirritaties ontstaan.

Kleden

Afhankelijk van wat het kind zelf kan, kun je er voor kiezen het kind in de stoel of op bed te kleden. Het voordeel van een bed is dat er aan beide zijden van het bed iemand kan staan/zitten en je het kind gemakkelijk kunt draaien om de kleding goed te doen. Sommige bedden zijn in hoogte verstelbaar, waardoor je je rug niet snel overbelast bij het draaien. Een kind dat zijn bovenlijf zelf kan kleden, kan dit makkelijker in de stoel dan in bed.

Aankleden bovenlichaam:

- Leg de kleding binnen handbereik.
- Vertel aan het kind wat je doet en laat het kind zoveel mogelijk zelf doen.

- Bij het aantrekken van een hemd/trui/Scoutfit is het aan te raden eerst de meest beperkte arm in de mouw te steken. Vervolgens de andere arm, en dan over het hoofd. Het is makkelijker te grote kleding aan te trekken dan te kleine.

Tandenpoetsen

Besteed bij kinderen met een hersenbeschadiging, spierziekte of spina bifida, extra aandacht aan het tandenpoetsen. Tandbederf gaat bij hen sneller, doordat bijvoorbeeld de tong niet goed kan bewegen. Hierdoor kan het kind heel moeilijk restjes eten tussen tanden en kiezen wegduwen.

Naar de wc

Kinderen met een hersenbeschadiging hebben moeite met het beheersen van hun spieren. Vaak geldt dit ook voor de sluitspieren van blaas en darmen. Deze kinderen dragen luiers of moeten gekatheteriseerd worden. Sommige kinderen hebben een stoma. Dit is een uitgang aan de buitenkant van de buik. De urine of ontlasting wordt in een plastic zakje opgevangen.

Hygiëne

Om de hygiëne te bevorderen, is het ook belangrijk dat na een maaltijd de gemorste kruimels verwijderd worden van het blad van de rolstoel, van de kleren en de zitting onder het blad. Daar kunnen broeinesten ontstaan die irritaties kunnen geven op de huid of beestjes aantrekken vanwege de zoetigheid.

5.8 Anders op kamp

Je kunt ervoor kiezen om 'anders' op kamp te gaan. Je kunt op een heel andere manier gaan kamperen. Als je groep ieder jaar bivakkeert in een blokhut, is het kamperen op een Scoutnig Labelterrein iets 'anders'. Een groep die altijd kampeerde op één vaste plek en nu kiest voor een trektocht met paard en huifkar, doet ook heel wat 'anders'. Dit zijn manieren waaraan je met scouts met een beperking niet direct denkt, maar die zeker het uitproberen waard zijn! Denk hierbij niet direct 'Dit kan niet', maar bekijk wat wél kan. Dat is vaak veel meer dan je denkt! Ga wel uit van de mogelijkheden die je hebt met je groep. Onderstaand lijstje kan je helpen bij de voorbereidingen van je zomerkamp. Waarmee moet je rekening houden als je kiest voor 'anders'?

- Houd rekening met de mogelijkheden die je hebt met je groep.
- Welke activiteiten vinden de kinderen leuk? Vraag ze zelf om hun mening. Het is tenslotte hun kamp.
- Zijn de kinderen sportief ingesteld of willen ze liever een rustig kamp?
- Wat is je budget?
- Kun je je budget vergroten door het voeren van acties, werven van fondsen, sponsoring?
- Wat doen de andere speltakken in je groep? Gaan zij op een andere manier op kamp? Dit kan een nieuwe uitdaging vormen voor je scouts! Wat dacht je van een kamp in het buitenland, een internationaal kamp of een fietstocht?

Hieronder vind je meer informatie over verschillende vormen van 'anders' op kamp gaan. Je vindt vooral tips over punten die afwijken van wat een reguliere groep moet regelen. Gebruik verder het handboek *Kamp en bivak*.

- Op kamp in het buitenland.
- Een internationaal kamp.
- Een kamp samen met een of meer andere groepen en/of andere speltakken.
- Een water-zeil-kanokamp.
- Een fiets(trek)tocht, kamp, wandeltocht.

- 'Groen kamperen'

Op kamp in het buitenland

Je kunt met kinderen met een beperking natuurlijk ook in het buitenland op kamp gaan. Het is belangrijk om op tijd te beginnen met de voorbereidingen. Je kunt de folder *Getipt op reis* aanvragen bij het Infocentrum. Hierin vind je allerlei praktische tips en informatie over de organisatie van je zomerkamp in het buitenland. Van een aantal accommodaties is bekend dat ze zijn aangepast voor scouts met een beperking.

Je kunt bijvoorbeeld gaan naar:

- Pindstrup Centret in Ryomgård, Denemarken (<http://www.pindstrupcentret.dk/>).
- Bonaly Camping & Training Centre in Edinburgh, Schotland (<http://www.bonaly.org.uk>).

Als je op kamp gaat naar het buitenland, is er een gouden tip: begin op tijd, een jaar vooraf, met de organisatie! Maak gebruik van de folder *Getipt op reis* (verkrijgbaar bij het infocentrum). In deze folder vind je allerlei tips en adviezen over de organisatie van een kamp naar het buitenland. De folder *Wijs op reis* van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is ook een echte aanrader (www.minbuza.nl). Bij de ANWB is de *Reiswijzer voor beperkingen* verkrijgbaar. Deze brochure is gratis voor ANWB-leden.

'Twee jaar geleden hebben we een speltak opgericht voor explorers met een verstandelijke beperking. Met het tweede zomerkamp gingen er bijna geen explorers mee. Bij navraag bleek dat ze de kampen 'niet veel aan' vonden, want het was 'hetzelfde als bij de scouts'. We gingen inderdaad ook altijd samen met de scouts naar een Scoutingkampeerterrein. Het jaar erop zijn we, samen met de explorers, gaan nadenken over een ander zomerkamp. Uiteindelijk kwamen we uit op een kamp 'ver weg'. De explorers wilden wel kamperen, niet op een Scoutingterrein, maar bij een boer. Verder wilden ze niet met de groepsbus mee, maar op de fiets (tandem).'

Bij een kamp in het buitenland is de reis naar de kampbestemming langer. Ook maak je misschien gebruik van andere vervoersmiddelen, zoals een boot of een vliegtuig. Boek en organiseer de reis op tijd. Geef bij boeking duidelijk aan welke speciale voorzieningen je nodig hebt. Houd rekening met diëten en medicatie (let op tijdsverschil tijdens een reis). Zorg voor structuur, zekerheid en veiligheid voor de scouts en het team tijdens de reis. Voor sommige medicatie en middelen, zoals injectienaalden moet je een medische douaneverklaring hebben.

Een internationaal kamp

Bij het Infocentrum kun je de internationale kampenlijst aanvragen. In verschillende landen worden grote internationale Scoutingkampen georganiseerd. Je zult van tevoren bij de organisatie van het kamp moeten informeren in hoeverre de voorzieningen en de activiteiten zijn aangepast aan scouts met een beperking. Houd wel rekening met de grootschaligheid van internationale kampen, waar meer groepen en deelnemers bij betrokken zijn dan bij een kamp met je eigen groep. Dit kan voor leden een onveilig gevoel zijn. Soms wordt er een internationaal kamp voor scouts met een beperking georganiseerd. Voor scouts met een verstandelijke beperking kan de opzet van een internationaal kamp soms erg verwarrend zijn (denk aan ticketactiviteiten). Hierdoor is het moeilijk om ze voldoende structuur en zekerheid te geven. Voor scouts met een lichamelijke beperking is misschien de toegankelijkheid van het terrein een probleem of zijn de activiteiten niet op ze ingesteld.

Je loopt waarschijnlijk tijdens het kamp tegen allerlei onvoorziene zaken op. Met veel creativiteit, flexibiliteit en humor van (bege)leiding en de kinderen zelf kun je veel ter plekke oplossen. Tijdens een internationaal kamp kan een vreemde taal een probleem vormen. Als niemand van de

jeugdleden een vreemde taal spreekt, zal het individueel leggen van contacten minder gemakkelijk verlopen.

Samen met een andere groep op kamp

Heb je er al eens aan gedacht om samen met een andere groep op kamp gaan? Dit kan voor veel groepen volop nieuwe mogelijkheden bieden. Het vergroot je aantal deelnemers, waardoor er financieel wat meer ruimte is. Door het grotere aantal deelnemers is het misschien ook gezelliger en zijn er meer keuzeactiviteiten mogelijk. Probeer vooraf een keer proef te draaien in een weekendkamp. Bereid het programma samen voor met de andere groep.

Water-zeil-kanokamp

In Nederland is er geen watergroep specifiek voor scouts met een beperking, voor zover bekend. Hier en daar doen wel scouts met een beperking mee. Ook wanneer je met scouts met een lichamelijke beperking werkt, behoren wateractiviteiten tot de mogelijkheden.

Als je met je groep wilt (leren) zeilen, kanoën, roeien, surfen en/of waterskiën kun je terecht op het watersporteiland Robinson Crusoe in de Loosdrechtse Plassen. De Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten (NebasNsg) beheert dit eiland. Je overnacht in een huis dat volledig is aangepast voor mensen met een beperking. Er is plaats voor dertig personen. In de haven liggen drie stabiele open zeilboten en de *Roller*, een zeilboot die toegankelijk is voor rolstoelgebruikers. Op trimarans (boten met drie rompen) kunnen deelnemers door de eenvoudige en lichte bediening snel leren zeilen. Daarnaast heeft de NebasNsg nog twee accommodaties die volledig zijn aangepast: de 14m lange catamaran *Zonnetij* en twee bungalows in Friesland en de 34m lange tweemastklipper *Lutgerdina*. De *Lutgerdina* vaart op het IJsselmeer, de Waddenzee en de Friese wateren.

De boten en de accommodaties zijn toegankelijk voor mensen met een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperking. Voor meer informatie kijk je op www.sailwise.nl.

Een fietstrektocht

Een fietstrektocht is ook heel goed mogelijk met scouts met een verstandelijke beperking. Sommige scouts kunnen zelfstandig fietsen en andere kunnen gebruikmaken van een tandem. Je kunt fietsen van clubhuis naar clubhuis, waarbij je de bagage vervoert met een busje. Dit is een luxe variant. Je kunt natuurlijk ook gaan kamperen met lichtgewichttentjes. Zorg ervoor dat de route niet te lang is. 25 km is al een eind! Bereid de route goed voor. Niets is erger dan aan het einde van de dag nog uren (altijd in de regen) te moeten zoeken naar de overnachtingsplaats. Zorg dat de route aantrekkelijk en afwisselend is. Breek de route voor bijvoorbeeld een bezoek aan een museum, kasteel of cafeetje. Het fietsen moet wel leuk blijven. Wissel daarom een fietsdag af met een rustdag. Tijdens de rustdag kun je een aantal activiteiten in de buurt van de overnachtingsplaats ondernemen. Oefen van tevoren een aantal keren. Je vergist je dan niet in de af te leggen afstand en de fietsvaardigheid van je scouts. Let op het materiaal. Soms fietsen scouts met een beperking erg weinig, waardoor een fiets te klein of niet in orde is.

'We waren 's ochtends rond half elf vertrokken op fietsen en tandems naar Maastricht. Door de warmte viel de terugweg een beetje tegen. Toen we uiteindelijk rond zeven uur 's avonds aan kwamen fietsen, bleek dat de andere kampeergasten al enigszins ongerust waren en op het punt stonden met hun auto te gaan zoeken.'

'Groen kamperen'

Bij 'groen kamperen' moet je denken aan kamperen bij de boer of op een natuurkampeerterein. Dit zijn dus kleinschaliger vormen van kamperen dan op bijvoorbeeld de Scouting Labelterreinen. Als je dan ook nog kiest voor het verplaatsen per fiets of tandem, heb je echt een 'anders-dan-anders-

kamp'. Bij het kiezen van een klein terrein let je in principe op dezelfde zaken als een reguliere groep doet. Daarnaast moet je rekening houden met een aantal specifieke zaken die jouw scouts nu eenmaal nodig hebben. Is het terrein geschikt voor een groep(je)? Is het sanitair bijvoorbeeld wel toereikend? Verder heb je bij kleinschalig kamperen meer contact met je burens, die je van tevoren niet kent. Vinden de leden van je groep dit leuk? Kun je dit zelf goed in de hand houden? Bij kamperen bij de boer sta je in een weiland of op het erf onder het toezicht van de boer. Het moet wel klikken tussen jullie! Geef bij het reserveren van een terrein aan wat een kampeerboer kan verwachten. Beter een ander terrein gezocht, dan een vervelende kampeerweek met veel irritaties over en weer.

Ten slotte is het verstandig vooraf afspraken te maken over de financiële kant van de zaak. Vaak rekenen beheerders van dit soort terreinen een bedrag per tent en per persoon. Dat kan wel eens een minder leuke verrassing zijn.

5.9 Als het kamp achter de rug is...

De evaluatie

Na een lange, vermoeiende week ben je weer veilig terug. Als de kinderen weer naar huis zijn, zit voor de leiding het kamp er meestal nog niet op!

Heb je gekampeerd, dan moet je alle tenten uithangen. De kisten en andere materialen moet je uitzoeken en opruimen. Wees daar duidelijk in als je extra mensen meevraagt op je kamp. Zorg desnoods voor wat 'frisse' hulptrouwen bij het uitpakken en opruimen, bijvoorbeeld leiding van een speltak die al eerder op kamp is geweest. Soms willen ouders ook graag meehelpen. Bij de speltakken voor oudere leden kun je afspreken dat leden zelf meehelpen opruimen. Zorg dat dit wel duidelijk is vooraf hoe laat men klaar is en de ouders ze op kunnen halen, cq. hoe laat men naar huis kan. Na een douche is het vaak gezellig 's avonds met de leiding ergens een hapje te gaan eten om alles nog eens door te praten en vooral veel te lachen. Houd geen loodzware evaluaties. Vergeet niet ouders of andere mensen die je hebben geholpen te bedanken. Je kunt bijvoorbeeld zelfgemaakte kaartjes sturen die je tijdens het kamp hebt gemaakt.

Na een paar weken, als het seizoen weer start, is het goed een totale evaluatie van het kamp te houden. Kijk vooral naar de positieve dingen! Wat ging er goed en welke activiteiten waren een succes? Weet je ook waarom het een succes was, was dat de inzet van één leider of het goede weer? Schroom echter niet om ook minder positieve elementen te bespreken. Blijf niet hangen in wat niet goed was, maar probeer te kijken wat er komend jaar anders moet. Van een evaluatie kun je veel leren. Een goede evaluatie is het begin van een nog beter zomerkamp!

'Tijdens de jamboree ontdekten we dat de toiletwagens alleen bereikbaar waren via een trapje. Niet handig met tien rolstoelers! Een oplossing vonden we met de oprijplanken, maar het bleef een krachttoer om een rolstoel naar boven te duwen. De eerste dag waren onze scouts een beetje verlegen tegenover al die 'vreemden' in het toiletgebouw. Na de derde dag troffen we in het 'uurtje voor jezelf' verscheidene scouts aan in tenten en caravans van andere kampeerders waar ze waren uitgenodigd op de koffie.'

5.10 Tips voor uitstapjes

Hieronder vind je een aantal tips en mogelijkheden voor uitstapjes die geschikt zijn voor scouts met een beperking.

- Sommige pretparken zijn bijvoorbeeld goed ingesteld op rolstoelers. Je kunt via een andere ingang naar binnen en je wordt door medewerkers goed opgevangen. Je moet wel in de gaten houden dat dit soort informatie steeds verandert. Zorg dus altijd dat je ruim van tevoren de

gegevens controleert van de hier genoemde activiteiten, pretparken en zwembaden. Een VVV-pagina van de plaats waar je naartoe gaat, kan ook een goede informatiebron zijn.

- In een museum kun je de grote groep in kleine groepen opsplitsen. Met wat extra begeleiders kun je toch alles bekijken.
- Sommige kinderen hebben individuele begeleiding nodig. Zorg bij bepaalde activiteiten voor extra handen. Iemand hoeft soms niet het hele kamp mee, maar wel bij een bepaald uitstapje.
- In pretparken en zwembaden is het meestal heel druk. Je kunt elkaar hier gemakkelijk uit het oog verliezen. Het is handig om vooraf afspraken te maken. Je kunt bijvoorbeeld in kleine groepen uit elkaar gaan. Ieder groepje gaat samen met iemand van de leiding op pad. Spreek een plaats en tijd af om elkaar tijdens de lunch of aan het einde van de middag weer te zien. Tijdens een kamp in het buitenland kun je scouts die de taal niet goed spreken een verdwaalkaartje meegeven. Op dit verdwaalkaartje staan de naam, het kampadres en het noodtelefoonnummer. Je kunt het kaartje plastificeren en er een zacht stevig koord doorheen doen.

Enkele suggesties voor leuke excursies:

- Pretparken, zoals De Efteling, Avonturenpark Hellendoorn, Land van Ooit, en attractiepark Slagharen.
- Speeltuinen: een aantal speeltuinen in Nederland is ingesteld op kinderen met een beperking. In Schiedam is de speeltuin Fort Drakensteijn geopend. Deze speeltuin is voor kinderen met en zonder beperking.
- Dierentuinen: Noorderdierenpark Emmen en Diergaarde Blijdorp (speciale rondleidingen voor visueel beperkten, toegankelijkheid van alle dierenverblijven is niet altijd optimaal). Let bij dierentuinen op kinderen die last hebben van allergieën.
- Zwembaden.
- Excursies met Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten: overleg eerst (telefonisch) met een gids. Je treft vaak leuke, enthousiaste boswachters.
- Bioscopen: let bij bioscopen op de brandweervoorschriften. Soms mag er maar een bepaald aantal rolstoelen in.
- Musea.
- Safaripark Beekse Bergen is ook interessant voor kinderen met een verstandelijke beperking onder leiding van een gids met een niet te grote groep.
- Bakkerijmuseum in Oosterhout (Noord-Brabant): het personeel heeft ervaring met kinderen met een verstandelijke beperking. De kinderen mogen daar zelf brood en koekjes bakken.

6. Veel voorkomende beperkingen

Als je door je werk ervaring hebt met kinderen met een beperking, ben je waarschijnlijk al aardig thuis in het omgaan met verschillende beperkingen. Leidinggevend en die net beginnen en helemaal geen ervaring hebben met deze kinderen, zullen dit moeten leren. In de bijlagen van dit handboek vind je van een aantal beperkingen een korte uitleg. Je krijgt tips die je kunt gebruiken in de omgang met de kinderen. Verder krijg je informatie over hoe je omgaat met het geven van medicijnen aan de kinderen en de verzorging die kinderen met een beperking nodig hebben. Deze informatie kun je ook downloaden via www.scouting.nl. Mocht je van een bepaalde beperking meer willen weten of zit je met vragen waar je na het lezen van deze informatie niet uitkomt, neem dan contact op met een organisatie voor die specifieke beperking (o.m. ouder- of patiëntenvereniging). Ook op het internet is veel achtergrondinformatie te vinden over bepaalde beperkingen.

Er is één gouden tip die je altijd moet onthouden: vraag de kinderen en de ouders/verzorgers om informatie. Zij weten vaak het beste wat het kind wel en niet kan. Ga in ieder geval op ouderbezoek. Als je bij iemand thuis bent, praat dit vaak gemakkelijker. Vertel ook iets over jezelf, dan hoor je vaak meer over het gezin en het kind.

7. Medicatie en verzorging

We geven je geen beschrijving van medicijnen. Er zijn heel veel verschillende medicijnen en bovendien ontwikkelt de wetenschap zich voortdurend. Hoe je omgaat met kinderen die medicijnen nodig hebben tijdens de opkomst en op kamp, komt hier wel aan bod.

7.1 Overleg met ouders/verzorgers

Om een goed beeld te krijgen van het medicijngebruik van een kind, is een bezoek aan de ouders/verzorgers erg belangrijk. Neem bij zo'n bezoek het gezondheidsformulier mee en vul het samen in. De ouders/verzorgers vertellen de routines, zodat je weet waar je aan begint.

7.2 Een dagje weg

Als je een dagje uit gaat, moeten de medicijnen natuurlijk niet vergeten worden! Weet wie hoe laat welke medicijnen inneemt. Hoe past dit in je programma? Neem ook de verbandtrommel mee, extra luiers, plasflessen, bekertjes voor innemen met water en rietjes, etc. Ook de gezondheidsformulieren van de kinderen en de leiding mag je natuurlijk niet vergeten. Er kan immers altijd wat gebeuren.

7.3 Op kamp/weekend

Zorg dat je voldoende (liefst meer) medicijnen meeneemt en in de originele verpakking. Neem een lijst mee van de verdeling per moment van inname. Dus: wanneer welk medicijn en niet alleen: 's morgens twee rode, 's avonds zo'n andere rode en een witte. Controleer ook of medicijnen een bepaalde behandeling nodig hebben, bijvoorbeeld koel bewaren. Het is vaak praktisch om op kamp alle medicijnen in te zamelen en een soort 'medicijnman' aan te stellen die zorgt dat iedereen alles op tijd krijgt. Zorg echter dat anderen ook van het medicijngebruik van de kinderen – en eventueel leiding – afweten. Spreek af waar je de medicijnen opbergt. Mocht de medicijnman uitvallen, dan kan een ander de taak onmiddellijk overnemen. Sommige kinderen regelen hun medicatie zelf, met name als ze al wat ouder zijn. Dit kan in het dagelijks leven probleemloos verlopen. De kinderen kunnen zelf heel goed zorgen voor hun eigen medicatie, maar de verantwoordelijkheid tijdens het kamp ligt wel bij de leiding. Houd daarom tijdens het kamp een oogje in het zeil. Het dag- en nachtritme van de kinderen kan aardig verstoord raken op kamp en een pilletje is dan gauw vergeten. Dit geldt overigens ook voor anticonceptie.

7.4 Zieke kinderen: diarree en braken

Wanneer kinderen braken of diarree hebben, moet je dit in de gaten houden in verband met de opname van medicijnen. Een medicijn kan dan een verminderde werking hebben of te snel het lichaam (hebben) verlaten. Het op kamp zijn kan een grotere spanning bij het kind veroorzaken dan in de thuissituatie. Houd daarom met name bij bijvoorbeeld kinderen met diabetes mellitus rekening met onvoorspelbare reacties.

7.5 Als je naar het buitenland gaat...

Wanneer je met de groep naar het buitenland gaat, is het aan te raden voor de kinderen met medicijnen een medisch paspoort bij de huisarts of apotheek te regelen. Daarin worden de gebruikte medicijnen vermeld met hun soort- en merknaam en met alle hoeveelheden erbij. Voor sommige medicijnen en als je bijvoorbeeld injectienaalden moet meenemen naar het buitenland, is het noodzakelijk een medische verklaring te hebben in verband met controle bij de douane. Neem ook andere artikelen mee, zoals een bepaald soort stomazakje dat soms in het buitenland niet te vinden is. Praktijkervaring: 'ze laten thuis nooit los...'

Tips

- Maak een overzicht van alle medicijnen die de kinderen nodig hebben en neem dit overzicht mee op kamp. Denk aan het gezondheidsformulier.
- Stel een medicijnman aan op kamp.

- Zet medicijntijden in het alarm van je mobiele telefoon. Neem een wekker mee als de kinderen ook 's nachts medicijnen moeten innemen.
- Soms kan ook de thuiszorg tijdens vakanties ingeschakeld worden; dit moeten de ouders/verzorgers zelf aanvragen.
- Bewaar medicatie op een veilige plaats.
- Werk hygiënisch als je met medicatie omgaat.
- Gebruik handschoenen als je een zalf moet smeren.
- Vraag goede instructies aan ouders als je bijvoorbeeld iemand moet helpen met het inhaleren van een pufje bij astma. Niet alleen hoe lang en hoe vaak iemand moet inademen, maar ook of en hoe je de voorzetkamer weer moet schoonmaken.
- Medicatie spuiten (bijvoorbeeld insuline) is een medische handeling en mag je niet zomaar doen.

7.6 Medische verzorging

Bij sommige kinderen kan het zijn dat er ook bepaalde verpleegkundige handelingen uitgevoerd moeten worden. Niet alle handelingen mogen zo maar door de leiding uitgevoerd worden. Het is belangrijk dat je goed weet welke zorg een kind nodig heeft.

Wanneer er intensievere zorg nodig is, is het verstandig om binnen je groep af te stemmen hoe hiermee om te gaan. Welke zorg kun je zelf leveren en waar ligt de grens? Wanneer er in een leidingsteam drie verpleegkundigen zitten, zou de grens anders kunnen liggen, maar de welp zal op een gegeven moment scout worden en kan hij dan wel door?

Naast de gewone verzorging die bij scouts met een lichamelijke beperking intensiever kan zijn, kan er ook sprake zijn van medische verzorging. Dit kan je in twee soorten handelingen verdelen: risicovolle en voorbehouden handelingen.

Bij risicovolle handelingen moet je wettelijk gezien niet aan bepaalde eisen te voldoen voordat je deze handeling mag uitvoeren. Dit zijn handelingen zoals het aansluiten van sondevoeding, het geven van een klysma of van extra zuurstof. Zorg dat je vooraf weet welke zorg nodig is en bespreek met ouders of jullie deze zorg kunnen leveren. Er zijn altijd oplossingen mogelijk, wanneer jullie dit niet kunnen doen. Je kan de ouders vragen om deze zorg te leveren, bijvoorbeeld ook op kamp. Maar ook is het mogelijk dat ouders thuiszorg aanvragen, die speciaal op kamp langskomen om deze handelingen uit te voeren. Doe nooit iets waarvan je denkt dat je het niet kunt.

Voorbehouden handelingen zijn medische handelingen, zoals katheteriseren en injecteren. Deze mag je niet zomaar uitvoeren omdat ze onder de wet BIG vallen, de wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg. Deze handelingen mogen alleen worden uitgevoerd wanneer een arts een opdracht heeft gegeven en door mensen die bevoegd en bekwaam zijn. Dit geldt voor iedereen die vanuit een functie een handeling uitvoert, waarbij er geen onderscheid wordt gemaakt tussen vrijwilligers of mensen die het beroepsmatig doen. Je moet er goed over nadenken of je deze handelingen wel *wil* uitvoeren tijdens opkomsten of kampen. Mochten jullie als leiding de mogelijkheden niet hebben, kun je eraan denken om bijvoorbeeld ouders of thuiszorg in te schakelen. Voor ouders is het soms niet vanzelfsprekend dat leiding dit niet zomaar mag. Zij hebben vaak uitleg gekregen van een verpleegkundige over hoe het moet en geven die kennis dan zelf ook door aan andere familieleden, maar omdat je het hier vanuit je functie doet, mag het niet zomaar.

Mochten jullie als groep of team beslissen dat een of meerdere handelingen wel uitgevoerd worden, dan dien je bevoegd en bekwaam te zijn. Bevoegd ben je doordat je een bepaalde opleiding hebt gevolgd, bijvoorbeeld verpleegkundige niveau 4 of 5 en zegt iets over de theoretische kennis die je

hebt om een handeling uit te kunnen voeren. Deze theoretische kennis kan je ook leren zonder deze opleiding, bijvoorbeeld via een ziekenhuis, ROC, arts, etc. Bekwaamheid betekent dat je naast de theoretische kennis ook de praktische vaardigheid hebt om de handeling goed uit te voeren. Daarvoor moet je de handeling gedaan hebben onder supervisie, maar moet je ook zelf het vertrouwen hebben dat je het goed kunt doen. Een arts kan beoordelen of je de praktische vaardigheid beheerst en daarnaast kun jij alleen zelf aangeven of je het ook aandurft.

Wees hier alert op. De vraag of jullie de medicijnen willen spuiten die een kind heeft gekregen omdat hij doordat hij zijn been heeft gebroken, is heel snel gesteld. En je mag op zo'n vraag niet zomaar ja zeggen.

7.7 Verzorging

De verzorging en persoonlijke hygiëne van mensen met een beperking zijn zeer belangrijk. Zij zijn vaak deels afhankelijk van de leiding hierbij. Daarom is het goed om hier aandacht aan te schenken.

Verzorging van de huid

Iemand die geen gevoel in de benen heeft, voelt de drukplekken op de benen niet. Drukplekken ontstaan op de huid door langdurige belasting/druk. Ze genezen soms maar zeer moeilijk, zeker als ze opengaan. Dat kan dus gevaarlijk zijn. Het is belangrijk de huid iedere dag goed na te kijken op rode plekken en na het wassen zorgvuldig af te drogen. Een schapenvacht in bed of in een rolstoel is een beproefd hulpmiddel tegen doorliggen/doorzitten.

Wassen

Onder de douche heeft het kind beide handen nodig. Het kind kan beter douchen terwijl het zit. Je kunt hierbij een douchestoel of douchestretcher gebruiken als hulpmiddel. Een stevige plastic tuinstoel werkt ook prima. Je kunt de ouders vragen of je de hulpmiddelen van thuis mag lenen. Je kunt eventueel via de thuiszorg hulpmiddelen lenen. Informeer ook eens bij het Rode Kruis in de plaats waar je op kamp gaat.

Tandenpoetsen

Besteed bij kinderen met een hersenbeschadiging, spierziekte of spina bifida, extra aandacht aan het tandenpoetsen. Tandbederf gaat bij hen sneller, doordat bijvoorbeeld de tong niet goed kan bewegen. Hierdoor kan het kind heel moeilijk restjes eten tussen tanden en kiezen wegduwen.

Naar de wc

Kinderen met een hersenbeschadiging hebben moeite met het beheersen van hun spieren. Vaak geldt dit ook voor de sluitspieren van blaas en darmen. Deze kinderen dragen luiers of moeten gekatheteriseerd worden. Sommige kinderen hebben een stoma. Dit is een uitgang aan de buitenkant van de buik. De urine of ontlasting wordt in een plastic zakje opgevangen.

Hygiëne

Om de hygiëne te bevorderen, is het ook belangrijk dat na een maaltijd de gemorste kruimels verwijderd worden van het blad van de rolstoel, van de kleren en de zitting onder het blad. Daar kunnen broeinesten ontstaan die irritaties kunnen geven op de huid of beestjes aantrekken vanwege de zoetigheid.

Aan- en uitkleden

Een aantal zaken is van belang als het gaat om kleding en het aan- en uitkleden. Neem allereerst de tijd hiervoor, zeker op kamp. De kinderen moeten zich altijd al haasten om op tijd klaar te zijn 's

morgens als de bus komt.

Kinderen met een verstandelijke beperking

Zeker voor kinderen met een verstandelijke beperking is het belangrijk om een stukje structuur te bieden. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor de volgorde waarin ze kledingstukken moeten aantrekken. Alles in volgorde op een stapeltje leggen of aan haakjes ophangen, is daarom een idee. Een plaatje op de voorkant van een hemdje of broekje geeft aan welke kant voor moet en voorkomt dat het kind het achterstevoren aantrekt.

Kinderen met een lichamelijke beperking

Vraag het kind zelf welke hulp het nodig heeft.

Een paar tips voor het aan- en uitkleden:

- Leg de kleren op volgorde en binnen handbereik.
- Vertel aan het kind wat je doet.
- Beweeg het kind langzaam, zodat het tijd krijgt om te voelen wat er gebeurt en kan meegeven of meewerken.
- Begin bij het aankleden met die kant van het lichaam die het kind het minst gebruikt, de beperkte kant. Bij het uitkleden begin je juist met de goede kant.
- Bij kleren die over het hoofd moeten worden aangetrokken, laat je eerst het hoofd door de halsopening steken. Hierna trek je het kledingstuk verder over het hoofd heen.
- Pak niet de vingers en hand vast om daaraan te trekken, wanneer je een arm door een mouw wilt hebben. De meeste kinderen zullen hierop reageren door hun arm extra te buigen.
- Door de benen te buigen en te spreiden, is het gemakkelijker om een been in een broekspijp te steken. Trek niet zomaar aan een voet. Zeker als kinderen daar geen gevoel in hebben, gaat het aankleden alleen maar moeizamer.
- Kleding die liggend is aan te trekken, bijvoorbeeld een doorknoopbroek of -rok kan ook handig zijn, evenals kleding (ondergoed) met een zij- of voorsluiting. Bij slips met hoogopgesneden beenuitsnijdingen heb je meer ruimte, dus dat zit prettiger. Een tailleslip is hoger dan bijvoorbeeld een heupslip en is dus warmer aan de achterkant, waardoor je een koude rug voorkomt. Iemand in een rolstoel zit immers voortdurend stil en krijgt het daardoor eerder koud. En als je 't eenmaal koud hebt, ben je ook niet zo snel weer warm.

7.8 Tillen

Probeer het tillen van kinderen zo veel mogelijk te vermijden. Voor je rug, maar ook voor de veiligheid van het kind. Het is mogelijk om via de thuiszorgwinkel een tillift te lenen voor je kamp, deze wordt dan op de locatie waar je op kamp gaat afgeleverd. Overleg met de ouders van het kind welke tillift geschikt is en laat je informeren over hoe de lift werkt. Als je het kind zonder tillift gaat verplaatsen, laat de ouders dit dan voordoen. Zij weten wat de beste manier van tillen is en zeweten wat het kind zelfstandig kan.

Als je een kind toch moet tillen, doe dit dan altijd met twee personen. Wat algemene tips:

- Als je verplaatst van/naar een bed of rolstoel; zet deze vooraf op de rem.
- Beensteunen en armsteunen kunnen vaak van de rolstoel af voor extra ruimte.
- Beperk het hoogteverschil en de afstand tussen de verplaatsingen. Naar beneden verplaatsen is makkelijker dan naar boven.
- Vertel het kind wat je gaat doen en laat het kijken naar de plek waar je naartoe gaat verplaatsen. Laat het zoveel mogelijk steun zoeken (bijvoorbeeld voeten op de grond, of een arm al op de armleuning van de stoel, voordat je verplaatst.

Tiltechnieken

Tijdens opkomsten en kampen zul je kinderen met een (lichamelijke) beperking regelmatig moeten tillen. Een kind met een hersenbeschadiging kan zo reageren dat het juist moeilijker wordt het te tillen en te dragen. De meest voorkomende reacties zijn:

- Bij het optillen houdt het kind zijn hoofd naar achteren, het gaat nog meer strekken en wordt stijf. Soms wordt het kind zo stijf dat zijn benen gaan kruisen. Het dragen wordt hierdoor extra moeilijk.
- Bij snel bewegen, treedt een schrikreactie op. Het kind maakt dan een onverwachte beweging, waardoor het bijna uit je handen schiet.
- Bij het oppakken kan het kind slap aanvoelen. Zijn hoofd hangt naar achteren en je hebt het gevoel dat het kind tussen je handen wegglijdt.
- Kinderen die veel onwillekeurige bewegingen maken, zijn moeilijk te tillen en te dragen. Die onrustige bewegingen worden vaak erger als je het kind oppakt, zeker als je dat te snel doet.
- Maak het tillen niet onnodig zwaar. Het is goed om jezelf niet teveel te belasten.
- Probeer zo weinig mogelijk te tillen. Als het kind kan kruipen of op een andere manier van de ene plaats naar de andere kan komen, benut die mogelijkheid dan.
- Neem de tijd voor het tillen, ook al is dat gemakkelijker gezegd dan gedaan. Overhaast te werk gaan, geeft onnodige spanningen bij jezelf en bij het kind. Het oppakken en dragen dient zo rustig mogelijk te gebeuren. Als het toch snel moet, kun je het kind misschien iets in handen geven om het af te leiden. Kalmerend en rustig praten, helpt ook.
- Zorg voor voldoende ruimte. Bekijk eerst hoe je wilt gaan tillen, zodat je niet onnodig lang hoeft te sjouwen. Het kan heel lastig zijn om, als je al aan het tillen bent, nog iets opzij te moeten zetten om er langs te komen.
- Bedenk dat tillen op dezelfde hoogte eenvoudiger is dan van hoog naar laag of omgekeerd. Als een rolstoel een afneembare leuning heeft en vlak naast het toilet wordt gereden, hoef je bijna niet te tillen. Houd je rug zoveel mogelijk recht en laat je armen en benen het werk doen. Houd het kind zo dicht mogelijk tegen je aan.
- Probeer niet alleen iemand uit zijn rolstoel te tillen. Doe dit samen met iemand anders.
- Als je kinderen in en uit bed moet tillen, doe dit dan ook samen met iemand anders. Samen ben je gewoon sterker!
- Geef altijd aan wanneer je begint met tillen, bijvoorbeeld door te tellen.
- In een zwembad en onder de douche is het belangrijk dat je een goede en veilige manier van tillen gebruikt. Doe dit altijd minimaal met z'n tweeën, een links en een rechts. Doe een hand onder de oksel en de andere hand onder de knie door. Vervolgens gelijktijdig tillen.
- Een andere manier van tillen: één persoon pakt de benen op vanaf de knieën, de ander gaat achter de persoon in de rolstoel staan en pakt hem onder de oksels vast. Dit is de Rautekgreep die je uitsluitend in noodgevallen kunt toepassen. Leen een tillift van ouders of thuiszorg! Zorg voor een (provisorisch) vloertje zodat de lift niet in het zand wegzakt.

7.9 Privé-gegevens

Je moet voorzichtig omgaan met de gegevens van de leden en de leidinggevenden. Je moet ze op kamp bij je hebben. Laat ze niet zomaar rondslingeren. In dit kader is het belangrijk de Wet op de persoonsregistratie in de gaten te houden.

8. Contact met ouders en verzorgers

Leiding ervaart dat ouders steeds mondiger en kritischer worden. Ouders voelen zich intensiever dan vroeger betrokken bij hun kinderen. Ze willen weten wat er op Scouting met hun kind gebeurt en hoe hun kind begeleid wordt. Een goede verstandhouding en samenwerking met ouders is daarom belangrijk als je leiding geeft. Maar dat contact met de ouders is voor sommige (jonge) leiding nog wel eens lastig of een kind nu een beperking heeft of niet. Hoe spreek je ouders aan, geef je een hand? Welke ruimte geef je aan ouders in een gesprek? Waar grijp je in? Wat vertel je hen wel of niet over hun een kind. Hoe vertel je een ouder dat een kind ongewenst gedrag heeft gehad op de opkomst. Hoe reageer je als ouders onredelijke eisen stellen? Hiervoor is er een training 'Omgaan met ouders'. Daarnaast is er voor scouts met een beperking nog een aantal extra aandachtspunten. Info over deze training kun je opvragen bij het trainersteam van je regio of bij een provinciaal steunpunt van jouw regio, mits dat er is.

Als je leiding geeft aan scouts met een beperking, is het belangrijk dat je een goed contact hebt met de ouders en of verzorgers van je scouts. Zij kennen hun kind het beste en zijn al vanaf zijn geboorte betrokken. Ze hebben vaak nuttige en praktische informatie over hoe je met hun kind kunt omgaan. Maak hier dan ook gebruik van zodat je niet weer het wiel uitvindt met een kind met een beperking. Er is vaak lang gezocht naar een aanpak die werkt. Soms zijn ook ouders nog zoekend naar wat wel en niet werkt. Maar daarom kun je juist van hun ervaringen profiteren. Zorg daarom dat je veel aandacht besteedt aan een goed contact met de ouders. Als een kind niet thuis woont maar in een tehuis of bij pleegouders, is het belangrijk dat je het contact onderhoudt met de verzorgers. We willen je hierbij een aantal tips geven en je waarschuwen voor sommige valkuilen.

8.1 Aanspreekpunt

Het is voor ouders en verzorgers prettig om te weten bij wie ze met al hun vragen terecht kunnen. Spreek af wie in je team het aanspreekpunt voor ouders en verzorgers is. Dit kan de teamleider zijn, maar ook een leider die het meeste affiniteit heeft met deze doelgroep. Dit geldt alleen voor scouts die lid zijn van een reguliere groep. Bij een speciale groep of speltak, kun je afspreken dat je de ouders verdeelt onder de leidinggevendenden. Hiermee hebben de ouders een vast persoon waar ze naar toe kunnen met vragen o.i.d.

De eerste kennismaking met Scouting

Veel ouders vinden het soms lastig om hun kind met een beperking bij anderen achter te laten. Men heeft al vaak een geschiedenis en men is bezorgd. Scouting is daarbij avontuurlijk en grensverleggend, dat geldt ook vaak voor de ouders die hun kind bij jou achterlaten. Stel hen gerust, vertel kort hoe een opkomst er uitziet, hoe je hun kind veiligheid en zorg biedt. Toon begrip voor hun bezorgdheid. Dat doe je niet door te zeggen het komt wel goed, maar door hen te woord te staan aan het begin en einde van de opkomst en in te gaan op hun vragen en hun zorg serieus te nemen.

Zorg dat je vanaf dag één weet wat de beperking is, welke medicatie het kind heeft en wat bepaalde bijzonderheden van het kind zijn. Zorg dat je de contactgegevens van de ouders hebt voor het geval het niet goed gaat.

De eerste kennismaking op de opkomst

Als een kind wordt aangemeld bij de groep, kun je het eerst een paar keer laten meedoen. Zo kan het kind kijken of hij het leuk vindt. Voor sommige kinderen kan de eerste keer een deel van een opkomst al genoeg zijn om kennis te maken en vervolgens kun je dit langzaam opbouwen. De leiding kan ook kijken of het kind kan meekomen in de groep. Samen met de ouders/verzorgers spreek je een

kennismakingsperiode af van een paar keer. Na deze kennismakingsperiode kan het kind zelf aangeven of het bij Scouting wil blijven. Andersom geldt dat je als leiding het kind leert kennen en kunt bekijken of het kind in de groep past. Het team zal goed moeten doorspreken of een kind binnen de Scoutinggroep past. Dit klinkt nogal zwaar, maar uit ervaring is gebleken dat je als leidinggevend beter aan het begin je twijfels en motivaties kunt uitspreken dan wanneer een kind al lid is van de groep. Natuurlijk neemt het team niet alleen de beslissing of een kind wel of niet bij de groep komt.

Ook ouders zullen veel drempels ervaren en wellicht wat voorzichtig zijn, omdat ze ook vaak teleurgesteld zijn bij het zoeken naar een geschikte vrijetijdsbesteding voor hun kind. Wees hierin altijd open en eerlijk naar ouders. Het voorkomt voor iedereen een teleurstelling. Maar misschien is het kind beter af bij een buurgroep die een speciale groep heeft voor deze beperking. Of kan het in een reguliere speltak beter meedraaien. Wees eerlijk naar ouders en leg uit waarom het kind in een andere groep beter af is. Daar start dan opnieuw een kennismaking.

In gesprek met de ouders en verzorgers

Als je nieuwe scout een aantal opkomsten heeft meegedaan en wil blijven, kun je met de ouders en verzorgers verder kennismaken. Spreek dit moment vooraf af zodat jij en de ouders hier tijd voor hebben. Je kunt dit doen bij het kind thuis of in het clubhuis. Tijdens het gesprek kun je ingaan op de leefsituatie, de ontwikkeling van het kind, de beperking(en), de medicatie en andere bijzonderheden. Neem een lijstje met punten mee die je wilt bespreken. Vul het gezondheidsformulier in. Zo vergeet je niets. Natuurlijk vertel je ook hoe alles reilt en zeilt in jullie groep: hoe lang de kennismakingsperiode duurt, welke Scoutfit jullie dragen, welke regels er in jullie groep zijn, hoe hoog de contributie is.

Sommige groepen hebben een kennismakingsbrochure waarin dit alles nog een keer omschreven staat. Je kunt de ouders en verzorgers ook vragen of ze tijd hebben om af en toe eens bij te springen. Misschien vindt een van de ouders het leuk om mee te helpen met de grote schoonmaak van het clubhuis, met het opknappen van de kampeerspullen of het rijden naar het kamp. Indien gewenst kun je een proefperiode van drie maanden afspreken, waarin je met elkaar nog eens goed kijkt of de klik er van beide kanten is. Na de drie maand heb je dan een mooie gelegenheid om bij de ouders terug te komen op hoe het gaat in de groep.

Kinderen in een woonvoorziening

Sommige kinderen met een beperking verblijven in een woonvoorziening. Dat kan een pleeggezin zijn, een gezinsvervangend tehuis of een woning op een instellingsterrein. De begeleiding in een woonvoorziening kan regelmatig wisselen. Spreek daarom af wie jullie contactpersoon is. Zo voorkom je misverstanden. Als er meer kinderen in de woning zitten, is het handig om in je leidingteam iemand de algemene contacten te laten onderhouden met de woning. Sommige kinderen hebben een mentor. Je houdt dan contact met deze mentor. Met de wisselende roosters van de mentoren is het praktisch gezien soms lastig overleggen over bijvoorbeeld over de financiële bijdrage voor het kamp. Maak zaken daarom tijdig bespreekbaar. Communicatie per mail werkt vaak goed. Soms is het verstandig een keer te gaan kijken in de woning en daar een afspraak te plannen met de mentor. Net zoals je een kennismaking met de ouders doet.

Het overvliegen/de overgang

Een belangrijk aandachtspunt om tijdig met de ouders te bespreken, is de overgang naar een volgende speltak. Het is een vaak voorkomend probleem dat kinderen met een (verstandelijke) beperking bij de welpen prima meedraaien en dat het bij de scouts niet meer gaat. Dit heeft te maken met de ontwikkeling van de kinderen in de scoutsleeftijd. De groep kan het beste wanneer ze een kind met een beperking opnemen direct aangeven dat per speltak besproken moet worden wat de

(on)mogelijkheden zijn. Dan is het ook een minder grote teleurstelling voor het kind en de ouder. Als groep mag je aangeven wat wel en niet je mogelijkheden zijn, dat is geen discrimineren.

Zorg dat tijdig met de ouders samen kijkt wat de mogelijkheden nog zijn. Soms kan een kind nog een jaar langer blijven in de oude speltak. Soms zijn er een binnen een andere Scoutinggroep mogelijkheden voor dit kind en soms houdt het op binnen jouw groep.

Laat het kind tijdig kennis maken met de nieuwe groep en de leiding. Ook voor de kennismaking met de andere jeugdleden en leiding is het aan te bevelen vooraf al een paar keer met de nieuwe speltak mee te draaien. Zo kunnen alle partijen met elkaar kennismaken en voor een goede overdracht zorg dragen. Laat ook de ouders tijdig kennismaken of een keer meekijken met de nieuwe speltak.

8.2 Hoe houd je ouders en verzorgers op de hoogte?

Je kunt ouders en verzorgers uitnodigen om bij het begin of het einde van de bijeenkomst koffie te drinken. Zorg in elk geval dat er op die momenten iemand is om de ouders te woord te staan. Daarnaast kun je één keer per jaar (of vaker) een activiteit organiseren waaraan de ouders en verzorgers kunnen deelnemen. Dit kan een ouderavond of ouder-en-kindweekend zijn.

De mail, een (digitale) nieuwsbrief of groepsblad vormen ook goede middelen om de ouders en verzorgers te informeren. Vertel wat je tijdens opkomsten hebt gedaan en kondig nieuwe activiteiten aan. Zo blijven ouders en verzorgers op de hoogte. Let erop dat de ouders en verzorgers alle informatie krijgen. Soms vergeet een kind een brief of uitnodiging thuis af te geven en komt deze pas weken later boven water. Maak hierover afspraken met ouders en verzorgers. Probeer de kinderen een eigen stukje verantwoordelijkheid te geven. Wees samen trots als het ze gelukt is om de brief af te geven. Stuur ook een mail aan de ouders en verzorgers, zeker als blijkt dat deze constructie niet waterdicht is. Ook dit kun je met de kinderen bespreken. Als ouders gescheiden zijn, informeer dan beide ouders als dat de wens is. Indien het nodig is om van elke opkomst een terugkoppeling te geven aan de ouders, zorg dan voor een mailtje (spreek de vorm van communiceren vooraf af) waarin je kort vertelt hoe de opkomst is verlopen en of en welke bijzonderheden er waren. Vraag de ouders een reactie ter kennisgeving van ontvangst van de mail

Valkuilen

In het contact met ouders zal je moeten uitkijken niet in sommige valkuilen te stappen.

Overbezorgd

Ouders van – met name – thuiswonende kinderen willen hun kind soms te veel beschermen. Zij kunnen bijvoorbeeld aanbieden om mee te helpen zodat hun kind kan wennen aan de groep en zich meer op zijn gemak zal voelen. Het is niet erg als dit een keer gebeurt, maar maak er geen gewoonte van. Stel hen gerust en vertel achteraf hoe het is gegaan, zodat deze bezorgdheid afneemt. Een kind dat normaal niet alleen buiten komt, nu op kamp een tocht laten lopen in een groep, kan voor ouders erg lastig zijn. Ouders zijn vaak niet bekend met de manier waarop Scouting gespeeld wordt, zij kunnen een remmende factor zijn of worden in het programma, omdat ze diverse activiteiten tegenhouden, uit angst, onbekendheid of overbezorgdheid.

Gekleurde informatie

Houd er ook rekening mee, dat de informatie van ouders gekleurd kan zijn. Ouders zijn gewend dat hun kind sommige dingen niet of juist wel heel goed kan. Probeer als leidinggevende objectief te blijven. Scouting is een nieuwe situatie voor het kind. Soms kunnen kinderen meer dan ouders denken en groeien ze enorm. Soms overschatten de ouders hun kind, of willen ze zo graag dat hij het wel kan. Tijdens een kennismakingsperiode kun je rustig bekijken of hun informatie juist is. Geef ouders

dan ook zaken terug als het op de Scouting anders is.

Gezinsproblematiek

Het wil ook wel eens gebeuren dat ouders problemen hebben met hun eigen situatie en die van hun kind. En dat ze jouw mening vragen over hoe het kind moet worden aangepakt. Of vader of moeder niet juist te streng of slap is, etc. Meng je er niet in! Ook al werk je als professional met deze kinderen in je werk, op Scouting ben je vrijwilliger. Je ziet het een kind alleen tijdens de opkomst. Je kunt de ouders eventueel doorverwijzen naar andere instellingen, zoals jeugdzorg, school, maatschappelijk werk, de huisarts, Centra voor Jeugd en Gezin en ouderverenigingen. Soms is er in het gezin al begeleiding aanwezig via een instantie en kun je daar naar verwijzen.

Tips:

- Spreek af wie er in je team contactpersoon is voor de ouders/verzorgers.
- Spreek een contactpersoon af voor de kinderen die in een tehuis zitten.
- Spreek een kennismakingsperiode af.
- Betrek ouders/verzorgers bij je groep: nodig ze uit tijdens een activiteit.
- Maak een groepsblad of nieuwsbrief: ouders/verzorgers blijven zo op de hoogte van jullie activiteiten.
- Stuur een kopie van brieven en uitnodigingen naar de ouders/verzorgers.
- Wees alert op de valkuilen.

9. Het Scoutingspel

Scouting is een fantastische vrijetijdsbesteding, maar tegelijkertijd veel méér dan dat. Het spel draagt bij aan je ontwikkeling van kind tot jong volwassene, maar ook daarna als vrijwilliger of leidinggevende. Als scout, maar ook als leidinggevende, blijf je leren. Deze doorlopende leerlijn past bij alle scouts en ook prima bij scouts met een beperking. Door te kijken naar mogelijkheden en niet vast te houden aan beperkingen of kalenderleeftijd, kunnen juist scouts met een beperking zich prima ontwikkelen binnen Scouting.

9.1 Het spel van Scouting

Lord Baden-Powell had ideeën over ontplooiing en ontwikkeling van het individu, een groeiende zelfstandigheid, wet en belofte, veelzijdige activiteiten, hulpbereidheid en hulpvaardigheid, buitenleven en internationale verbondenheid. Deze ideeën worden ook wel het spel van Scouting of de Scoutingmethode genoemd. Iedere week sta jij in de groep en gebruik je deze ideeën, bewust of onbewust, als je je programma's voorbereidt. De Scoutingmethode wordt verwoord in de spelvisie SCOUTS (zie www.scouting.nl) waarbij elke letter voor een ander aspect van Scouting staat. De spelvisie geldt voor alle scouts en is ook prima te gebruiken voor scouts met een beperking.

Scouting biedt een opbouwend programma voor kinderen van 5 tot 21, waarbij er voor elke leeftijdsgroep een spelaanbod op maat is. Speltakken en groepen voor scouts met een beperking gebruiken vaak andere leeftijdsgrenzen en een andere opbouw. Je zult daarom moeten kijken naar de verschillende programma's die er zijn en daarna kun je kiezen welk spelaanbod het best past bij jouw scouts.

Wanneer er sprake is van een lichamelijke beperking, zul je waarschijnlijk de reguliere opbouw volgen. De doorlopende leerlijn kan dan gevolgd worden. Wel kan het zijn dat bijvoorbeeld bepaalde eisen voor insignes aangepast moeten worden.

Wanneer er sprake is van een verstandelijke of meervoudige beperking zal je de opbouw van het programma moeten aanpassen. In het reguliere aanbod is de leeftijdsopbouw van een speltak 2 tot 4 jaar. De grenzen tussen de speltakken zijn gekozen omdat het vanuit het groepsproces binnen een speltak belangrijk is om de leeftijdsverschillen niet te groot te laten zijn, maar wel groot genoeg om binnen een speltak een duidelijke ontwikkeling te hebben, zodat kinderen daarbij ook een groeiende zelfstandigheid kunnen ervaren. Daarnaast is gekeken hoe de leeftijdsgrenzen vallen met andere belangrijke gebeurtenissen (zoals de overgang basisschool - middelbare school). Binnen jouw groep zul je moeten kijken hoe de speltakken in elkaar overlopen en welke criteria je hiervoor gebruikt. Je kunt hierbij kijken naar kalenderleeftijd of naar het niveau van de kinderen. Het is belangrijk om hier duidelijk over te zijn.

Nadat de leeftijdsgrenzen van de speltakken zijn gekozen, is het belangrijk om te kiezen in welk themaverhaal je gaat spelen. De verschillende thema verhalen zijn afgestemd op de leeftijdsgroep waar ze voor zijn geschreven. Bij de bevers draait het om Stuiter die op bezoek gaat in een klein overzichtelijk dorp, met een beperkt aantal herkenbare themafiguren die ieder hun eigen kennis en kwaliteiten hebben. Welpen spelen in de jungle waar verschillende plekken zijn, die gekoppeld zijn aan de activiteitsgebieden. De verschillende figuren beleven samen met de welpen allerlei avonturen. Bij de scouts wordt de individuele zelfstandigheid groter en vindt er verdieping plaats in de vaardigheden. Deze lijn wordt verder doorgezet bij de explorers en de roverscouts.

Bij scouts met een verstandelijke beperking zul je vaker gebruik maken van de themaverhalen van de bevers en welpen qua ontwikkeling en soms van enkele aspecten uit het scoutsaanbod. Je zult creatief met het spelaanbod om moeten gaan.

Op de website van Scouting Nederland en in de verschillende kompassen staat veel informatie over de speltakken. Door je te verdiepen in de verschillende speltakken, krijg je meer inzicht in de verschillen tussen de speltakken en kun je een goede keus maken voor jouw groep. Juist omdat er zoveel verschil zit tussen de verschillende speltakken en groepen voor scouts met een beperking is er geen standaard antwoord te geven op de vraag wat de juiste oplossing is voor jouw groep.

Met scouts met een beperking kan ook prima gewerkt worden aan badges en insignes. In de programma's staan de eisen voor de badges (bevers) en insignes, waarbij er vaak groepsgewijs op verschillende niveaus gewerkt kan worden. Dit maakt het voor leiding gemakkelijk om binnen de eigen groep te kijken, welke eisen het best aansluiten bij de individuele scouts.

De eisen voor het behalen van een badge of insigne pas je aan aan het haalbare niveau van de scouts. Juist voor deze kinderen is het verkrijgen van een badge of insigne een hele happening waar ze enorm trots door worden, het draagt bij aan hun zelfvertrouwen!

Het kan ook zijn dat het spelaanbod van de welpen passend is voor twee opvolgende speltakken binnen een groep. Dit hoeft geen probleem te zijn. Wanneer tussen de beide speltakken duidelijk is waar de grenzen liggen, kunnen de kinderen prima na vier jaar van de ene naar de andere horde overvliegen. Je kunt er ook voor kiezen om de oudere speltak scouts te noemen, maar gebruik te maken van het spelaanbod van de welpen. Wees je ervan bewust dat als je meedoet aan een regionale activiteit voor welpen en jouw scouts zijn inmiddels 15 of 16 jaar, dat ze wel erg opvallen tussen de overige kinderen. Scouting Nederland adviseert ook om die reden goed te overwegen of je het spelaanbod kiest wat hoort bij de leeftijdsgroep. Indien je met je scouts mee wilt doen aan een regionale scoutsactiviteit, neem dan contact op met het team dat de activiteit organiseert en overleg samen wat dit team kan doen om jullie deelname mogelijk te maken. Vaak is het onwetendheid van een activiteitenteam en wordt er niet bij nagedacht dat ook scouts met een beperking met een aantal aanpassingen mee kunnen doen!

Leiding zijn bij een speltak voor scouts met een beperking vraagt veel creativiteit. De groep is zo divers en daarom is het niet mogelijk om hen in een keurslijf te stoppen. Van leiding verwachten we de creativiteit om binnen de bestaande materialen steeds de aanpassingen te maken, zodat de programma's aansluiten bij de scouts.

Binnen Scouting zijn er o.a. land- en water- en luchtscoutinggroepen. Voor zover bekend draaien alle speltakken en groepen voor scouts met een beperking een landscoutingprogramma, waarbij de meeste activiteiten op het land plaats vinden. Ongeveer een kwart van de reguliere groepen draait een waterscoutingprogramma en er zijn een paar luchtscoutinggroepen. Wanneer de scouts met een beperking de mogelijkheden hebben, zouden ze prima bij een waterscoutinggroep kunnen meedraaien. Ook kan je met een groep scouts met een beperking wateractiviteiten doen. Er zijn Scoutinggroepen met aangepaste boten en er zijn ook buitensportverenigingen die allerlei mogelijkheden hebben, zoals eiland Robinson Crusoe. Informeer bij Scouting Nederland naar de contactgegevens van de bijzondere groepen als je met hen in contact wilt komen.

9.2 Programma maken

Als je gewend bent om een uurtje voor de opkomst snel wat spelletjes bij elkaar te zoeken, doe je de scouts en jezelf tekort. Een uitdagend, afwisselend en boeiend programma valt of staat met een goede voorbereiding. Zo kun je genoeg variatie in je programma aanbieden en krijgen de scouts de kans zich spelenderwijs op allerlei terreinen te ontwikkelen.

Aan een aantal voorwaarden moet minimaal voldaan zijn, wil je een goed Scoutingspel kunnen realiseren:

- Een omgeving waarin kinderen zich veilig voelen.
- Een goede sfeer.
- Een evenwichtig programma: een geleidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad.
- Een grote inzet en veel enthousiasme van leidinggevenden.
- Oog voor individuele verschillen.
- Een groep die bij elkaar past: qua interesse of qua niveau.
- Een sfeer die niet teveel prestatiegericht is.

Binnen het spelaanbod wordt gebruik gemaakt van acht activiteitengebieden. Een activiteitengebied is een verzameling van activiteiten die qua onderwerp bij elkaar horen. Deze activiteitengebieden samen bieden een afwisselend programma wat alle kanten van Scouting laat zien en zijn ook voor scouts met een beperking prima bruikbaar. Door in de jaarplanning te zorgen dat alle activiteitengebieden regelmatig aan bod komen, zal er een afwisselend en volledig programma ontstaan.

Op de website van Scouting Nederland kun je de progressiematrix vinden. Hierin staat beschreven welke activiteiten binnen deze activiteitengebieden passen bij de verschillende leeftijden. Door te kijken naar de mogelijkheden van de individuele scouts kun je zo aandacht besteden aan de ontwikkeling die ze doormaken en alle scouts een uitdagend en interessant programma bieden. Bij de ontwikkeling zal niet de nadruk op presteren moeten liggen, maar meer de uitdaging van het ontwikkelen.

Een aantal speltakken en groepen voor scouts met een beperking heeft een andere frequentie en duur van opkomsten. Door verschillende factoren bij de jeugdleden zelf, zoals langere reistijd naar de Scoutinggroep, andere weekendactiviteiten zoals logeren, meer tijd nodig voor verzorging, wordt vaak gekozen voor minder frequente, maar langere opkomsten. Elke twee weken een opkomst van vier uur of iedere maand een opkomst van vierentwintig uur, is niet ongebruikelijk. Afhankelijk van de beperkingen zal een programma een hele duidelijke structuur moeten hebben, soms gevisualiseerd moeten worden of zal er meer tijd ingepland moeten worden voor verzorging.

Hoewel de meeste opkomsten in de eigen speltak plaats vinden, is de kracht van Scouting dat het een wereldwijde vereniging is. Er zijn landelijk of internationaal geen specifieke activiteiten voor scouts met een beperking, omdat Scouting ervan uit gaat dat er sprake is van diversiteit. Scouts met een beperking kunnen meedoen aan de regioactiviteiten, landelijke en internationale activiteiten als deze georganiseerd worden.

Door deel te nemen aan activiteiten buiten de speltak, biedt Scouting vele leuke aspecten

- Je kunt meedoen aan grote en spectaculaire spelen die vaak in je eigen speltak niet goed uit te voeren zijn.
- Je hebt contact met andere scouts en andere leidinggevenden.
- Je kunt eens ideeën uitwisselen, wat zowel voor scouts als leiding leuk is.
- Je laat aan andere groepen zien dat Scouting voor kinderen met een beperking heel goed werkt. Door gewoon mee te doen, laat je zien wat mogelijk is. Hierdoor kan een specifieke speltak een uitdaging vormen.
- Je ontmoet andere leidinggevenden. Contacten met andere groepen in je regio zijn erg waardevol als je leiding gaat werven.
- Scouts zien dat er meer kinderen dan alleen zij lid van Scouting zijn.

Meedoen aan activiteiten in een regio, vraagt van een speltak voor scouts met een beperking wel wat voorbereiding. In de praktijk blijken regio-organisatoren of activiteitenteams vaak simpelweg niet aan de benodigde aanpassingen te denken of – in het ergste geval – ze vergeten jouw speltak hierin te betrekken. Daarom is het belangrijk dat je je groep vroegtijdig aanmeldt. Je kunt dan in overleg met de organisatoren kijken waar je kunt helpen in de voorbereiding. Tijdens de voorbereiding moet je aangeven met welke kinderen je meedoet en waar deze groep behoefte aan heeft.

Denk bijvoorbeeld aan:

- Een toegankelijk speelveld, goed toegankelijke toiletten voor rolstoelgebruikers, etc.
- Spelen die voor uiteenlopende niveaus geschikt zijn.
- Eigen leiding blijft bij de kinderen tijdens de activiteit om de kinderen een handje te helpen bij spelen die soms iets minder geschikt zijn.

Controleer in ieder geval zelf of de noodzakelijke zaken geregeld zijn. Een hellingbaan lijkt al snel berijdbaar als je zelf niet in een rolstoel zit.

10. Werving van jeugdleden en leiding

Veel Scoutinggroepen hebben te maken met een tekort aan leiding. Ook Scoutinggroepen en -speltakken voor scouts met een beperking moeten voortdurend aandacht hebben voor het werven van jeugdleden en leidinggevendenden. Ook als je groep al een tijd draait of je het vijftigjarig bestaan hebt gevierd, zul je steeds weer nieuwe leidinggevendenden moeten werven en in de gaten moeten houden dat je groep blijft groeien. Zonder leiding en kinderen geen Scouting. Zij zijn de basis waarop je groep draait. Je zult goede leiding moeten werven en aandacht moeten besteden aan het goed begeleiden van je leiding. Steek dus ook energie in het behoud van je huidige ploeg. In veel reguliere Scoutinggroepen stromen jeugdleden vanzelf door naar leidinggevendenden. In Scoutinggroepen en speltakken voor scouts met een beperking is er minder vaak sprake van deze doorstroming. Je moet zelf actief leiding gaan werven.

10.1 Nieuwe leiding werven

Zomaar leiding gaan werven, heeft weinig zin. Je moet in kaart brengen waarvoor je vrijwilligers nodig hebt. Als je leiding gaat werven, moet je eerst goed weten welke mensen je zoekt. Stel jezelf de volgende vragen om hierachter te komen:

- Welke functies moeten worden vervuld? Zoek je iemand die helpt bij de opkomsten of iemand die het in zich heeft om teamleider te worden?
- Probeer te omschrijven welke capaciteiten bij deze functie horen! Een nieuwe teamleider moet een team kunnen begeleiden en al behoorlijk wat Scoutingervaring hebben. Iemand die voorlopig alleen nodig is om te helpen bij de opkomsten, kan er langzaam in groeien. Omschrijf de vacature.
- Wat moet nieuwe leiding aan vaardigheden in huis hebben? Moet iemand goed kunnen pionieren, kunnen helpen bij de verzorging van de kinderen of moet iemand kunnen organiseren?
- Zoek je iemand die beroepsmatige ervaring heeft met kinderen met een beperking? Het voordeel is dat die persoon specifieke kennis heeft. Het nadeel is dat Scouting niet altijd bekend is. Iemand met beroepsmatige ervaring kan trainingen en stages volgen binnen Scouting om Scouting beter te leren kennen. Het werken in een groep is vaak nieuw voor deze vrijwilligers. In hun werk hebben ze meestal te maken met een één-op-één-situatie.
- Als je in je groep hebt vastgesteld voor welke activiteiten je vrijwilligers nodig hebt, kun je gaan bekijken wat je van deze vrijwilligers verwacht. Hoeveel tijd wordt van nieuwe leiding verwacht? Verwacht je dat een nieuwe vrijwilliger ook aanwezig is bij vergaderingen, kampen, het schoonmaken van het clubhuis?

Probeer een middenweg te zoeken. De ideale duizendpoot vind je niet. Je moet wel duidelijk zijn in wat je verwacht, anders ontstaan er misverstanden en vertrekken vrijwilligers weer snel. Bedenk ook dat dit soort discussies je hele groep aangaat. Het is niet alleen jouw speltakprobleem, het betreft de hele groep! Het maakt deel uit van een stukje personeelsbeleid van de groep.

Waar en hoe vind je nieuwe leiding?

Nu je duidelijk in kaart hebt gebracht welke taken je 'in de aanbieding hebt' en wat je verwacht van de kandidaten, moet je naar ze op zoek. De groepsbegeleider speelt hierin een belangrijke rol.

Nieuwe leiding vind je via via, via vrienden en kennissen. Daarnaast kun je een beroep doen op ouders, hoewel je hier wel voorzichtig mee moet zijn (zie hiervoor ook hoofdstuk 8).

Als je leiding zoekt die ervaring heeft met kinderen met een beperking, kun je zoeken op relevante beroepsopleidingen. Bij een aantal opleidingen moeten studenten stage lopen. Dit is ook een mogelijkheid om je leidingteam tijdelijk aan te vullen.

Verder kun je publiciteit genereren voor je groep en tegelijkertijd onder de aandacht brengen dat je nieuwe leiding zoekt. Bestook de plaatselijke media met leuke artikelen over jullie opkomsten of groepsactiviteiten en doe daarbij een oproep. Je kunt natuurlijk ook een advertentie plaatsen. Bedenk wel dat daaraan kosten verbonden zijn. En wat dacht je van posters in de bibliotheek, op scholen of in de supermarkt? Je kunt de vacaturebank voor vrijwilligers benaderen. Loop ook bij de MEE in je buurt binnen. De medewerkers van deze dienst hebben goede contacten met scholen en vrijwilligersorganisaties. MEE kan jullie met elkaar in contact brengen. Wees wel kritisch over wie je wel en niet bij de groep wilt hebben. Een kraampje op de markt op Koninginnedag, op een studentenintroductiemarkt of op een braderie in de zomer wil ook wel eens nieuwe leidinggevenden opleveren. Een eigen nieuwsbrief en een open dag op je groep zijn andere manieren om nieuwe leiding te werven. Gelukkig hoef je het wiel niet opnieuw uit te vinden. Op www.scouting.nl vind je nog veel meer tips.

Gesprek met nieuwe leidinggevende

Het is gelukt! Je hebt de nieuwe man of vrouw gevonden die jouw team komt versterken! Je zult vanaf nu veel tijd moeten steken in het goed opvangen en op weg helpen van deze nieuwe leidinggevende. Dit kan een taak zijn van de groepsbegeleider, maar ook de teamleider van een speltak kan dat eventueel doen. Een start van wat een jarenlange 'Scoutingcarrière' kan worden, is een gesprek met de nieuwe vrijwilliger, voordat hij aan de slag gaat. Dit wordt vaak erg op prijs gesteld. In dit gesprek vertel je over de groep, de activiteiten, de kinderen en het spel. Het is belangrijk dat je rustig kunt praten, dus plan dit gesprek niet vlak voor een opkomst. Wanneer je in het clubhuis afspreekt, leid iemand dan even rond en stel die persoon voor aan de andere leidinggevenden, eventueel ook van andere speltakken. Bespreek de verwachtingen die je als groep hebt ten aanzien van de tijdsinvestering en laat de ander vertellen wat hij verwacht van Scouting en van jullie groep. Wanneer je te maken hebt met mensen van buiten Scouting, is het raadzaam te vertellen over zaken die bij Scouting horen, zoals de filosofie van Scouting, de internationale kant en het 'buiten leven'. Voorkom dat iemand de eerste keer overdonderd wordt door de hoeveelheid informatie. Spreek duidelijk af wie de nieuwe leidinggevende gaat begeleiden, zodat die weet waar hij met vragen terecht kan. Het is belangrijk dat iemand zich op zijn gemak voelt in de groep. Spreek een proeftijd af en schroom niet om iemand na deze proeftijd opbouwende kritiek te geven. Het komt voor dat het niet klikt met de nieuwe vrijwilliger. Je moet het dan ook eerlijk zeggen als iemand niet in de groep past.

Begeleiding

Vervolgens ben je er nog niet! Vrijwilligers moeten begeleid worden. Nieuwe leidinggevenden zullen veel praktische vragen hebben, ook al hebben ze veel ervaring in een andere Scoutinggroep. Daarvoor moeten ze bij een vast persoon terecht kunnen. Daar hebben nieuwelingen steun aan. Dit kan worden ingevuld door de groepsbegeleider of als het over training gaat (Scouting Academy) bij de praktijkbegeleider. Het is belangrijk dat de nieuwe vrijwilliger iemand heeft om op terug te vallen. In het begin kan iemand zich ongemakkelijk voelen bij het helpen met verzorgen van de kinderen of vragen hebben over een bepaalde beperking. Ook kun je iemand leren hoe je het beste omgaat met de kinderen of hoe je iemand uit een rolstoel tilt. De meeste vaardigheden leren nieuwe leidinggevenden vaak gewoon door mee te doen in de groep. Zorg ervoor dat je regelmatig even vraagt hoe het gaat. In je groep kun je een inwerkperiode uitstippelen, dit regelt de groepsbegeleider.

Bijvoorbeeld:

- De eerste opkomst: wie vangt de nieuwe leidinggevende op? Geef je een rondleiding? Geef je een korte uitleg van mogelijke activiteiten?
- Na de eerste opkomst: even bellen (of een gesprek na de opkomst) hoe hij het heeft gevonden.
- De tweede opkomst: de nieuwe collega kijkt bij een andere speltak dan de eerste keer.

- Na de tweede opkomst: weer een telefoontje of een gesprek: is er al een voorkeur voor een speltak?
- De derde keer: mogelijk kijken bij andere speltak dan de eerste twee keren of een keus maken.
- Gesprek met groepsbegeleider om keuze te bepalen en het vervolgtraject duidelijk maken. De trainingroute van Scouting Nederland bespreken. Begeleiding in de speltak door mentor of teamleider.
- Vervolgens regelmatig vragen hoe het gaat met de betrokken vrijwilliger(s) in het team, in de groep, met de samenwerking en met de kinderen.
- Dit laatste geldt in principe ook voor alle andere vrijwilligers. Een regelmatige evaluatie voorkomt plotselinge verrassingen van vrijwilligers die vertrekken. Bied nieuwe uitdagingen aan een leidinggevende die al een tijdje meedoet.

Evalueer het vrijwilligersbeleid in je groep regelmatig. Wie neemt welke taken op zich? Heeft de groep een groepsbegeleider of kies je voor een ander manier van begeleiden van vrijwilligers? Hoe dan? Bedenk ten slotte dat je niet kunt voorkomen dat vrijwilligers soms vertrekken. Verhuizing door een studie of een nieuwe baan of het stoppen door ziekte, heb je niet in de hand.

10.2 Behoud van leidinggevenden

Bij het bedrijven van public relations gaat het om het zorgvuldig onderhouden van je relaties. Beschouw al je leidinggevenden als goede relaties. Je probeert dus het persoonlijk contact met deze mensen zo goed mogelijk te laten verlopen. Soms zijn het al je beste vrienden. Dan is het geen zware opgave om ze gerichte aandacht te geven. Dat geven van aandacht, kan op heel veel manieren. Kern van de zaak is, dat het zorgvuldig gebeurt, volgens een vooropgezet plan. Afhankelijk van je financiële mogelijkheden, kun je een leidinggevende een verjaardagstaart of -kaart sturen. Zelfs een digitale verjaardagswens per e-mail behoort tot de mogelijkheden. Het zijn de kleine dingen die het doen. Wees ervan overtuigd dat het heel erg op prijs wordt gesteld als je op die manier blij geeft aandacht te hebben voor die persoon.

Loopbaanplanning kan helpen de sleur te doorbreken. Niemand vindt het fijn om jaren achtereen hetzelfde werk te doen. Bespreek met je leidinggevenden hoe zij zich hun 'carrière' bij jouw groep voorstellen. Er zijn vast taken te bedenken waarmee je iemands werk bij de groep steeds weer interessanter weet te maken. Soms is dat niet meer mogelijk in je Scoutinggroep. Dan is er wellicht bij een andere groep of in de regio een kans op verdere ontwikkeling. Al vertrekt iemand dan van jouw groep, voor Scouting blijft deze persoon toch behouden. Of iemand blijft of weggaat, kan soms te maken hebben met sfeer. Je blijft als je je ergens thuis voelt, je vertrekt als er voortdurend ruzies zijn, als er steeds gekibbel is over het uitvoeren van taken, als personen niet met elkaar door één deur kunnen. Is er in jouw groep zo'n negatieve sfeer, dan zal je heel veel moeite hebben om nieuwe kandidaten te vinden. Wie wil er komen werken in een groep waar de een na de ander wegvlucht? Trouwens, waarom ben jij er eigenlijk zelf nog steeds?

Besteed veel zorg aan je oudste jeugdleden. Uiteraard besteed je zorg aan alle jeugdleden. Maar die oudsten zijn wellicht de leidinggevenden van morgen. Dat ligt voor leden met een beperking nog wat lastiger natuurlijk. Soms zal die beperking het uitoefenen van een leidinggevende functie in de weg staan. Je kunt er dan toch voor kiezen de band met die vertrekkende jeugdleden te blijven onderhouden. Wie weet op welke andere manier ze de groep in de verre of nabije toekomst van dienst kunnen zijn. Sommigen zouden basisleiding kunnen worden. Werken aan behoud begint zodra een nieuwe leidinggevende zijn neus om de hoek steekt. Vooral als die persoon geheel 'vreemd' in je groep komt, is het belangrijk dat er goede begeleiding is. Natuurlijk vraag je regelmatig informeel hoe

de vlag erbij hangt. Plan echter ook 'formele' momenten in om die vraag te stellen. De antwoorden op die vragen kun je kort noteren, zodat je er bij een volgende gelegenheid op kunt teruggrijpen. Iedereen vindt het leuk om verwend te worden. Laat van tijd tot tijd blijken dat je het enorm waardeert dat mensen zoveel energie in hun vrijwilligerswerk willen steken.

Dat kan variëren van een stoffelijk blijk van waardering (een pen, een leuke briefopener, een grappig 'hebbedingetje') tot een nadrukkelijk rechtstreeks compliment of een flinke yell voor de leiding op het moment dat de ouders hun kinderen komen ophalen. In je groepsblad grijp je natuurlijk elke gelegenheid aan om je leidinggevenden in het zonnetje te zetten.

Bij Scouting Nederland kun je waarderingstekens aanvragen voor personen die zich (bijzonder) verdienstelijk hebben gemaakt. Ze zijn er in brons, zilver en goud. Bij Scouting Nederland is er meer informatie over te krijgen. De lustrumtekens zijn er voor personen die vijf jaar (of een veelvoud daarvan) aan de vereniging verbonden zijn geweest. Daarmee druk je ook dankbaarheid uit voor de inzet die iemand getoond heeft.

Voor de samenhang in een team is het goed als er naast de gangbare activiteiten af en toe iets extra's is. Wellicht is de eindejaarsbarbecue in jouw groep al een traditie. Je kunt ook deelnemen aan Scoutingactiviteiten zoals een hike, een volleybaltoernooi, een kamp, Scoutiviteit of Scout-In. Het gaat dan om activiteiten waar de leidinggevenden eens echt voor zichzelf deelnemen. De kinderen zijn er die keer dus niet bij. Er zijn groepen die deelname aan dergelijke activiteiten subsidiëren. Die kiezen daar bewust voor. Het maakt deel uit van hun beleid op het gebied van behoud.

Ieder jaar houden de Verenigde Naties een Landelijke Vrijwilligersdag op de eerste zaterdag van december. Je kunt van die gelegenheid gebruikmaken om de vrijwilligers van jouw groep weer eens extra in het zonnetje te zetten. Probeer een artikel in een plaatselijke krant te krijgen over de inzet van 'jouw' vrijwilligers. Je regiovoorzitter kan je helpen om dit te realiseren.

Gelukkig zijn de leidinggevenden van jouw groep bereid zich jaarlijks bezig te houden met hun deskundigheidsbevordering. Dat geeft jou de kans om de leidinggevenden die het gekwalificeerde niveau hebben behaald, in het zonnetje te zetten. Is er toevallig een ouderavond of een weekend waarop ouders en jeugdleden allemaal bij elkaar zijn? Met een bloemetje en een hartelijk woord overhandig je de gelukkige dan zijn certificaat van gekwalificeerd niveau, mits hier geen zes maanden tussen zitten. Misschien wil één van de kinderen die taak wel op zich nemen.

Eigenlijk kun je bij het onderwerp 'behoud' je eigen situatie als uitgangspunt nemen. Op welke manieren voel jij je het prettigst bij de groep? De antwoorden op die vraag zijn waarschijnlijk toe- pasbaar op heel veel anderen.

10.3 Stagiairs

'Met een gemotiveerde stagiair ben je weer een seizoen van je leidingprobleem af...' Zo redeneren groepen wel eens wanneer er zich een stagiair van een opleiding meldt. Wat wel eens vergeten wordt, is dat een stagiair ook begeleid moet worden en daar recht op heeft. Bovendien is het niet de bedoeling dat een stagiair als manusje-van-alles optreedt. Om een stagiair te begeleiden, moet je zelf over de nodige kennis van de bewuste opleiding beschikken en moet je een stageverslag kunnen beoordelen. Een opleidingsinstituut eist soms dat er iemand met die opleiding bij de groep zit. Kortom: voor een stagiair moet je de tijd nemen. Stel bijvoorbeeld een mentor aan voor die persoon. Een voordeel van een stagiair is dat hij op de opleiding vaak met nieuwe ideeën op diverse gebieden in aanraking komt. Hierdoor ben je zelf weer meer op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen en doe je nieuwe spelideeën op. Het is prettig als de stagiair een Scoutingachtergrond heeft.

Niet vrijblijvend

Een stage is niet vrijblijvend. Bovendien moet de stagiair bij de groep passen en omgekeerd. Maak goede afspraken en probeer duidelijkheid te krijgen in wat je als groep mag eisen en moet bieden. Het kan een voordeel zijn wanneer twee stagiairs van dezelfde opleiding tegelijkertijd bij de groep komen. Ze hebben dan wat steun aan elkaar. Maar je moet er dan ook twee begeleiden!

Stagiairs lopen stage om studiepunten te vergaren. Een zomerkamp levert al heel wat punten op. Betrek de stagiair dan wel bij het kamp en ook bij de voorbereidingen, als die bereidheid er tenminste is.

Zelf een stageplaats aanbieden

Als je een stageplaats wilt aanbieden, bedenk dan voor welke opleiding je dat wilt. Het is niet altijd leuk wanneer een aankomend fysiotherapeut alles wat hij geleerd heeft in praktijk probeert te brengen tijdens het kamp, hoewel het soms natuurlijk wel handig kan zijn. Het risico van stagiairs is dat ze na een jaar meestal weggaan; de studiepunten zijn binnen, de stagiair vertrekt. Ook kan het gebeuren dat iemand met de opleiding stopt en ook bij jou vertrekt. Maak dus goede afspraken over de duur van de stage!

Nog een laatste aandachtspuntje: let er op dat er zorgvuldig wordt omgegaan met vertrouwelijke informatie. Spreek verslagen van de stagiair door voordat deze naar de opleiding gaan en laat in de verslagen geen namen van de kinderen noemen of verander de namen.

Tips:

- Maak een plan! Welke functies, capaciteiten en verwachtingen heb je ten aanzien van nieuwe leiding?
- Werf via opleidingen, via via, maak goede publiciteit.
- Zorg voor goede begeleiding van nieuwe leidinggevenden.
- Werf stagiairs en maak goede afspraken.
- Kijk op www.scouting.nl voor meer informatie.

10.4 Ledenwerving

Uiteraard heb je bij een groep scouts met een beperking voldoende (bege)leiding nodig, maar wanneer er geen kinderen zijn of komen, heb je daar niet veel aan. De kinderen zijn de basis van je groep. Als je een groep of speltak wilt beginnen, of wanneer je ledenaantal daalt, zul je aan ledenwerving moeten doen. Dit is een heel proces. Sommige regio's organiseren regelmatig workshops of trainingen over ledenwerving en ook is er veel schriftelijk materiaal. Maak hier gebruik van, je hoeft het immers niet allemaal zelf te verzinnen. Bedenk van tevoren goed op welke doelgroep je je gaat richten en waarom. Probeer ook te bedenken waar je deze kinderen kunt vinden: in het buurthuis, via de Mytyschool, Tytyschool, via MEE, in woonvormen, etc. Je kunt je leden in spé op verschillende manieren benaderen: open dag, Scout it out!, folders, flyers, advertenties, free publicity in weekmedia, etc.

De eerste opkomst

Als een kind komt kijken, zorg dan dat iemand van de leiding het kind rondleidt en wegwijs maakt. Een kind dat zich niet welkom voelt, is zo weer verdwenen. Bel na de eerste kennismaking eens op en vraag wat het kind en de ouders/verzorgers ervan vonden, of ze vragen hebben en of het kind de volgende week weer komt. Wees vanaf het begin duidelijk over zaken als proefperiode, contributie en de Scoutfit. Het belangrijkste is natuurlijk dat het kind het naar zijn zin heeft en de groep er een leuk, nieuw lid bij heeft. Sta ook stil bij het vervolgtraject. Op een gegeven moment ga je op ouderbezoek, het kind wordt geïnstalleerd en het wordt ingeschreven bij Scouting Nederland. Dit is voor jou

misschien iets vanzelfsprekends, maar voor het kind zelf is dit een grote stap. Misschien blijft hij wel bij Scouting voor de rest van z'n leven.

Tips:

- Op www.scouting.nl vind je meer informatie over werving van jeugdleden en leiding.
- Informeer in je regio of er een bijeenkomst georganiseerd kan worden over werving van jeugdleden en leidinggevendens.

Bijlage I: Kinderen met een verstandelijke beperking

Een kind met een verstandelijke beperking ontwikkelt zich trager en anders dan andere kinderen. Een verstandelijke beperking kan op allerlei manieren zijn veroorzaakt en de beperkingen van ieder kind zijn daardoor weer anders. Er zijn kinderen met het syndroom van Down of met een hersenbeschadiging. Soms hebben kinderen met een verstandelijke beperking ook een lichamelijke beperking.

Gedrag en omgang

Kinderen met een verstandelijke beperking hebben moeite met het leren en begrijpen van wat er om hen heen gebeurt. Ze nemen de wereld op een andere manier waar. Kinderen met een hersenbeschadiging bijvoorbeeld zijn soms erg gevoelig voor prikkels. Alles wat zij zien, horen, voelen en ruiken, vormt één grote chaos. Zij zijn niet in staat om de verschillende prikkels te scheiden. Daardoor verliezen ze het overzicht en worden ze vaak (erg) druk.

Tijdsbeleving

De tijdsbeleving van een kind met een verstandelijke beperking is meestal ook beperkt. Ze weten niet wat morgen of volgende week is. Sommige kinderen kunnen zelfs niet overzien wat er het volgende uur gaat gebeuren. Ze kunnen zich daardoor erg angstig en onzeker voelen, wat zich uit in onrustig of weerbarstig gedrag. Bij sommige van deze kinderen is de woordenschat groter dan het werkelijke begrip dat ze hebben. Op deze wijze ontstaat er nog wel eens strijd met de leiding: 'Maar we hadden dat toch met je afgesproken en je hebt toen ja gezegd?!' Andersom is natuurlijk ook mogelijk. Een kind kan dan lang niet alles uitdrukken wat het denkt. Het begrip, het inzicht en ook de concentratie van deze kinderen zijn beperkt. Wanneer ze aanvoelen dat ze 'ja' moeten zeggen omdat de leiding dan weer vrienden met ze is, wil dat nog niet zeggen dat ze de afspraak inhoudelijk ook begrijpen en overzien. Je leest hierover meer onder het kopje Communicatiemogelijkheden.

Samen spelen

Samen spelen is voor de ontwikkeling van ieder kind belangrijk. Maar soms is een kind met een verstandelijke beperking nog helemaal niet in staat om samen te spelen. Ditzelfde geldt ook voor kleuters die op die leeftijd in hun ontwikkeling nog egocentrisch zijn. Wanneer een kind niet in staat is om samen te spelen, voelt het zich niet op zijn gemak en vertoont het bijvoorbeeld weglooptgedrag. Kinderen die in een woonvoorziening wonen, hebben vaak meer moeite met het aangaan van vriendschappen en het delen met anderen. Ze zijn gewend geraakt dat iemand waar ze zich aan hechten toch altijd weer weggaat. Aan de andere kant zijn deze kinderen vaak zelfstandiger dan de kinderen die nog thuis wonen en soms door hun ouders erg worden beschermd. Wanneer kinderen met een verstandelijke beperking samen spelen met anderen, is het belangrijk om kinderen met dezelfde interesses en mogelijkheden bij elkaar te zetten. Dat houdt in dat je niet kijkt naar de kalenderleeftijd van het kind, maar naar zijn manier van handelen en spelen (niveau van functioneren). De mate van de beperking kan erg verschillen van licht, matig tot zeer ernstig. Voor kinderen met lichte en matige verstandelijke beperkingen is samen spelen soms heel goed. Wanneer een kind echt moeite heeft met het overzien van de situatie, kan het samen spelen ongeschikt zijn. Het kind voelt zich dan niet op zijn gemak. Maar per kind kan dat weer verschillen.

Overleg met de ouders/verzorgers wat het beste is. Zij weten vaak heel goed waar het kind moeite mee heeft en hoe je daar het beste mee kunt omgaan. Zij kunnen je een heleboel tips geven. Ditzelfde geldt voor de leerkracht op school. Maar deze mag je pas raadplegen als je daarvoor toestemming hebt van de ouders/verzorgers!

Communicatiemogelijkheden

De communicatiemogelijkheden van een kind met een verstandelijke beperking zijn veel kleiner dan bij andere kinderen. Normaal ontwikkelen mensen een aantal basiswaarden. Bij kinderen met een

verstandelijke beperking ontbreken veel van deze basiswaarden en zitten er hiaten in de sociale ontwikkeling. Zo'n kind krijgt daardoor niet de kans om zich goed tot andere kinderen en de leiding te verhouden. Het is daarom belangrijk bij elk kind met een verstandelijke beperking te kijken naar het waarom van bepaald gedrag. Zelfs als het erg lijkt op onwil en ondeugendheid, zit er vaak een reden achter die terug te vinden is in zo'n 'gat' in de basiswaarden. Voor de leiding in een Scoutinggroep is dan vooral belangrijk om proberen te begrijpen hoe dit kind de wereld ervaart en daar naar te handelen. Wees positief naar een kind. Wees jezelf en geef het kind veiligheid en vertrouwen. Het mag er zijn. Geef zo nodig duidelijk de grenzen aan, maar laat het kind daarbij voelen dat het een mens is dat er mag zijn.

Tips :

- Heb geduld. Het kind zal je uitleg minder snel begrijpen, minder snel iets uitvoeren of reageren. Soms moet je zaken herhalen en vaker of anders uitleggen.
- Schep duidelijkheid. Bijvoorbeeld wanneer een spel begint en ophoudt. Wie heeft de leiding. Wat zijn de regels. De vaste momenten gedurende de opkomst, zoals openen, pauzeren en sluiten geven structuur.
- Zorg voor een overzichtelijke en opgeruimde omgeving (lokaal, speelveld).
- Laat zaken zien. Omdat het kind minder snel iets begrijpt, is het vaak meer een doener dan een prater. Speel een nieuw spel bijvoorbeeld eerst 'droog', zodat het kind kan zien wat de bedoeling is. Geef steeds één opdracht tegelijk. Meer opdrachten tegelijk geven, is verwarrend.
- Geef het kind een kans. Denk niet te snel dat een kind iets niet kan. Laat het kind het eerst zelf proberen. Als het niet lukt, kun je alsnog hulp geven. Geef alleen hulp bij die zaken die het kind zelf niet kan.
- Geef complimenten. Zo krijgt het vertrouwen in wat het wel zelf kan. Kijk goed naar het gedrag. Houd rekening met de mogelijke onvoorspelbaarheid van het gedrag. Als het kind de omgeving niet meer overziet, zich onveilig voelt en dat niet goed kan zeggen, kan hij je dat door zijn gedrag vertellen.
- Actiespelen zijn geschikter dan denkspelen.

Bijlage II: Kinderen met een lichamelijke beperking

Kinderen met een lichamelijke beperking hebben een stoornis aan één of meer delen van het lichaam, bijvoorbeeld aan een been of arm. De beperkingen kunnen erg van elkaar verschillen. Niet alleen vanwege de plaats van de stoornis, ook de zwaarte kan verschillen. Dat een kind met een lichamelijke beperking ook minder intelligent is, is helaas nog een veelvoorkomend misverstand. Er kunnen verstandelijk wel beperkingen zijn, bijvoorbeeld door een hersenbeschadiging. Dit kan variëren van een enkel leerprobleem op school tot amper iets kunnen leren. Drie veelvoorkomende beperkingen zijn:

- Hersenbeschadiging.
- Spina bifida.
- Spierziekte.

Motorische beperkingen kunnen globaal ingedeeld worden in:

- Stoornis in het lopen: het kind heeft bijvoorbeeld te weinig kracht of mist een (deel van een) been.
- Stoornis aan hand(en) of arm(en): het kind heeft te weinig kracht, kan de beweging niet goed sturen of mist een (deel van een) arm of hand.
- Stoornis in het spreken: het kind kan de beweging voor het spreken niet goed sturen.
- Stoornis in de fijne of grove motoriek: het kind heeft moeite met kleine bewegingen als knippen, plakken, schrijven of een draad door de naald halen, of met grote bewegingen, zoals het vangen van een bal.

Hersenbeschadiging

Een hersenbeschadiging kan veel gevolgen hebben. De lichamelijke beperking is maar één aspect hiervan. Dit aspect valt ons wel het eerste op. De oorzaak van die beschadiging is niet altijd duidelijk. Zij kan ontstaan tijdens de zwangerschap of de geboorte, maar ook door een hersenbloeding of een verkeersongeluk. Kinderen met een lichamelijke beperking bewegen niet zoals ze dat zelf graag zouden willen. Ze hebben de bewegingen van hun hoofd, romp, armen en benen niet volledig onder controle. Kinderen waarbij de lichamelijke beperking het gevolg is van een hersenbeschadiging, bewegen zich moeilijk. Dit kan variëren van niet goed kunnen lopen tot heel weinig kunnen bewegen, of lichaamsdelen die bewegen zonder dat ze er controle over hebben. Deze kinderen hebben vaak veel verzorging nodig. Ze kunnen problemen hebben met eten, praten, horen of zien.

Spasticiteit

Bij spasticiteit is de spanning in de spieren zo hoog dat ze stijf worden. De bewegingen verlopen hierdoor moeilijk en stroef en kosten de kinderen veel inspanning. De bewegingen worden steeds op dezelfde manier uitgevoerd, er is weinig variatie te zien. De bewegingen van hoofd, romp, armen en benen zijn niet soepel.

Hypotonie

Bij kinderen met hypotonie voelt het lichaam slap aan. De spieren hebben een te lage spanning. Er is altijd verschil tussen de linker- en de rechterkant. Als het kind op zijn rug ligt, kan het zich meestal redelijk goed bewegen. Een beweging tegen de zwaartekracht daarentegen, zoals het optillen van het hoofd of gaan zitten, is moeilijk. Het kind probeert wel te bewegen, maar geeft het snel op en blijft dan weer stil op zijn rug liggen. Door de lage spierspanning worden de gewrichten onvoldoende gesteund, waardoor de kans bestaat dat een gewricht uit de kom schiet.

Spelen

Het spelen van een kind met een ernstige hersenbeschadiging zal meestal betekenen: spelen mét het kind, omdat het alleen niet zo goed kan spelen.

Een aantal tips dat erg belangrijk is voor het spelen met deze kinderen:

- Geef het kind veel positieve reacties op wat het doet. Hierdoor krijgt een kind zelfvertrouwen.
- Geef veel gelegenheid om te leren via kijken, luisteren en voelen.
- Laat het kind zo veel mogelijk zelf proberen.

Het kost extra inspanning om deze tips op te volgen bij kinderen met een ernstige beperking. Een kind met een ernstige beperking doet niet zoveel uit zichzelf. Bovendien kan de teleurstelling bij nieuwe leidinggevenden over wat het kind allemaal niet kan, het wel eens moeilijk maken om enthousiast te reageren op dat wat het wél kan. Wees hier alert op!

Juist bij Scouting kan een kind positieve ervaringen opdoen door zelf actief te zijn. Wanneer een kind merkt dat iets een positief effect heeft, dan zal het dat vaker gaan doen. De drang om iets te onderzoeken en iets te bereiken, wordt zo versterkt.

De derde regel zegt dat een kind veel gelegenheid moet krijgen om te leren via kijken, luisteren en voelen. Gelegenheid krijgen, betekent ook dat het kind de tijd krijgt om in alle rust zelf te spelen. Je moet voorkomen dat het kind te veel nieuwe indrukken krijgt. Als er te veel zaken zijn die de aandacht trekken, wordt het kind hierdoor afgeleid. Weten hoe je spelmaterialen kunt aanpassen voor kinderen met een lichamelijke beperking? Kijk dan in de activiteitenbank op www.scouting.nl/activiteitenbank.

Veel kinderen met een hersenbeschadiging kunnen moeilijk iets pakken. Dit kan verschillende redenen hebben. Het kind is 'stijf'. Is dat het geval, dan houdt het de armen en handen vaak gebogen, dicht tegen zijn lichaam aan. Het is moeilijk om een arm uit te steken en met de hand naar speelgoed te reiken. Het openen van de hand om te pakken, kan moeilijk zijn. Als het kind het speelgoed eenmaal vast heeft, dan is het erg moeilijk om de hand weer te openen.

Als het kind 'slap' is of onwillekeurige bewegingen maakt, heeft het soms moeite met reiken en grijpen door een gebrek aan kracht. Deze kinderen hebben er moeite mee hun handen naar een voorwerp te brengen om dit te pakken. Het is ook mogelijk dat een kind zijn armen wel kan uitstrekken, maar niet precies in de richting die het wil, en ook vaak niet op de goede momenten. Het is te vroeg of te laat, te snel of te traag, of het schiet met zijn hand zijn doel voorbij. De beweging recht naar voren, met beide handen, is vaak moeilijk. Heeft het kind zijn hand bij het speelgoed, dan kan het dat meestal wel pakken, maar vasthouden is moeilijker. Houdt het kind het wel goed vast, dan is het moeilijk om het te verplaatsen en op de juiste plek los te laten. Je kunt deze kinderen leren om met de armen over het tafelblad te schuiven. Voor 'slappe' kinderen vraagt dit niet zoveel kracht en voor de andere kinderen remt het de ongewilde bewegingen wat af.

Eten en drinken

Kinderen met een hersenbeschadiging hebben soms moeite met zelfstandig eten en drinken. Sommige kinderen kunnen hun lippen niet rond de lepel krijgen. Verslikken is vaak het gevolg. Soms moet het drinken met een verdikkingsmiddel dikker worden, zodat dit verslikken voorkomen wordt. Ook bij het eten is het van belang rustig en met kleine happen te eten.

Bijlage III: Kinderen met een chronische beperking

Luchtwegproblemen en allergieën

Luchtwegproblemen komen veel voor en astma is daar een vorm van. Kinderen met astma hebben gevoelige luchtwegen. Die luchtwegen reageren op prikkels, zoals tabaksrook, inspanning of huisstofmijt. Daardoor vernauwen de luchtwegen zich.

Dit kan tot de volgende klachten leiden:

- Kortademigheid in aanvallen of perioden, of bij inspanning.
- Piepend, zingend of brommend ademen.
- Hoesten, waarbij soms slijm wordt opgehoest.
- 'Vol zitten'.

Op de basisschoolleeftijd hebben kinderen met astma last van kortademigheid en piepen, in aanvallen of perioden. Sommige kinderen blijven 's nachts hoesten. Verder hebben veel kinderen met astma last van vermoeidheid: vaak zijn ze 's nachts benauwd en ademen kost soms veel energie. In de puberteit kunnen de klachten minder of juist erger worden. De verandering in hormonen heeft hier invloed op. Ook stress en emoties kunnen reacties veroorzaken.

Tips:

- Laat het kind zo veel mogelijk gewoon meespelen.
- Houd het kind bij drukke spelen of bij zware inspanning een beetje in het oog. Als je denkt dat hij te lang doorgaat moet je hem daarop attenderen. Oudere kinderen hebben dat zelf vaak wel door.
- Door de kortademigheid kan het kind sneller vermoeid zijn. Houd daar rekening mee bij lange spelen, tochten, uitstapjes. Geef het kind de kans te stoppen en laat hem eventueel aan de andere kinderen uitleggen waarom hij moet stoppen. Het kweekt begrip en dat heeft het kind nodig.
- Zorg dat je weet op welke prikkels het kind reageert en wat je moet doen bij een aanval.
- Blijf kalm, ook al is het een beangstigend gezicht. Paniek kan de aanval versterken.
- Laat het kind niet alleen en zoek samen een rustig plekje.
- Zorg dat het kind in de juiste houding zit en op de juiste manier ademt. Vraag aan de ouders/verzorgers wat 'juist' is voor het kind.
- Praat niet te veel, het kind heeft alle energie nodig voor het ademen.
- Geef de juiste hoeveelheid medicijnen op de juiste manier. Vraag aan de ouders/verzorgers wat 'juist' is voor het kind.
- Bij een ernstige aanval is het raadzaam de ouders/verzorgers te bellen en eventueel een arts. Maak afspraken met hen wanneer een aanval als ernstig beschouwd wordt en hoe je hen kunt bereiken.
- Zorg dat de accommodatie schoon is. Huisstofmijtallergie komt veel voor.
- Rook nooit waar het kind bij is. Rook blijft lang hangen.
- Als je op kamp gaat of een weekend ergens logeert, laat het kind dan op een stretcher slapen en niet op de grond. Maak het slaapvertrek ruim van tevoren (nat) schoon. Laat de ruimte luchten en doe dit niet op het laatste moment.

Epilepsie

Toevallen van epilepsie (insulten) kunnen op elk moment van de dag voorkomen en zijn tijdelijk van aard. Het is een soort kortsluiting in de hersenen die veroorzaakt wordt door overactieve zenuwen. Die kortsluiting is te zien in een lichamelijke reactie: de toeval. Je kunt aan de buitenkant een kind niet zien of het epilepsie heeft. Veel kinderen hebben door goede medicijnen weinig toevallen. Je zult er niets van merken. Een kind met epilepsie kan net zo goed meespelen als andere kinderen. Het is

meer gebaat bij mensen die weten wat ze moeten doen bij een toeval, dan mensen die een toeval willen voorkomen door te voorzichtig met het kind om te gaan. Verantwoordelijkheid is belangrijker dan voorzichtigheid. Epilepsie komt veel voor en begint vaak in de kinderjaren. De kans is dus groot dat je er eens mee te maken krijgt. Wanneer je voor het eerst een toeval ziet, kan dat erg beangstigend zijn voor jezelf, maar ook voor de andere kinderen. Zorg dus dat je weet wat je moet doen, zodat je je minder onzeker voelt. Informeer bij de ouders wat je moet doen bij een normale toeval om een kind weer 'terug' te krijgen. Vraag ook met welke uitingsvorm van epilepsie hun kind te maken heeft. Er bestaan meer soorten en types aanvallen. We beschrijven er twee: de grote en de kleine toeval.

Een grote toeval herken je aan de volgende verschijnselen:

- Het kind valt plotseling (of geleidelijk vanuit een kleine toeval) bewusteloos op de grond.
- Het lichaam verkrampst een korte tijd. Armen en benen schokken.
- Dit duurt twee à drie minuten.
- Soms plast het kind in zijn broek of heeft het veel speeksel om zijn mond.
- Soms bijt het kind op zijn tong en komt er bloed uit zijn mond. Of het kind wordt blauw in het gezicht.
- Het kind is na de toeval vaak verward en erg moe.

Bij een grote toeval zijn de volgende punten van belang:

- Leg een kussen of jasje onder het hoofd tegen verwonding.
- Stop nooit iets in de mond.
- Als de toeval langer dan tien minuten duurt of de ene toeval de ander opvolgt, bel dan een arts. Er kan zuurstoftekort ontstaan in de hersenen.
- Je kunt een toeval niet voorkomen of verkorten, het kind hoort je niet.
- Blijf rustig en stel de andere kinderen gerust.
- Zorg dat niet iedereen er om heen gaat staan kijken, maar bied privacy, ruimte en rust.
- Geef medicatie als daarover afspraken gemaakt zijn.
- Houd bij hoeveel toevallen er zijn geweest en hoe lang ze duurden. Geef dat ook door aan de arts en de ouders. Meld ook of je medicatie hebt gegeven.

Een kleine toeval valt niet zo op, maar je kunt hem herkennen aan de volgende kenmerken:

- Het kind stopt met de activiteit waar het mee bezig is.
- Het kind staart voor zich uit.
- Het kind gaat weer verder met de activiteit.
- Het kind is niet aanspreekbaar tijdens de toeval. Dit duurt minder dan een minuut.
- Bij een kleine toeval kun je niets doen. Ook nu hoort het kind je niet.

Tips:

- Een kind met epilepsie kan gewoon meespelen.
- Lichamelijke inspanning, zoals een druk spel, leidt meestal niet tot toevallen. Wel zijn er activiteiten die gevaarlijk kunnen zijn, mocht het kind een toeval krijgen, zoals zwemmen. Als je gaat zwemmen met een kind met epilepsie, bespreek dan vooraf met de ouders hoe lang je in het water mag en welke voorzorgsmaatregelen je moet nemen.
- Er zijn risicoverhogende factoren, zoals de flitsende lampen van een disco of het niet hebben van voldoende slaap op een kamp. Overleg met de ouders of het kind gewoon kan meedoen, want het is jammer als je onnodig voorzichtig bent.

- Zorg dat je weet waar het kind gevoelig voor is en wat je moet doen als het toch een toeval krijgt.
- Zorg dat de andere kinderen begrijpen wat er gebeurt bij een aanval, want het onbegrip en het staren van anderen is vaak de ergste beperking.
- Kleine aanvallen kan je vaak missen, maar een kind kan hierdoor bijvoorbeeld wel net de uitleg gemist hebben of net niet gehoord hebben dat je 'stop' zei.

Suikerziekte of diabetes

Diabetes mellitus wordt ook wel suikerziekte genoemd. Kinderen met diabetes mellitus hebben een stoornis in hun stofwisseling, het omzetten van eten en drinken in suikers en energie. Normaal gesproken worden koolhydraten en suiker uit voedsel en drank omgezet in glucose dat via ons bloed in de lichaamscellen wordt opgenomen. Dit dient als brandstof voor bijvoorbeeld bewegen en je concentreren. Om glucose vanuit het bloed te kunnen opnemen in de lichaamscellen, is insuline nodig. Insuline is een sleutel om glucose in de cellen op te nemen. Kinderen met diabetes mellitus maken te weinig insuline aan. Er komt te weinig glucose in de lichaamscellen. De 'suikerspiegel' in het bloed is dan te hoog. Daarom moet het kind regelmatig koolhydraten en suiker eten of drinken en insuline ingespoten krijgen. Als het evenwicht is verstoord, kan het kind last krijgen van een hypo (te weinig glucose in het bloed) of een hyper (te veel glucose in het bloed).

Je hebt diabetes of je hebt het niet. Net als een beetje zwanger zijn: dat kan ook niet! Maar ieder mens met diabetes is anders, met een eigen behandeling op maat. Mensen met diabetes type 1 moeten een paar keer per dag insuline spuiten omdat hun lichaam geen insuline meer maakt. Mensen met diabetes type 2 hebben nog wel insuline, maar te weinig of het lichaam reageert niet meer goed op de insuline. Zij krijgen meestal tabletten zodat de alvleesklier meer insuline maakt, of zodat hun lichaam weer beter reageert op insuline.

Het is een fabeltje dat mensen met diabetes geen suiker mogen. Het lichaam maakt ook bloedsuiker van ander eten. Dus daarvoor maakt het niet uit. Want ook een beker melk, een boterham met kaas of een aardappel worden deels omgezet in suiker. Het is daarom niet nodig om alleen suikervrije producten te kopen. Iemand met diabetes mag wel suiker, maar liefst wel met mate. De persoon kan dan zelf uitmaken waar hij de suiker uit haalt.

Sommige kinderen kunnen zelf hun bloedsuiker meten via een prikje in de vinger en daarna via een insulinepen zichzelf injecteren met de juiste hoeveelheid insuline.

Hypo

Een hypo kun je herkennen aan zweeten, duizeligheid, hoofdpijn, honger en slaperigheid.

Wat kun je doen?

- Als het kind goed aanspreekbaar is, kun je het kind iets te eten of te drinken geven waar suiker in zit, bijvoorbeeld limonade of fruit.
- Als een kind bewusteloos raakt, waarschuw dan een arts. Geef het kind niets te eten of te drinken, want dan kan het zich verslikken.

Hyper

Bij een hyper voelt het kind zich ellendig, heeft het veel dorst en moet het veel plassen.

Wat kun je doen?

- Laat het kind water drinken en veel bewegen.

Tips:

- Vraag het kind of de ouders wat het wel en niet mag eten en hoeveel.
- Laat het kind gewoon meedoen, maar let op of het tussendoor voldoende eet en drinkt bij het spelen of op een kamp. Door veel bewegen en te weinig eten en drinken kan een hypo ontstaan.
- Laat het kind tussendoor eten en drinken. Leg ook aan de andere kinderen uit waarom dit nodig is. Als het kind het zelf kan vertellen, is dat beter.
- Geef het kind privacy als het de bloedsuiker moet controleren of zijn insuline moet inspuiten.
- De vraag kan komen of je als vrijwilliger de insuline wilt spuiten. Dit mag alleen als je hierin getraind bent en je vertrouwd bent met de handeling.
- Traktaties hoeven niet altijd suikervrij te zijn, het kind mag variëren in zijn dieet.
- Zorg dat je altijd iets extra's te eten en te drinken bij je hebt bij een groot spel, een speurtocht of een kamp. Druivensuiker is bijvoorbeeld makkelijk mee te nemen.

Bijlage IV: Kinderen met een zintuiglijke beperking

Kinderen die slechtziend of blind zijn

Een visuele beperking betekent dat een kind niet of niet goed ziet. Als een kind niets of bijna niets ziet, spreken we van blindheid. Een kind dat vanaf de geboorte blind is, kan zich moeilijk voorstellen hoe de omgeving er werkelijk uitziet. Het kind heeft de andere zintuigen des te meer nodig, zoals gehoor, gevoel, reuk en smaak. Als een kind nog wel een klein beetje ziet, spreken we van slechtziendheid. Maar er zijn veel soorten slechtziendheid. Zo zien sommige kinderen wel scherp, maar ook alsof ze door een koker kijken. Zij zien dus steeds maar een klein stukje omgeving. Zij kunnen die omgeving niet in het geheel overzien. Ook zijn er kinderen die niet scherp zien en alleen contouren en soms kleuren waarnemen. Er zijn nog meer soorten, maar het belangrijkste is dat je rekening houdt met het soort slechtziendheid van een kind. Want elke soort vraagt om andere aanpassingen. Vraag de ouders hoe zij er mee omgaan.

Tips:

- Geef het kind de tijd om zich te oriënteren op de ruimte, binnen en buiten.
- Houd de ruimte opgeruimd. Een kind dat niet of niet goed ziet, struikelt over rondslingerend speelgoed of meubilair. Zorg dat meubilair, materialen, etc. een vaste plaats hebben.
- Zorg voor goede verlichting.
- Laat deuren niet half open staan, maar doe ze open of dicht.
- Als het kind nieuw is, zeg dan je naam als je hem aanspreekt. Dat geldt ook voor de andere kinderen. Zo leert hij welke namen bij welke stemmen horen.
- Als het kind begeleid wil worden bij het lopen, bijvoorbeeld in een onbekende ruimte, laat hem dan zijn hand op jouw arm of schouder leggen in plaats van andersom. Loop het liefst iets schuin voor het kind, want dan kan hij voelen welke beweging er gemaakt moet worden.
- Vertel het kind zoveel mogelijk wat er gebeurt, bijvoorbeeld tijdens een spel, want zonder de ogen van de verteller gaat er onnodig veel aan het kind voorbij.
- Wees erop attent dat deze kinderen bang in het donker kunnen zijn. Ze ervaren wel licht en donker!

Kinderen die slechthorend of doof zijn

Een auditieve beperking betekent dat het kind doof of slechthorend is. Een kind dat doof is, hoort niets of bijna niets. Hij kan zijn gehoor in ieder geval niet gebruiken. Om met anderen te kunnen communiceren, moet hij liplezen of gebarentaal gebruiken. Doofheid en ernstige slechthorendheid zijn een beperking in het waarnemen van geluid en bemoeilijken de communicatie via de gesproken taal. Bij jonge kinderen zijn de gevolgen van doofheid en ernstige slechthorendheid ingrijpend. Voor het ontwikkelen van gesproken taal is het gehoor immers onmisbaar. Bij mensen die vanaf zeer jonge leeftijd doof zijn, speelt communicatie via gebarentaal dan ook een belangrijke rol. Mensen die na hun kindertijd doof zijn geworden hebben de gesproken taal al wel geleerd, zodat zij vaak communiceren via spreken en liplezen en soms met een hoortoestel. Ook zijn veel dove kinderen moeilijk of slecht te verstaan en hebben ze moeite met taal begrijpen. Slechthorendheid is niet bij iedereen hetzelfde, maar bijna alle slechthorende kinderen horen gewoon niet goed genoeg (het normale volume wordt niet gehaald), ze horen juist de hoge of lage tonen niet en verdragen harde geluiden niet. Tegenwoordig krijgen de meeste kinderen die doof zijn een cochleair implantaat, een klein elektronisch toestel dat hen in staat stelt geluiden weer waar te nemen. Het wordt chirurgisch geïmplanteerd onder de schedelhuid en werkt via elektrische signalen.

Door de aangedane delen van het oor te omzeilen, zijn zeer ernstig slechthorenden weer in staat geluiden op te vangen. Maar ook een gehoorapparaat maakt het kind nog geen goedhorende, want het versterkt alle geluiden, dus ook het achtergrondlawaai!

Tips:

- Zorg dat je eerst de aandacht krijgt (tik het kind op de arm) zodat het kind kijkt en begin dan pas te praten of een spel uit te leggen.
- Kijk het kind aan als je tegen hem of de groep praat.
- Zorg dat het kind je goed kan zien tijdens het praten. Zorg voor goede verlichting, waarbij het kind niet tegen het licht in kijkt.
- Spreek in het donker eventueel met een zaklamp op je eigen mond gericht.
- Voorkom achtergrondgeluiden: een gezellig muziekje op de achtergrond geeft veel ruis.
- Ga na of het kind de belangrijkste informatie heeft opgepikt. Aangezien niet iedereen even duidelijk spreekt, zal het kind bij het liplezen het verhaal zelf (gokkend) afmaken.
- Ga niet schreeuwen. Het kind hoort het niet, maar het doet wel figuurlijk pijn.
- Spreek niet met een voorwerp in de mond. Als je een baard of snor hebt, is het voor een kind moeilijker om je mond te zien. Het liplezen wordt dan belemmerd.
- Als het kind gebarentaal gebruikt, is het prettig als iemand die gebaren ook leert. Ook kan het een leuk project zijn om samen met de andere kinderen de beginselen van gebarentaal te leren.
- Als jij het kind niet goed verstaat, herhaal dan wat je wel hebt verstaan en laat het kind herhalen wat het wil zeggen.
- Tijdens een kamp is het prettig dat de slaapruijnte 's nachts een beetje verlicht is. Bij het kamperen kan buiten een stormlamp staan. Sommige slechthorende of dove kinderen hebben namelijk een hekel aan duisternis.

Via de ziektekostenverzekering kan soms een gebarentolk of schrijftolk worden ingezet in het privéleven. Het wordt vergoed via de tolkvoorziening voor situaties in de leef sfeer. Dit is misschien handig bij belangrijke gebeurtenissen, zoals de installatie of het zomerkamp.

Bijlage V: Kinderen met autisme

Onder de term 'autisme' valt een heel scala aan aandoeningen, zoals autisme, het syndroom van Asperger of PDD-NOS. De laatste betekent 'pervasieve ontwikkelingsstoornis – niet nader omschreven'; hierbij voldoet een kind niet aan alle criteria die gelden voor de andere diagnoses. Elk kind met autisme is anders en heeft zijn eigen unieke combinatie van beperkingen. Elk kind heeft daardoor een eigen manier van begeleiding nodig. Stem de begeleiding dus goed af op elk kind. Autismen is niet te genezen, het is een blijvende beperking.

Er is sprake van een aantal gedragskenmerken, waaronder:

- **Verstoorde sociale interactie.** In het contact met anderen melden deze kinderen weinig terug. Er is sprake van eenrichtingsverkeer. Een beurt wisselen is voor hen bijvoorbeeld heel moeilijk. Hoe een ander zich voelt of wat een ander wil, merken ze lang niet altijd op. Hun inlevingsvermogen in anderen is beperkt.
- **Verstoorde communicatie, zowel actief als passief.** Het kind communiceert bijvoorbeeld door je na te praten, gebruik te maken van ouwelijk taalgebruik, door het gesprek heen te praten en een eigen spoor te volgen.
- **Problemen met voorstellings- en verbeeldingsvermogen.** Ze kunnen zich geen voorstelling maken van iets, hebben weinig verbeeldend spel of fantasiespel, etc.

Bijkomende mogelijke problemen

Het is mogelijk dat er meerdere bijkomende problemen zijn. Hieronder worden enkele van die problemen kort beschreven.

Taalontwikkeling.

Kinderen met autisme nemen taal vaak letterlijk. Ze hebben moeite met dubbele boodschappen en pakken verbale signalen vaak niet goed op. Ze vertellen rustig hun verhaal een aantal malen en spreken volwassenen en kinderen op dezelfde manier aan. Ze kennen vaak maar één betekenis van een woord. Soms is de zinsmelodie vlak. Innerlijke taal is vaak niet of nauwelijks ontwikkeld waardoor zij zich bijvoorbeeld slecht kunnen geruststellen dan wel zichzelf kunnen sturen. Daardoor zijn ze sneller bang.

Motoriek

De motoriek van deze kinderen kan anders zijn dan bij kinderen zonder beperking. Ook kan het per dag wisselen. Wanneer kinderen met iets bezig zijn wat hen boeit, bewegen ze vaak heel vloeiend. Hebben ze echter hun dag niet, of hebben ze geen zin, dan zijn ze ineens superonhandig. Vaak bewegen zij onrustig met hun handen en voeten waardoor ze anderen aanstoten of zaken omver gooien. Een balspel is voor deze kinderen nogal moeilijk. De bedoeling van het spel ontgaat ze meestal, ze lopen niet op tijd weg en ze kunnen moeilijk inschatten hoe hard ze gooien. Dit laatste zie je bijvoorbeeld ook terug in de omgang met anderen. Soms zijn ze te ruw, te ongericht en te onhandig.

Denkontwikkeling

Kinderen met een pervasieve stoornis hebben niet geleerd te 'voorspellen'. Ze maken geen gebruik van hun kennis om vooruit te lopen op wat komen gaat. Deze kinderen doen vaak iets en zijn vervolgens verbijsterd dat de ander het niet goed vindt of er anders over denkt. Met samenspelen houden ze er geen rekening mee dat andere kinderen plannen veranderen en ze zijn verontwaardigd als het spel opeens anders loopt. Omdat ze zelf slecht van iets een voorstelling kunnen maken, lezen ze liever boeken met echte foto's en plaatjes dan boeken waarin bedachte verhalen staan.

Sociale ontwikkeling

Kinderen met een pervasieve stoornis melden weinig aan anderen terug. Ze zien het belang er niet van. Ze zijn altijd zelf aan de beurt. Een beurt wisselen is heel moeilijk voor ze. De omgang met

volwassenen is voor deze kinderen het gemakkelijkst. Wij als volwassenen zijn al meer 'vastgeroest' in onze levensstijl dan kinderen die door hun ontwikkeling steeds veranderen in hun doen en laten. Kinderen zijn onvoorspelbaar. Hoewel kinderen met autisme nieuwsgierig kunnen zijn naar wat andere kinderen doen, zullen ze niet zomaar met de anderen gaan spelen. In sociale situaties kan hun gedrag uiteenlopen van claimend naar verlegen. Ze wegen onvoldoende af hoe ze bij anderen overkomen en zijn bezorgd over hoe een ander over ze denkt.

Tips:

- Kinderen met autisme hebben baat bij een vaste structuur. Scoutingopkomsten hebben van zichzelf al een goede basisstructuur. Bijvoorbeeld: openen – kringgesprek – spel – pauze en wat drinken – nog een spel – sluiten. Hoe meer vaste rituelen er in je opkomst zijn verwerkt, hoe beter het kind kan functioneren.
- Visualiseer je opkomst door bijvoorbeeld picto's op te hangen waar (globaal) op te zien is wat je die opkomst gaat doen. Een picto 'spelletjes' kan voldoende zijn om het kind een beetje voor te kunnen bereiden op wat er komen gaat, zonder dat je de hele opkomst verklapt en dat er nog ruimte is om je programma te veranderen.
- Bespreek veranderingen in je programma Het liefst ruim van te voren, hoe eerder hoe beter. Als er iets verandert in de planning bespreek dit dan kort met de kinderen. Bijvoorbeeld: 'Het regent, dus we gaan niet buiten spelen.' of 'We gaan nu naar het zwembad en daar is geen opening.'
- Probeer als leidinggevende consequent en voorspelbaar, duidelijk en vriendelijk te zijn.
- Spreek de kinderen van nabij aan, zodat de boodschap overkomt. Korte en duidelijke zinnen blijven het beste hangen.
- Ook je ruimte kun je structureren door vaste plaatsen te hebben voor je spelmateriaal. Kinderen kunnen een vaste plaats krijgen aan tafel, of bij het openen en sluiten.
- Activiteiten kan je structureren door te vertellen hoe lang je de activiteit gaat doen, of hoe lang het kind iets moet doen. Maak het je zelf hierin niet te moeilijk, niet bij alle activiteiten is vooraf te bepalen hoe lang het gaat duren. Mocht je meerdere kinderen in de groep hebben die gebaat zijn bij structuur, dan is het aanschaffen van een Timetimer een idee. Dit is een hulpmiddel waarbij je visueel maakt hoe lang iets gaat duren.
- Voor kinderen met autisme biedt een bepaalde voorspelbaarheid in het programma veiligheid en overzicht. Verrassingen worden niet gewaardeerd. Geduld en begrip zijn belangrijk en vaak herhalen werkt om kinderen zich anders te laten gedragen. Geef kinderen met autisme altijd antwoord op hun vragen.

Bijlage VI: Kinderen met ADHD

In de volksmond verklaart men de afkorting ADHD wel met Alle Dagen Heel Druk. Hierbij legt men de nadruk op het hyperactieve gedrag, waarbij het motorisch onrustige, impulsieve en overbeweeglijke gedrag het meest in het oog springt. De officiële betekenis van ADHD is Attention Deficit Hyperactivity Disorder. In het Nederlands vertaald, betekent dit aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit. De diagnose kan pas vanaf zes jaar gesteld worden door een kinderpsycholoog. Maar niet elk druk kind heeft ADHD en niet elk kind met ADHD is druk. ADHD is een ontwikkelingsstoornis. De kinderen missen in hun hersenen een stof die signalen en prikkels reguleert waardoor de kinderen in hun dagelijks leven drie kernproblemen hebben:

- Aandachts- en concentratieproblemen.
- Impulsiviteit.
- Hyperactiviteit.

Aandachts- en concentratieproblemen

Bij aandachts- en concentratieproblemen kan er sprake zijn van vergeetachtigheid en makkelijk afgeleid zijn. Kinderen hebben moeite hun aandacht bij hun taken te houden. Het kind is niet in staat om de prikkels uit zijn omgeving te scheiden in zaken waarbij hij wel en niet moet reageren. Deze kinderen horen niet alleen de leidster praten, maar horen ook een auto op straat, het gekraak van een stoel en ze zien een spin op het raamkozijn. Om zich alleen te concentreren op de woorden van de leidster, moeten ze alle onbelangrijke prikkels uitschakelen. Dat kost ze heel veel inspanning. Is het een wonder dat ze het gauw opgeven? Een prikkelarme omgeving is lang niet voor alle kinderen met ADHD effectief. Dan wordt het kind bijvoorbeeld afgeleid door zijn eigen gedachten of door het gerommel in zijn buik. Het is namelijk niet de omgeving die afleidt. Het kind wordt afgeleid door zijn eigen onvermogen om de prikkels te selecteren. De kinderen voelen zich snel verveeld. Ze hebben moeite met actief luisteren en ze zijn snel de draad kwijt in een verhaal.

Impulsiviteit

De kinderen hebben weinig innerlijke controle, het lijkt alsof er geen rem is. Ongevraagd van je stoel lopen omdat je iets wilt pakken. Ze geven antwoord vóór ze de vraag goed hebben gehoord of gelezen. Ze lopen zomaar van hun stoel en verkopen anderen een dreun vóór ze het in de gaten hebben. Kortom, ze doen voor ze nadenken over de gevolgen. Ze hebben moeite met rustig spelen. Ook iets plannen en organiseren is lastig. Hierdoor is het lastig om hun taken uit te voeren en met anderen samen te werken.

Hyperactiviteit

De kinderen ervaren continu onrust in hun lijf. Dit uit zich vaak door friemelen met de handen of een voorwerp, tikken en veel opstaan. Rustig zitten of stil staan, is lastig. Soms praten ze alsof er geen rem is. Ook in hun slaap zijn ze vaak onrustig en ze hebben vaak moeite om in slaap te komen.

Deze drie kenmerken geven een aantal bijkomende problemen. Door de hyperactiviteit nemen ze vaak de informatie die je vertelt maar deels op of ze verwerken deze maar half, omdat ze afgeleid zijn. Ook zorgt de impulsiviteit vaak voor slordig werk en moeite met het opvolgen van instructies. Hierdoor roepen ze voor hun beurt of beginnen ze al met een activiteit voor je het hebt aangegeven. Ook hebben ze moeite met het besef van tijd en kunnen ze niet inschatten hoe lang iets duurt. Een tekening is na vijf minuten af terwijl je er als leiding een half uur voor had uitgetrokken. Ook komen ze vaak te laat omdat ze geen tijdsbesef hebben.

Bijkomende ontwikkelingsstoornissen

Een aantal bijkomende ontwikkelingsstoornissen worden hieronder kort beschreven.

Bewegingsstoornis

We zien dat een kind onhandig loopt of fietst, dingen vaak laat vallen of struikelt. Ook kunnen bewegingsstoornissen betrekking hebben op de fijne motoriek. Dan kan een kind bijvoorbeeld slecht schrijven of niet goed een spijker ergens in slaan. Als er problemen zijn met de fijne spieren van de mond en hun onderlinge samenwerking, kunnen er spraakstoornissen ontstaan. Het drukke gedrag zorgt ervoor dat ze hun motoriek niet altijd goed onder controle hebben waardoor ze vaak slordige, wilde bewegingen maken.

Leerstoornissen

Ondanks een meestal normale intelligentie ontstaan er vaak leerproblemen bij kinderen en jongeren met ADHD. Deze problemen worden veroorzaakt doordat zij moeite hebben met de informatieverwerking. Stoornissen die veel voorkomen, zijn dyslexie (stoornis bij het lezen), disorthografie (stoornis bij het schrijven) en dyscalculie (stoornis bij het rekenen).

Emotionele problemen

Kinderen met ADHD krijgen vaak van volwassenen te horen: 'Kijk nou eens uit', 'Blijf nou eens zitten', 'Houd daar eens mee op'. Ook van andere kinderen krijgen ze vaak negatieve reacties of ze hebben ruzie met deze kinderen. Een goedbedoelde tik van een kind met ADHD ter begroeting gaat al vaak te hard. Willen meedoen met een spelletje gaat vaak ongevraagd en zet de boel op z'n kop. Het zijn hele voorstelbare reacties van de groep, maar ADHD'ers kunnen er meestal niets aan doen. Ze doen het niet expres en willen het graag goed doen. Al die negatieve aandacht maakt deze kinderen en jongeren kwetsbaar. Niet zelden hebben ze daarom een negatief zelfbeeld.

Aandachtsproblemen

Het kind dat problemen heeft om zijn aandacht ergens op te richten, heeft moeite om aan een taak te beginnen. Is hij eenmaal aan de gang, dan kan het wel voldoende snel gaan. Bij een probleem met het selecteren van prikkels, heeft een kind moeite om te kiezen tussen belangrijke en onbelangrijke details. Ook kan het dan minder goed het geheel overzien en verbanden onderkennen. Er kan ook een probleem zijn met het vasthouden van de aandacht, zowel vanwege prikkels van buitenaf als alles wat er binnen in hem omgaat (bijvoorbeeld een borrelende buik).

Het is een misverstand dat kinderen met ADHD zich nooit kunnen concentreren. Dat kunnen ze wel. Maar wel voor zaken die hun interesse hebben, zoals een bepaald spel of de televisie. Hierdoor denkt men wel eens dat ze 'het erom doen, want ze weten wel beter'.

Sociale problemen

Door hun impulsiviteit hebben deze kinderen nogal eens de neiging hardhandig te zijn. Een tikje op de schouder wordt al gauw een klap, een goedbedoelde begroeting wordt door de ontvanger opgevat als vervelend en deze reageert negatief terug. Een kind met ADHD realiseert zich pas nadien dat de tik te hard ging. Mede doordat ze snel afgeleid zijn, kunnen deze kinderen niet lang aan een spelletje meedoen, waardoor andere kinderen ze al snel niet meer vragen: 'Hij doet niet serieus mee'. Kinderen met ADHD nemen veel ruimte in en vragen veel aandacht van de leiding. Hun omgeving verliest vaak het geduld met hen waardoor ze veel negatieve aandacht en soms vaak straf krijgen. Daarom is het belangrijk dat het kind inzicht krijgt in zijn gedrag en dat je als volwassene meer inzicht en begrip hebt, zodat niet alleen de negatieve zaken belicht worden, maar ook de positieve.

Behandeling ADHD

De term 'behandeling' suggereert dat ADHD te genezen is. Dat is echter niet het geval. Het is een blijvende beperking. In de behandeling probeer je de last en invloed van de stoornis op de totale ontwikkeling zoveel mogelijk te beperken. Wel kan men leren er mee om te gaan en als volwassene heeft men vaak beter geleerd de negatieve effecten te beperken.

Medicatie

Bij de behandeling van ADHD neemt medicatie een zeer belangrijke plaats in. Medicatie is nodig als er sprake is van een belangrijke mate van hyperactiviteit. Medicijnen zorgen ervoor dat het kind minder energie kost om de symptomen van hyperactiviteit tegen te gaan. Het kind luistert beter en is beter bereikbaar. De meest gebruikte medicijnen in Nederland zijn Ritalin en Dixarit. Ritalin is in feite een stimulerend middel, maar bij ADHD-kinderen heeft het eerder een wat dempend effect. Het blijkt een gunstige uitwerking te hebben op de concentratiemogelijkheden, de impulsiviteit, het op elkaar afstemmen van kleine bewegingen (zoals schrijven), het korte termijn- en lange termijngeheugen, de reactietijd, de waarneming en de leerprestaties. Het kind vertoont minder storend gedrag en komt meer open te staan in de omgang met anderen. Het contact tussen het kind en andere kinderen wordt gemakkelijker. Ze zijn minder agressief en hebben meer controle over zichzelf. De werking bedraagt gemiddeld vier uur. Het komt regelmatig voor dat kinderen na die tijd gedurende ongeveer een uur last hebben van 'ontremmingsverschijnselen'. Dan gaan alle remmen los. Ze gedragen zich dan uitbundiger en actiever dan ze zonder het medicijn zouden zijn. De belangrijkste bijwerkingen zijn een verminderde eetlust en problemen met in slaap komen. Soms zijn kinderen sneller moe en wat slaperig. Er zijn hele discussies over het wel of niet geven van deze medicatie en schadelijke gevolgen ervan. Maar het zijn de ouders die bepalen wat zij voor hun kind goed achten. Indien je met de scouts naar het buitenland gaat voor een kamp, bedenk dan dat Ritalin een drug is die in het buitenland verboden is. Je hebt dan een verklaring van de huisarts nodig.

Begeleiding

Kinderen met ADHD lopen dagelijks teleurstellingen op. Een goede begeleiding en begrip zijn belangrijk. Deze vorm heeft het meeste resultaat in combinatie kind/ouder en medicatie. De omgeving van het kind is ingesteld op het oude, negatieve gedrag van het kind. Ook al verandert het kind zelf door de medicijnen, dan verandert het oordeel van de omgeving nauwelijks. De behandeling moet dus ook op de omgeving gericht zijn. Ouders moeten achter het medicijngebruik staan. Ze hebben vaardigheden nodig om gedragsproblemen bij het kind aan te pakken wanneer het kind geen medicatie slikt (weekend, vakantie) of wanneer het medicijn nog niet werkt ('s morgens bij het opstaan). De therapie geeft ouders ook inzicht in het veranderde gedrag van hun kind. Daarnaast geeft het ouders meer zelfvertrouwen. Het kind leert in de therapie zijn gedrag te structureren, om te gaan met stresssituaties en problemen op te lossen.

Fysiotherapie

Kinderen met ADHD hebben vaak een onhandige manier van bewegen. De coördinatie, het op elkaar afstemmen van de bewegingen, klopt meestal niet. Een fysiotherapeut analyseert de bewegingsstoornissen waarna het kind bepaalde vaardigheden in het bewegen wordt aangeleerd. Hierdoor worden de bewegingen beheersbaar, waardoor andere delen van de ontwikkeling gemakkelijker kunnen verlopen.

Dieet

Een voedselallergie of -intolerantie kan ook een bron zijn van hyperactiviteit en/of agressief gedrag. De Nederlandse vereniging voor hyperactiviteit (BAS) houdt zich bezig met voedingspatronen. Er zijn brochures beschikbaar met daarin onder meer een testdieet.

Aanpak op de Scouting

Kinderen met ADHD hebben moeite met het aanbrengen van structuur en met het herkennen en toepassen van de leefregels. Ze storten zich soms in gevaarlijke situaties. Voor leiding is het normaal dat je de regels die je hebt geleerd in verschillende situaties moet toepassen. Voor een kind met ADHD niet. Elke situatie is weer nieuw, waardoor het kind niet snapt dat het weer dezelfde regels moet toepassen. Het is belangrijk een kind te leren met zijn ADHD om te gaan. Men spreekt dikwijls over 'managen' van het gedrag. In eerste instantie gebeurt dit door ouders, leerkrachten en ook de Scoutingleiders, maar naarmate ze ouder worden doen ze het meer zelf. Hun eigen kennis over hun ADHD kan hen ertoe brengen beter met hun probleem om te gaan. Structuur aanbrengen in het dagelijks leven, is essentieel voor het kind. Sleutelwoorden in de omgang met kinderen met ADHD zijn regels, eenduidigheid, structuur en positieve aandacht.

Goede regels

- Eenduidigheid, geen misverstanden. Bijvoorbeeld: 'Geef je tas aan de chauffeur', in plaats van 'Geef je bagage eens aan'.
- Duidelijk en concreet. Bijvoorbeeld: 'Blijf op de stoep staan totdat de bus komt', in plaats van 'Blijf staan'.
- Consequent: de regel van vandaag geldt morgen ook.
- Sommige regels samen opstellen: uitleg over de regel en de consequentie bij overtreding.
- Eén regel tegelijk invoeren om verwarring te voorkomen.
- Regels helpen herinneren door ze te herhalen of op te hangen.
- Structuur is een middel om ervoor te zorgen dat deze kinderen meer houvast krijgen in een voor hen chaotische wereld.

Structureren van ruimte

- Koppeling van ruimte aan activiteiten. Bijvoorbeeld: eten doe je aan tafel.
- Ordening van de ruimte. Bijvoorbeeld: spullen een vaste plek geven, vaste plaats aan tafel of in de bus, duidelijke inrichting van een speelgoedkast.

Structureren van tijd

- De dag opsplitsen in kleine overzichtelijke eenheden. Met name invulling van momenten tussen activiteiten door. Het geven van een taak of opdracht. Bijvoorbeeld in de situatie van wachten op de bus en in de bus zitten.
- Vast ritme in de dag (voorspelbaarheid). Bijvoorbeeld etenstijden, gebruik van een rooster.
- Vaste routine of volgorde. Bijvoorbeeld opstaan en naar bed gaan, maar ook van een dag invulling.

Structuur in communicatie

- Positief benoemen.
- Vast aanspreekpunt binnen de leiding.
- Pictobord.
- Oogcontact.
- Onder handbereik: iets afspreken als aanraking in plaats van steeds de naam te roepen.
- Naam roepen.
- Prikkelarme situatie bij het geven van de boodschap. Even apart gaan staan.
- Tijd geven om te reageren.
- Kort, enkelvoudig en eenvoudig formuleren.
- Eén opdracht tegelijk en met gebruik van controlemomenten.

- Duidelijke woorden: gebruik geen woorden als 'soms', 'vaak' of 'misschien'.
- Navragen met open vragen.
- Stellend praten. Bijvoorbeeld: 'Ik wil dat het nu stil is', in plaats van 'Willen jullie nu stil zijn?' Spreek dus in de ik-vorm.
- Benadruk wat het kind goed doet. Maak gebruik van beloningen: aai over de bol, compliment, mogen meehelpen.
- Negeren, je kunt niet op alles reageren. Dit geldt met name voor bewegingsonrust en praten. Soms ook toestaan en gelegenheid creëren.

Tips:

- Vaste plaats, bijvoorbeeld vooraan.
- (Oog)contact en nabijheid.
- Opdrachten in stappen aanbieden.
- Visuele prikkels: plaatjes, stickers.
- Zandloper of horloge met alarm (tijdsbesef en -duur).
- Beloningssysteem.
- Afspraken, bijvoorbeeld over de manier waarop het kind aandacht mag vragen.
- Toestaan van motorische activiteit, bijvoorbeeld iets uitdelen of ophalen.
- Regels zichtbaar ophangen.
- Agenda of rooster, kan ook met het dagprogramma.

Deze uitgave is mogelijk gemaakt met financiering van de Rabobank Foundation,
het maatschappelijke fonds van de Rabobank Groep.

Rabobank